

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03877

DI TAKSE

Mendele Mokher Sefarim

*Permanent preservation of this book was made possible
by Mae S. Silver
in memory of
beloved brother Israel Solomon Stamm*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דיא טאקסע

אדער

דיא באַנדע שטאדט פעלי טובות

משד עניים מאנקת אביונים
עתה אקום
(תהלים י"ב ו')

נעדרוקט בהשתדלות

מענדעלע מוכר ספרים

ש. י. אבראמאוויטץ.

פערלאג פאן

יהודא קאצענעלענבאגען.

66 קאנעל סטריט, ניו יארק.

תרנ"ז.

2719

אָמר מענדעלי מוכר ספרים. זאָגט מענדעלי מוכר ספרים געלויבט איז דער בורא וואָס האָט באַשאַפֿען גרויסע ימים, זעהר פּיעל טייכען: דעם נילוס, דעם מעטערעוון און דעם בעריהמטען טייך גנילאָפּיאַטקע. וואָס האָט באַשאַפֿען דיא הרי חושף, דיא מדבריות, פּוסטינעס, אַ סך ווילדע מקומות און דיא גרויסע יודישע שטאָדט גרופסק, געלויבט איז זיין ליעבער נאָמען וואס האט אונז אידען אויסגע- ווייכט פון אלע אומות און האט אונז געלייטזעליגט מיט אַ טאַקסע, מיט אַ קעס- טעלע, מיט פּאַפּעטשיטעלעס, מיט גבאים, מיט קהלס-לייט, מיט פּאַווערענעס, מיט בוררים, ישרנים שתדלנים און מיט זייער פּיעל בטלנים. געלויבט איז דער בורא פאר אלעסדינג וואס ער האט באַשאַפֿען: געלויבט איז ער פאַר דיא ווילדע חיות, לייבען, לעמפערטען, וועלף, בערען, און פאַר דיא בעלי טאַקסעס, געלויבט איז ער פאַר דיא בהמות פאַר דיא אַקסען, פאַר דיא פּערד, פאַר דיא אייזלען, פאַר דיא גלופסקער פיינע בריות און פאר דער גאנצער העפּטע בעלי טובות... גישט דאס אָבער בין איך אויסען, איך דאַנק און לויב נאט, וואס ער האט מיך בעהאַרצט און מיר געהאַלפֿען אָפּ צו דרוקען דיא דאָזיגע שרעקליך-שיינע מעשה, איך האָב ניט געזאַלעוועט קיין מיה, ניט קיין געלט און האב ניט געקוקט דאַרויף וואס אַ טהייל וועלען אויף מיר שטאַרק ברונג זיין. דיא מעשה איז חלעבען אמת. איך האב זיא אסור ניט אויסגעטראַכט פון דעם קאַפּ, הערט נאָר אידען, הערט נאָר וואס עס איז געשעהן:

מעשה שהיה כך היה. היינטיגען טאג נאך סכות האב איך מקבכ געוועזען אַ פּאסילקעלע, וואס איז אנגעקומען דורך דער פּאמטש גלייך צוא מיר אויף מיין נא- מען. איך האב תּחלת געמיינט אז דאס מוז זיין פּעקלעך ציצית אדער קינדערשנ בלוטשקענע יאַרמעקעלעך וכדומה אזעלכע זאַכען, נאר אז איך האב עס אויפגע- עפענט, האב איך ארויסגענומען אַ גאנצען פּאַק פּאפּירען, פּאַרשריעבען פון אלע זיימען, און צווישען זיי איז געלעגען אַ בריוועל, וואס אין איהם איז געשטאַנען גע- שריעבען דיא דאָזיגע ווערמער:

„להרבני הנניד המפורסם מוהר"ר מענדעל נ"י. הנה אזוי וויא איהר האט א שם אין דעם היגען ווינקעל פאר איין עהרליכען מאן און אזוי וויא מיר ווייסען, אז איהר פאָרט תמיד ארום אין אלע אידישע מקומות מיט ספרים און איהר זייט א מאל אבעלען אָפּ צו דרוקען מעשיות אויף אייערע הוצאות, בכּן שיקען מיר אייך דאָ אריין א שרעקליכע מעשה, וואס איז פארלאפען אין אונזער שטאט און בעטען אייך, אז איהר זאלט מוהל זיין אָפּ דרוקען, וועט איהר אייך פשוט קונה זיין עולם הבא. דאָ שטייט בעשריבען דיא שטוטשקעס פון אונזערע גלופסקער בעלי טובות, וואס האבען זיך אליין אן געווארפען אויף דער אומגליקליכער שטאדט נעבעך מיט זייערע טובות און פיהרען איטליכען ביי דער נאז. זיי האבען שוין ביי אונז ארויס-געצויגען דיא קליי פון דיא ביינער, מיר ליידען, מיר ווערען פערשווארצט, מיר עפען ניט קיין פלייש, מיר האבען שוין אפנים וויא דיא רוחות און קענען שוין מעהר ניט אויסהאקטען פון דיא טובות, מען האט שוין אפילו געפריווט שרייען, שרייבען פראשעניעס נאר וואס הערען זיי א וועלט? זיי זיינען רייך, זיי זיינען גבאים, פא-פעטשימעלעס און דיא גאנצע שטאדט איז ביי זיי אין דיא הענד, זיי האבען פא-ווערענעס, זיי האבען שתדלנים, וואס נעהמען גרויסע זשאלעוואניעס פון אונזער בלוט, פון אונזער געלט, און בעגראבען אונז נאך צעהן איילען אין דער ערד, הכלל דער מלאך המות שעכט און בלייבט גערעכט. מיר זעהן זייער גוט ארויס, אז מיט שרייען מיט פראשעניעס וועלען מיר גאר נישט מאכען, דיא בעלי טובות וועלען זיך אומעטום קענען פארענטפערען, און זייער פארענטפערען זיך וועט נאך אונז קא-סטען געלט, עס וועט אלסדינג אויסגעהן צו אונזער קאפ... מיר ווילען נאך פרי-ווען איין מיטעל אפדרוקען דיא דאזיגע מעשה, וואס איינער פון אונזערע שטאדט-לייט האט זיא אנגעשריבען, זיין נאמען וויל ער דערווייל ניט מגלה זיין מחמת כמה טעמים, מיר פערזיכערען אייך אז אלסדינג וואס דא שטייט איז אמת, מיר קענען אפילו שווערען אין טרית און אין קיטעל, פארקעהרט דא פעהלט נאך זייער פיעל זאכען, מיר בעמען אייך, ר' מענדעלע, טהוט א מצוה און דרוקט אפ דיא מעשה, אונזערע נעמען קענען מיר אייך איצט ניט אויסשרייבען, נאר איהר זאלט וויסען אז אין אונזער בריעף שרייט צו אייך א קול פון א סך צובראכענע הערצער, פון א סך אומגליקליכע אידען, דאס איז א קול פון אָרעמע לייט, פון נויט בעדערפטיגע, פון בעלי מאכות, און פון דערשלאָגענע מענטשען, וואס מען דושעט זיי וויא קעץ און מען לאָזט זיי ניט קיין קאָפּ אויפהויבען, דאס איז א קול פון פער-וויסטע ווייבער און קינדער, וואָס מען האט זייערע מאַנען זייערע טאַמעס נעבעך פאַרשיקט און אַיינגעעצט אין דיא טהורמעס, דאס איז א קול פון א סך דערשלאָך-

נענע, פארוואַגעלטע אידעשע קינדער, הערט ר' מענדעלע דאָס קול, פּאַלנט און דרוקט אָפּ דיא מעשה, טאָמער וועט דורך דעם נצמת ווערען א טובה. איווען חלעבען וועלען דיא דאזיגע מעשה קויפען, ווארום עס קען זיין אז זיא פאַרלופט זיך ניט נאָר אין גלופסק אריין אפשר טאָקע אויף אין אַנדערע אידעשע שטעדט"....

אָט דאָס איז אין קורצען דער בריעף וואס איך האב מקבל געוועזען. איך האָב איבער געקיינעט דיא מעשה און האב מיר פאַרגענומען זיא אָפּ צודרוקען. ניט אזוי גיך טהוט זיך אָבער וויא עט רעדט זיך, איך האב גענוג געהאַט צו זינגען און צו זאָגען ביז איך האב דערלעבט צו זעהן אַ געדרוקטע בלעטטעל. דער כתב יד איז ניט געוועזען ריין געשריבען ערטער ווייס פאַרפלעקט מיט טינט, פיעל סצענען זיינען געוועזען פאר ווענט ניט געשטאַנען כסדר, היינט אין אַ פאָר ערטער האט גאָר געפעלט עטליכע בלעטטעלעך, דער שרייבער האט זיך אפנים געאיילט הכלל עם איז מיר גענוג דיא אויגען ארויסגעקראַכען ביז איך האב אלץ דינג צו נויף געשטעלט איך האב מיר ניט געקענט אַינהאַלטען אין ערטער ווייס אריינגעמישט מינע אפּאָר ווערטער פון דעם וואס איך האב געזעהען געהערט אויף מינע נסיעות, אחוץ דעם האב איך געמאַכט אַ בעזונדער צעטעל פון דיא אַלע פּערזאָנען וואָס קומען פאָר אין דער מעשה כדי זיי זאלען אַלע שטעהן פאַר דיא אויגען און מען זאָל זיי תמיר געדיינקען. אָט קוקט זיי זייט מוחל אָן, דאָס זיינען דיא פאַרשוינען :

דאס זיינען דיא טובי העיר, פאָפעטשיטעלעס פון פון דער טאַקסע. אַלע זיינען בעלי צדקות, אָפּער נאר איבער אַ פרעמדע קעשענע. אַלע זיינען גאָטס סטראָפּטצעס, פרומע כשרע אידען, חוץ שטאַנד-האַפט וואָס מען מומעלט אויף איהם, אז ער איז געהאַפט אין דער מעשה.

ר' איציק וואלף ספאדיק }
ר' שמעיה תם }
ר' משה בעל תכלית }
ר' יוסף מהיכא תיתי }
ר' יודעלע שמאנדהאפט }

געוועזענער נאמן אין פּראַיעקט היינט כּפּנים דער בעל טאַקסע.

ר' יוסילע שינדער....

אויך קליימערשט אַ בעל טאַקסע, אַ ווילדער בען עצה און אַ שטאָט בורר.

ר' נתן שיפרעם....

דער שטאָט-פּאָווערענע, היינט אויך גאַסען.

ר' ראובן פיאווקין....

ר' אהרן קנעכטבארנ....
 נלאט א שיינער איד, א קאבלעפעכ, וויל אלץ
 איינבריינגען דער שטאָדט, מאכט אמאל אין דער
 שמיל עפעס א חרם'על.

ר' נתן פּרעכטאן....
 האַלט זיך פאר א בריה, האַלט היינט שטאָנד-
 האפטען אויף דער אַרענדע און איז קהלים
 שתדלן.

ר' מענדיל דער געלער.
 א שטאָדט-שיינעץ א בילער, סלזשעט בייא דיא
 בעלי טובות און פאלט אָן אויף וועמען מען הייסט.
 צווייא רעדעל פיהרער, מתנגדים פון דיא בעלי
 טובות.

ר' אברעמיל גרינפאן....
 א נייער טאַרנאָוואַי דעפוטאַט.

ר' שלמה וועקער....
 איינער פון דער היינטיגער וועלט.

בתיא. זיין ווייב.

ר' גדליה פיקהאלץ.
 זיין פריינד.

ר' אייזיק זאאיקע....
 א קרבן פאר זיין עהרליכקייט.

מויבע לאה. זיין ווייב.

איין אַרימער איד, איין אַרעמע אידענע, גלאַסנעס, דיינים, שוחטים, ווייבער, גענוז,
 היהנער, אינדיקעס, קאטשקעס און א נאַראַד פון פּופציג טויזענד צאן קדשים, וואָס
 מען שערט זיי וויא דיא שאַף.

דאכט זיך אז איך האָב גענוג יוצא געוועזען און געטהאָן מיין זאך בשכימות.
 דאס ביכעל האט מיך געקאָסט גענוג מיה און הוצאות. נאָר איך בין דאָס אָבער ניט
 אויסען. הלואי מיין מיה זאָל ניט זיין אומזיסט, גאָט זאָל נאָר וועלען רחמנות האָ-
 בען און ווייען באַרד טאַקע אין אונזערע מענ א נס בפועל, אז אידען נעבעך זאלען
 אין אלע שטעט זייערע בעלי טובות פטור ווערען עד ביאת הגואל.

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

דאָ ווערט פאָרגעשטעלט וויא אזוי אין גלופסק שפּרינגען ארויס פיהרער, מיט אַ יאָהר זעכצעהן צוריק, פאפעמשיטעלעס פון דער מאַקסע.

ערשמע סצענע.

ספּאָדיק אליין אין זיין חדר, זיצט שטאַרק פאַרטראַכט לעבען דעם טיש, זיינער זעהן אין דער פריה און שאַקעלט זיך איבער אַ משניות, קנייטשט דעם שטערן, קוקט אויף דער וואַנד, דער נאָך טהוט ער ווידער אַקוק אין משניות און לערענט מיט אַ ניגון.

אמר ר' טרפון... האט רבי מאיר נעזאנט... האָ נאָך אַמאָל. (ער פאַר-
 טראַכט זיך אויף דער וואַנד און העט צו זיך אליין) ער האט נעזאנט, אז נאָך שבת אין
 דער טערמין האט ער נעזאנט... מען וועט דאַרפֿען סיליקען. דער קאפּ חלעבען
 שפּאַלט זיך מיר. אָך, שלעכט, שלעכט, נישטא קיין געלט! אַיף האב מורא מען
 זאל חלילה באַלד ניט אנשטויסען. דיא קאַסע איז פּוסט, אויסגעטריקענט, דיא רע-
 דער וועלען זיך אויף הערען צו דרייען באַם עס וועט חלילה ניט צו קומען קיין
 וואַסער, געלט מיין איך. אָך זייער אַ שלעכטע צייט (ער שטייט אויף און גייט אַרום
 איבער דעם חדר) יא, זייער אַ ביטערע צייט, עפעס וויא אויף צוועצענעס האט מען
 נאָך היינט אויף געהערט חתונה צו האבען. שוין אַ לאַנגע צייט איז מיר ניט אַרייני-
 געפאַלען קיין שלישי-ת-געלט, ניט פון היא, ניט פון דער סביבה. אַ קאַטאוועס עפעס
 שלישי-ת-געלד, דאס פלעגט אויס מאכען אַ יאהר זייער פּיעל... אַ נס חלעבען
 וואס דרייט זיך נאָך אַביסעל חברה'ש געלד, אַ וואס?... עט נאַרישקייט, ווער
 איז דאס מחויב צו וויסען וועמען גייט עס אן? נאר עס איז מיט דעם אפּילו אויף
 ניט גוט, בע, נאר ניט גוט!... עס הערט זיך וויעדער נייע גזרות, נייע פינסטערע
 פאַרדאָקס מיט כל אַ צרות. וואס טויג עס? נאָך דאס גייט אַפּ, מאכען נייע
 פאַרדאָקס! מיר טויג עס כלל ניט. מען דאַרף האבען געלט, נאר פּריש געלט...
 (אַ ביסעל מיט גאל) האט חתונה אידען און לייגט איין געלט! שטאַרבט אידען און
 זאגט אַפּ עולמות-געלד! קויפט זיך איין אין חברות און גיט געלט! הכלל מען
 דאַרף האבען געלט מען דאַרף האבען געלט, געלט געלט! טאקע פון אייער טובה
 וועגען יודישע קינדער, מען דאַרף זיך פאַר אייך סטאַרען, מען דאַרף פאַרזאָרען

איער תכלית, איהר זאכט זיין גוט און פרום און טאקע בלייבען דאס וואס איהר זייט... (ער הערט זיך צו צו דער טהיר) הא? דאכט זיך אימעצער ניט? אפשר א מחותן מיט געלט. (ער לויפט צו געשווינד צו דעם טיש. זעצט זיך אינעדער און שאקעלט זיך וועדער איבער דעם משניות).

צווייטע סצענע

ספאדיק און פיאוקין.

ספאדיק (לערענט מיט א ניגון) אמר ר' טרפון. ניין ווייטער, ווייטער אביסעל... יא, אט-אדא: סומכוס אומר יחלוקו, מען דארף זיך מיט דעם געלט צו טהיילען, יא טאקע צו טהיילען, וואס?...?

פיאוקין (קומט אריין מיט דרך ארץ) גוט מארגען ר' איצע וואלף!

ספאדיק (מאכט זיך שטארק גוט הערענדיג אזוי וויא שטארק פערשעפט אין לערנען) איי וואס, אויב יחלוקו דארף מען דאך מורא האבען?...? נוא עט... בע... פיאוקין (צו זיך אליין שטילערהייט) ער האלט ביי יחלוקו. דאס איז א גוטער סימן, עס וועט איהר'ש זיין גוט... (ער גייט צו אביסעל נעהענטער) גוט מארגען ר' איצע וואלף! אפשר בין איך אייך מבבל וועל איך מיר אוועק גיין.

ספאדיק (צו זיך אליין מיט פערדראס או ער דערזעהט פיאוקינען) נאט אייך דעם שיינעם מחותן! דער רוח האט איהם געבראכט צו טראגען. (צו פיאוקינען מיט א קרום פענימעל) וואס איז עפעס נייעס ר' ראובן.

פיאוקין בע... איך האב אייך געוואלט עפעס זאגען, נאר איך וויל אייך איצע ניט שטערען פון דעם לערנען א חוץ דעם זייט איהר, דאכט זיך עפעס ניט געזונד, איהר זעהט אויס גרין און געל, דאס פנים איז דער בעסטער שפיגעל. ספאדיק (מיט א קרעכץ) איך האב אלץ לא עליכם צו טהאָן מיט מיינע מערידען. איך האב געמוזט היינט דאווענען ביחידות און לערנען מיין שיעור משניות אין דער היים, נאר פון דעסט וועגען זעצט אייך ר' ראובן, אז איהר זייט שוין דאָ- וואָס הערט זיך עפעס ביי אייך?

פיאוקין (זעצט זיך) מען האָרעוועט. מען ווערט פערשוואַרצט, א קאטאוועס עפעס צו זיין א פאווערענע ביי אזא עדה אידען, זאלען זיך מעהרען. ספאדיק. בזכות זה וועט אייך נאט העלפען. יהי חלקי עמך.

פיאוקין (שטילערהייט צו זיך אליין) עס איז איהם קארג דיא וועכט ער וואלט געוואלט ביי מיר אויך נעהמען חלק. (צו ספאדיקין) ווען נאט זאכ מיר ניט העלפען וואו וואלט איך שוין ביז איצע געוועזען מיט מיין ווייב און מיט מיינע קינדער...?

ספאדיק (מיט א שמייעלע) זינדיגט ניט ר' ראובן און זייט טאקע א בעל בטחון, וועט אייך איהייש תמיד זיין גוט. נוא וואס הערט זיך עפעס אין דער שטאט ? פיאווקין. בע. וואס זאל זיך הערען ? דער בעל טאקע וויל ארויף ציעהען א קאד פיקע אויף דער אקע פלייש. אזוי וויל ער, דער שיינער בעל טאקע, זאגט ער, עס איז היינט א שלעכטע צייט.

ספאדיק (האפט זיך ביי דעם קאפ) וואס הייסט ער וויל ? מען וועט עס איהם שווייגען, עפעס א קאטאוועס נאך א קאפיקע אויף דער אקע ! ער נעהמט שוין בהייש אן דעם אויך גענוג — פופצעהן קאפיקעס אן אקע ! שטייטש, שטייטש נאך א קאפיקע, א אידישע קאפיקע ! וואס וועלען געבען טאהן דיא ארימע לייט, דיא ארעמע יודען געבען ? (ער קרעכצעט און זיפצעט).

פיאווקין. עס וואלט א מצוה געווען אן צו לערנען אזא בחור, ער זאל וויסען ווער עלטער איז.

ספאדיק. איך זאג אייך מען קען שוין מעהר ניט אויסשטיין פון דיא בעלי טאקעס, פון דיא נראביטעלעס. מען איז צו זיי עפעס וויא פארקויפט, סטייטש, נאך א קאפיקע אויף דער אקע ! דאס וועט דאך נאר אויסמאכען נאר א גרויסע סומע ! א רחמנות חלעבען אויף דיא ארעמע לייט, וואס וועלען טאהן דיא ארעמע יודען געבען ? אדרבה ר' ראובן זאגט. וויא אזוי לערנט מען אן דעם שיינעם בעל טאקע וואס האט ניט קיין גאט אין הארצען.

פיאווקין. איך וואלט געזאגט מיין עצה מען זאל אפגעהמען דיא טאקע פאר דער שטאדט, פארעטייט איהר ? איצט איז טאקע דיא צייט, און איהר ר' איצע וואלף מיט ר' משה מיט ר' שמעיה'ן וכדומה זאל זיין פאפעטשיטעלעס דאס הייסט איהר געבען זאלט זיך חלאפאטשען, אכטונג געבען און דאס פארדיענסט זאל געהן אויף דער שטאדט, דאכט זיך דאס איז א גרויסע טובה, א גרויסע מצוה און ווייטער... פארשטייט איהר ? חלעבען אזוי וועט זיין גוט, טאקע בכל האופנים גוט פארשטייט איהר ? ראזבעראיעט עס נאך א ביסער ר' איצע וואלף מיט אייער נמרא קעפעל.

ספאדיק. אוואדאי איז דאס א גרויסע מצוה, א גרויסע טובה, נאר וויא קען איך... וויא קען אזא צובראכענער יוד וויא איך, אויף מיר נעהמען אזא טירחה.

פיאווקין. נישקשה, גאט וועט אייך העלפען, סטייטש. ווער דען זשע וועט זיך זאגן גען פאר דער שטאדט ווען ניט איהר ? ווער דען וועט אין זינען האבען דיא ארעמע לייט געבען אז ניט פריהער גאט און דער נאך איהר, בערעכענט זיך נאר גוט

ר' איצע וואלף וועט איהר זעהן, אז איהר טארט זיך גאר ניט דער פון אפזאגען, פארשטייט איהר? ...

ספאדיק (מיט א יראת-שמים פענעמעל) ווייניג איז פאר מיר דיא חברות מיט נאך אנדערע שטאדט זאכען? סטייטש וואס האט מען זיך אויף מיר אנגעזעצט? וואס וויל מען נעבעך האבען פון מיר, אלץ פון מיר? ווייניג פאר מיר דיא אלע חברות....

פיאווקין (מיט א שמייכלע) וואס מיינט איהר, ר' איצע וואלף, טאקע וועניג, פאר אזא יודען וויא איהר איז דאס טאקע ווייניג... איך זאג אייך נאך אמאל ראזבערייעט מין פלאן גאנץ גוט, וועט איהר זעהן, אז איהר קענט זיך בשום אופן ניט אפזאגען, און ווייטער וויא איהר פארשטעהט....

ספאדיק (מיט א זיפן) אוודאי איז דאס פאר אזא צוכראכענעם יודען וויא איך א גרויסע טירחה, טאקע א טירחה נדוכה, גאר א טובה פון ארעמע לייטס וועגען נעבעך פון א שטאט יודען וועגען....

פיאווקין (מיט א גנבה שמייכלע) מיט אייך ר' איצע וואלף, וויא איך זעה בין איך שוין א פנים פארטיג. איצט מוז איך גיין צו דעם איבעריגען עולם איבער שמועסען מכח דעם עסק, וואס מען האט דא צו טאן. עס איז נאך דא גענוג אר-בייט. הכלל מיר איז שוין באשערט תמיד ארבייטען, פראצעווען און זארגען זיך פאר דער שטאָדט, מסתמא וועט מיר גאָט העלפען... זייטגעזונד ר' איצע וואלף, אייער געזונד איז איצט נייטיג. איהר דארפט טובות טהאָן דער שטאָדט....

ספאָדיק (פארפרומט מיט אויסגעגלאַצטע אויגען) בזכות זה זאָל מיר השי"ת טאקע גע-בען כח, אוודאי איז דאס נעבעך פאר מיר, פאר אזא צו בראַכענעם יודען וויא איך, א גרויסע טירחה.

פיאווקין. לאַזט זיך גאר ניט אָפּ, ר' איצע וואלף, נישקשה איהר וועט איה"ש קומען צו די קרעפטען... א גוטען טאָג! (ער געהט אַרויס)

ספאָדיק. (רייבט זיך דיא אויגען) א, עס איז מיר ליכטיג געוואָרען אין דיא אויגען, געלויבט איז נאָט, עס איז מיר אַראָפּ א שטיין פון דעם האַרצען, עס וועט אס ירצה השם זיין גוט, מין מחשבה איז העלבען א גוטע. איך ווייך: יודען זאָגען פלייבען טאקע יודען, יודען זאלען טאקע בלייבען דאס, וואס זיי זיינען און בעהיט ווערען פון גזרות רעות, איך וועל מיר אוודאי סטארען מיט כל א מעגליכקייטען, נו און דער פאר מען איך ביי זיי עפעס נעהמען אפילו על פי דין. נאט אליין וועט מיר אויך ניט הייסען איך זאל זיין ביי זיינע יודעלעך א שומר חנם, איך בין דאך

א בשר ודם, איך דארף האבען ברויט און צום ברויט, פון וואָנען זשע וועל איך דאס אלסדינג נעהמען? ... וויא דיא מעשה וועט שוין זיין צי וועל איך נעהמען עפעס מעהר אדער עפעס ווייניגער, דאס איז קלייניגקייטען. א רענדעל ארויף, א רענדעל אראפ, יודען וועלען דורף דעם חלילה ניט בדכות ווערען, נאר דערפאר אבער וועלען זיי פון א חשש טרפות שוין זיכער בעווארענט זיין, זיי מעגען נאנין רוהיג זיין, איך וועל זיין אפהיטען און אליין אכטונג געבען עס זאלען זיין נומע שוחטים. דער עיקר איז פאר יודען נומע שוחטים... וואס מאכט עס אויס א שטיקעל פלייש מעהר אדער א שטיקעל פלייש ווייניגער, א יוד דארף ניט קוקען אויף אזעלכע זאכען, א שוחט, א נומען א פרומען שוחט, אט דאס דארפען יודען האבען, און מכה דעם מעגען זיי שוין זיך אויף מיר פארלאזען, זיי וועלען שוין מיט נאטס הילף האבען נומע שוחטים... (ער בלייבט שמעהן א ביסעל שטיל גיט זיך דער נאך א פאטש אין שמערען) אף איך האב נאר פארגעסען, אז איך בין היינט מיט סנדקאות אויף צוויי בריתען. גוט חלעבען, וואס היינט נאר צוויי, איך וועל היינט האבען וואס צו טהאן. איך וועל מיך גיין אנטאן, מען מוז שוין אויף מיר ווארטען, עס איז צייט צו גיין, (ער גייט אריין אין אן אנדערע חדר און מאכט צו דיא טהור):

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע :

ר' משה בעל תכלית דער נאך ספאָדיק:

משה בעל תכלית (לויפט אריין וויא א פארסאמטע מויו גאר אן איין אמתעם) נומ מאַרנען ר' איצע וואלף! איך דארף מיט אייך איבערשמועסען מכה איין ענין, מכה א תכלית זאך... (ער קוקט זיך ארום) א, ער איז שוין ניטא? ער איז שוין ניטא! ער איז שוין א פנים אליין אוועקגענאנגען מכה דעם ענין, איך קען איהם, ער איז א זריו וויא באלד ער שמעקט אן א תכלית זאך. ע... עס איז דאך עפעס נאר קיין תכלית ניט ער קאן דאך דערווייט מיט דיא איבריגע אפ ארבייטען דעם עסק און איך וועל חלילה בלייבען פון דרויסען. (ער קוקט זיך נאך אַמאַל ארום אין אלע זיימען און ווערט פּרעהליך) אף געלויבט איז נאט, ער איז נאך ניט אוועקגע- נאנגען. זיין ספאָדיק ליגט אויף דעם טיש, ער האט געמוזט נאר אויף א מינוט ארויסגעהן, איך וועל ווארטען ביז ער וועט קומען. איך וועל איהם שוין היינט ניט אפלאזען, דער עיקר איז דאך ער, איך וועל מיך היינט אן איהם האלטען וויא א פינד אין דער מאמעס פארטובף (ער גייט צו צום טיש. האַפּט פאַר שמחה דעם ספאָדיק

און בעטראכט איהם פון אלע זיימען) אדך, זייער א נומער, זייער א פיינער ספאדיק, טאקע אין תכלית אריין א נומער ספאדיק! (ער קלאפט אויף איהם מיט א פינגער) א ספאדיק, א חיטרע קעפעכע ליגט אין דיר ספאדיק! א גמרא קעפעכע מיט אלע דריידעכאָף. איך וועל דיך היינט פון דעם אויג ניט אפלאזען, מען זאל חכילה ניט אפמאכען אהן מיר דיא נאנצע חתונה. חלעבען, מיר קומט עס באמת פאר וויא א חתונה, פיאווקין איז דער שדכן, ער רעדט אונז א שידוך מיר זאלען נעהמען דיא טאקסע. זייער א רייכע בלה! מיר זיינען — דיא מיוחסים און זיא דיא רייכע, זיא ניט אין גרן אריין א נאנצע שטארט מענשען, אנטקענען. א 60 טויזענד פאדאנעס השי"ת זאל נאר געבען כח מען קען מיט איהר וויסען פון א לעבען. (ער ווערט נאך פרעהליכער) אדך, קעסטעלע, קעסטעלע, הרי את מקודשת לי, הרי את מקודשת לי קעסטעלע כדת ר' איצע וואלף ספאדיק, ושטאנדהאפט! זיי ביידע פערשטייען אין עסק, קוקען אין תכלית אריין, טויג אונז שטאנדהאפט זעהר גוט אין שותפות, שטאנדהאפט איז אפילו א דיימש, געהאפט אין דער מעשה, און קוקענדיג אונז זיינען מיר אין פקוק איינער פון דעם אנדערען פערשיעדען, נאר וואס מאכט עס אויס? אבי אונזער כוונה איז גלייך, אבי מיר האבען איין מחשבה. וואס מיינט דען א יוד היינטיגע צייטען, א שטיקעלע פרנסה, און וואס טהוט מען נעבעך ניט פאר דער פרנסה? שטאנדהאפט נעבעך פרובט זיך אין דער טומאה, מאכט זיך פאר א דיימש טאמעד וועט דא ארומנעהן, ספאדיק א שטיינער מומשעט זיך גע- בעך אין דער קדושה... נישקשה. מיר וועלען זיין חבר, מיר וועלען אנע איה"ש קוקען אין תכלית אריין און טהאן טובות, נאר וויא דערלעב איך שוין דאס אבער! (ספאדיק קומט אריין אָנגעטהאָן אין א טיזליג מיט א שטעקען אין דער האַנד, משה בעל תכלית לויפט איהם אַנטקענען) וואס איז, ר' איצע וואלף, איהר גייט שוין.

ספאדיק. א, יא, שוין צייט, מען מוז שוין אויף מיר ווארטען.

בעל-תכלית. איך בין געקומען גיין טאקע מיט אייך אין איינעם.

ספאדיק. וואס איז איהר האט אויך א כבוד?

בעל-תכלית (מיט פייער) א שאלה א ביסעל, אויב איך האב א כבוד? איך האב אין דער זאך א גרויסען חלק.

ספאדיק (פארוואונדערט) וואס הייסט, איהר האט דערינען א חלק?!

בעל-תכלית (נאך מיט מעהר פייער) סטייטש, איך האָב דערינען געארבייט!

ספאדיק. וואס זאָגט איהרן ר' משה סטייטש, וואס זאָגט איהר?

בעל-תכלית. סטייטש, וואס זאג איך? איהר ווייסט דען ניט, ר' איצע וואלף,
וואס איך זאג?!

ספאָדיק. ניין! ביי מיין יודישקייט, איך ווייס ניט! זאָגט וואס מיינט איהר?
בעל-תכלית. סטייטש, דאס קעסטעלע מיין איך, פֿיאַווקין האט דאך אייך ערשט
געזאָגט, ער זאָגט אז איהר זייט מסכים.

ספאָדיק (וויי פון שלאָף) א דיא טאַקסע מיינט איהר! חלעבען דאס איז פאר מיר
א טירחא, איך בין לא עליכם א צו בראַכענער יוד, וויי קען איך אויף
מיר געהען, אזא טירחא?

בעל-תכלית, מען מוז דאך אָבער זאָרנען פאר דעם תכלית, מען מוז דאך אמאָל
זאָרנען פאר קהלס תכלית, סטייטש ווער דען זשע, ווער דען זשע,
ר' איצע וואָלף?

ספאָדיק, לאָס מיר דאס אַפֿלייגען אויף איין אנדער צייט, מיר וועלען זיך נאָך
מיישב זיין, איצט איז מיר שוין צייט צו געהן אויף דעם ברית.

בעל-תכלית (שטילערהייט צו זיך) ער ווייך זיך פון מיר אויסדרייען, איך קען נאָך חלילה
בלייבען פון דרויסען, מען דאַרף איהם ניט אַפֿלאָזען (צו ספאָדיקען) איך
וועל מיט אייך אויך געהן, דער בעל ברית איז מיינער א שטיקעל מחותן.

ספאָדיק. נו ניט-זשע מיר, זייט מוחל מיין ספאָדיק. וואס איז ר' משה וואס קוקט
איהר אזוי אויף מיין ספאָדיק? ער געפעלט אייך אזוי?

בעל-תכלית. (שאַקעלט מיט דעם קאַפּ) אויב ער געפעלט מיר! ער איז טאַקע אין
תכלית אריין א גוטער ספאָדיק, איך וועל מיר בלי נדר אויך מאכען
אזא ספאָדיק, (ר' איצע וואָלף געהמט און טהוט אָן דעם ספאָדיק און געהט אַוועק מיט ר' משה
בעל תכלית.)

(* אמר ר' מענדעלי. אין דעם כתב-יד פעהלען דיא עמליכע בלעמלעך און דיא ווייטערדיגע
סצענע הייסט דאָרמען דיא זעקסטע, מען זעהט ארויס אז זיא איז געשעהן מיט עמליכע יאָהר שפּע-
טער, נאָך דער גזירה, אז יודען זאָלען נאָכען געשטודירטע רבנים. פאר דיא וואס לייגענען מאַכט
דאס אָבער איז גאָר ניט אויס, זיי קענען לייגענען גלייך און זאלען אפילו ניט וויסען אויב עס געהט
עפעס אָפּ.)

פֿיער טע סצענע

עלץ בייא ספאָדיקען אין הדר. שלמה וועקער.

דער נאָך גדליה פיקהאַלץ.

וועקער (אַריינגעהענדיג) ער איז וויעדער ניטאָן נעכטען האט ער מיך בעשטעלט איף זאָל היינט אין דער צייט קומען איהם שרייבען דיא פאָסט, און ער אליין איז ניטאָן, ער איז אויף א ברית! אלע טאָג איז ער אויף בריתען, אלע טאָג אויף שמחות! א שיינער סוחר, חלעבען! אָט וואס הייסט א סוחר, ניט קענען איבער-לייענען א בריעף! ניט קענען אָנשרייבען איין אדרעס, און נישט אויסקאָזען ניט איין ברית ניט איין בר מצוה, און נאָך אזעלכע שמחות איך פארשמעה אסור ניט וויא אזא סוחר קען זיך האַרטען אפילו א טאָג! פון דעסטווענען איז ער דאָך רייך.... מערקווירדיג! ניט אנדערש טאָקע אז רוחות אַרבייטען פאר אזעלכע סוחרים, אז מכאָבים היטען זיי אָפ, אז א מלאך וואַרפט זיי אַראָפ א גראָשען.... (ער זעטשט זיך אַנעדער און געהט אַרויס פון דעם קעשענע א אידיש ביכעל) וואס זאל איך טהאן? איך מוז שוין אויף איהם וואַרטען, נאָך גוט וואס איך האב מיט זיך דאס ביכעל, וועל איך מיר דער ווייל אריינקוקען, איך וועל טאָקע איבערלייענען דאס ביסעל שירים, נאָר פון א נייעם מחבר (ער קוקט אַרויין אין דעם ביכעל, דיא טהיר עפענט זיך שטילערהייט אויף און פיקהאַלץ געהט אַרויין).

פיקהאַלץ (צוגעהנדיג צו וועקערן גאַנץ שטיל) וואס האסט-דוא זיך אזוי פערטיעפט אין לערנען, שלמה?

וועקער (גוט זיך אַ כאַפ גאַנץ אויסער זיך) וואס זעה איך? דוא ביזט עס גדליה, פון וואנען האָסט דוא זיך דאָ פלוצלים גענומען, מיין גוטער, מיין טהייערער גדליה? ווען ביזט דוא געקומען? (ער קישט איהם).

פיקהאַלץ (גאַנץ רוהיג) איך בין געקומען מאַקע היינט.

וועקער. אָך, גדליה! וויא פאלסט דוא אויס צו קומען אָהער?

פיקהאַלץ. שא, וואונדער זיך ניט אזוי שלמה! עס איז גאַנץ פראָסט, איך בין שוין געוועזען ביי דיר אין דער היים. האט מיר דיין ווייב געזאָגט אז דוא דאַרפסט זיין דאָ. (ער זעטשט זיך אויף א בייגקעל).

וועקער (רוקט צו זיין בייגקעל צו פיקהאַלצען) נוא, איצט דערצעהל מיר, וואס טאָכסט דוא? וואס הערט זיך אין טונעיאַדאָוקע?

פיקהאַלץ (גוט א מאַך מיט דער האַנד) אין דיין טונעיאַדעווקע?

וועקער: נוא זאָל זיין אין מיין טונעיאַדעווקע, וואס מאַכט דאָרט אונזער גביר? איז ער נאָך אומשטעהנס געזאָגט אלץ מבולבל, אָהן אַ פּיצעל האַראַקטער? מאַכט ער נאָך טאַקע אלץ פון זיין מויל אַ האַלעווע און בייט צעהן פּריינד אַ טאַג? יאָ, סטייט'ט דער אַרענדאָר. וויא הייסט ער צום טייפּעל... איך האָב שוין פאַר-געסען וויא ער הייסט, אָט דער הויכער אַרענדאָר מיט אַ גענאָלטען האַלז וויא ביי אַ סטאַרעסטע. וואס מאַכט ער?

פּיקהאַלץ. איך ווייס וועמען דוא מיינסט, ער איז היינט אַ קבצן און האַלט שוין מעהר ניט דעם גביר אויף דער אַרענדע.

וועקער. אַ רחמנות חלעבען וואס טויג נעבעך? אוא פּראָסט טענשעל וויא ער אהן געלד? חלעבען אַ רחמנות! ווער דען-זשע, זאָג מיר, האַלט היינט דאָרטען דעם גביר אויף דער אַרענדע?

פּיקהאַלץ. דער גביר האט זיך ניט לאַנג אָפּגעגעבען אין דער אַרענדע מכמה טע-מים צו ר' גרשון חייקעס, ער טראַגט איהם אין אפּשר פיער טויזענד רובעל אַ יאָהר, ער האט צו זאָגען איבער דער טאַקסע, איבער דעם קהל שטיבעל, איבער אַלע משלענעס און איבער אימליכען אין דער שטאָרט, מען זאָגט. ער האט צו פּערדאַנקען דיא אַרענדער ר' נתן פּויגעלס, דער שטאָרט-בורר.

וועקער. ר' נתן איז חלעבען אַ קלוגעמשיקער. וואס מאַכט ער? איז ער טאַקע גע-בעך נאָך אַי היינט אַ קבצן? ער האט שוין אין זיין לעבען אַ סך מאהל אָנגעזעצט און פּאַרט נעבעך אַ קבצן.

פּיקהאַלץ. וואס קבצן, ער איז זיך היינט מפרנס גאנץ שיין פון אוראַקען, וואס ער גיט אויף דער עלטער שפּאַגעל נייע אָן זעצערס, וויא אזוי זייא זאָרען ענטפּערען קוממיות, אַ חוץ דעם קנעכט ער עפּעס מיט דעם גביר, ער מוטשעט זיך נעבעך מיט איהם, וויא אזוי מען מאַכט פּאַטשערקעס? וויא אזוי מען צאַפט פון דער וואַנט געלט? וויא אזוי מען ציהט ארויס קליי פון דיא ביינער? וויא אזוי מען מאַכט פון שניי גאַמעלקעס? וויא אזוי מען מאַכט מיט דער רייף? וויא אזוי מען פּאַרבּלענדעט דיא אויגען? וויא אזוי מען כאַפט פּיש פאַר דער געץ? וכדומה נאך אַזעלכע קונצען.

וועקער (מהוט אַ שפּיא) פּפו זאל עס ווערען! עס איז דאָך אַ שרעק, וואס ביי אייך אין טונעיאַדעווקע גייט פּאַר.

פיקהאָלץ (קוקט שאַרף און וועקערען) בייא אייך אין טונעיאדעווקע! זאגסטו, און בייא אייך אין גלופסק איז דען בעסערע פאַראַדקעס. איך מײן חלעבען, ניט! קוקט זיך נאָר גוט צו וועסט דוא זעהען, וויא ביי אייך טאקע און נאך אין אנדערע יודישע שטעט ליגען דיא ארעמע נעבעך צעהן אייזען אין דער ערד, עס זיינען שוין דא אזעלכע גוטע און פרומע מענטשעלעך וואס פאר פרומקייט, פאר גוטס-קייט לייגען זיי אוועק אלע געשעפטען און גיבען זיך אָפּ גאר מיט שטעדישע זא-כען און זאָרגען זיך נאָר לטובת הכלל, איינער איז א בעל טאקסע, איינער איז א פאָווערענע, איינער איז איין ארענדאר, איינער איז א גבאי, איינער א בעל עצה, איינער א תקיף, איינער דעם רבי'ס קרוב, איינער דעם נביר'ס בן בית, איינער מאַכט באָם, איינער איז א מיוחס, איינער איין אייניקעל, איינער האט א באָבע אין ארץ ישראל, איינער טאנצט אויף אלע חתונות, איינער איז א שטאַט פעטער, איינער קהל'ס יורש און איינער גראַט א שיינער יוד. — נו געפינט זיך נאך ערגעץ אין דער וועלט, אונטער אלע אומות אזוי פיעל גוטע מענטשען, וואס זאָרגען זיך פאַר ״עם כלל״ וויא ביי אונז יודען, רחמנים בני רחמנים? ביי דיא אומות א שטייגער איז א גביר אדער א פאמיעשטישק, אדער א סוחר, א פאבריקאַנט וכדומה, ביי אונז אקעגען איז א מינדעסטער גבירעל אין א שטעטעל דאס רוב א בעל טאקסע, א גבאי, איין עסקן במצות, ער איז נאר א סוחר לפנים, באמת טראגט ער אויף דעם קאָפּ דיא גאנצע שטאַרט יודען נעבעך, ובזכות זה האט ער מיט אלע בעלי טובות דיא ברכה וואוהין זיי קערען זיך און ווענדען זיך. . . . זיי זאָרגען נעבעך זיי זאָרגען ביז זיי נעהמען אויף זיך לייב און ווערען אהן עין—הרע דיק, פעט, לויטער, מיט שעהנע בייכלעך, און זיי זיינען זייערע שונאים אויף צו שפרינגענעש אומערום נושא חן. . . דיא ארעמע גייט עס אבער ניט אין קאָריסט, פון דיא פיעל טובות וואס מען טהוט זיי הערען זיי אויף וואס א טאג ווייטער צו עסען, זיי קריינקען זיי ווערען אויסגעדארט, אקוראַט וויא א בן יחיד בייא א טאטען א גביר, וואס מען דושעט איהם, מען היט איהם אפ פאר גרויס לערע און געטריישאפט פון עסען, און מען גיט איהם איבער אין דיא הענד פון א סך ניאנקעס, זייא זאָגען איהם למען השם אָפהיטען, ער זאָל ניט חאַפען קיין איבריגען ביסען. האט זייע דען ניט באמת טא-קע אימליכער ארמער יוד אין א שטעטעל אויף זיין חלק צווייא דרייא בעלי טובות וואס דורך זייער השגחה קען ער שוין קיין איבעריגען ביסען ניט חאַפען? וואס עסט דען א יוד, איין אָרעמאַן? קרענק, מכות מיט יסורים, א שטיקעל טרוקען ברויט מיט פיסנעם קאליש, פון פלייש ווייס ער ניט וואס צו זאָגען, הויך א שבת אפשר מאַכט ער זיך א ביסעל פליישיג מיט א בויג, מיט א שטיקעל לונגען לעבער, דער

פאר פאלט איהם אָפּ א שטיק פלייש. און וויא מתיים עסען אזא פנים האבען זיי. — נישט גוט שלמה! נישט גוט חלעבען וואס מיר יודען זיינען אזעלכע רחמנים, נישט גוט חלעבען, וואס ביי אונז אין דיא שטערטלעך זיינען זעהר פיעל בעלי טובות! נישט גוט, נישט גוט חלעבען וואס א סך מענטשען ביי אונז זאָרגען זיך ניט בעסער פאר זיך, זיך אויסלערנען עטוואס אדער זיך צו בעשעפטיגען מיט עפעס אמלאָכה און ווילען אלץ זאָרגען פאר אנדערע! נישט גוט חלעבען, וואס איטליכער לאידע לעדיג גייער, וואס איטליכער דראַב, איטליכער ענות פנים, איטליכער צבועק ווערט פרוצים פון דער העלער הויט א שטאָט מענטש, א פיינע—בריה און א בעל טובה, נישט גוט חלעבען, טאקע זעהר נישט גוט! ...

וועקער. עפעס ביזט דוא היינט זעהר אין כעס, מיין ליעבער גדליה, עפעס רעדסט דוא מיר זעהר שטארק מיט האַרץ! הא?!

פיקהאָלץ. יא איד קען מיך שוין ניט איינהאלטען, איך מוז שוין אויסריידען דאס האַרץ, צווישען אונז זאל עס בלייבען, ניט מיט מיין מויל גערעדט, אָט דאס זיינען אונזערע שטאָרט מענטשען, אט נעהם טאקע א שטייגער ביי אונז אין טונעיאדעווקע דיא נאנצע האַפטע פאַרשיינען, וואס דוא האסט זיך ערשט אויף זיי נאָכגעפרענט. דוא מענסט צו זיי צורעכענען משה לאפ, טריימעל האפ, יוסעל צאפ ניט זיי מיין איך, דיא וואַנד מיין איך—ווער זיינען זיי? וואס קענען זיי? דער האט זיך אויסגעערנט איין אדרעס אויפשרייבען איז ער שוין קהלים פאָווערענע יענער האט זיך ערגעץ אין איין איינפאָר הויז אויסגעלערענט עטליכע ווערטער רד סיש מיט גרייזען איז ער א שתדלן, א נאנצער חאדאטאי, דער האט מירידען א בלייך אויסגעוויקט פנימעל איז ער איין ארץ ישראל נבאי, א כשרר יוד, א שיינער יוד, יענער איז איין עזות פנים נעהמט ער א חלק אין דער טאקסע. דער אווי יע-נער אווי. — מען שרייט אלץ אויף דעם נאָראָד יודען נעבעך, זיי זיינען פויל, זיי זיי-נען ניט געזונד, זיי זיינען עקשנים, זיי ווילען זיך ניט בילדען וכדומה נאך אזעלכען פארברעכען. געוואַלד! וועל איך שרייען וואס זיי נעבעך שולדיג, וואס זאלען זיי נעבעך טהאן, אז זיי זיינען אונטער אזא פינסטערע אפיעקע? אז מען ציהט ביי זיי ארויס דיא קליי פון דיא ביינער, אז איין יודעך נעבעך האט איבער זיך אויף זיין חלק דרייא בעלי טובות, וואס נאגען איהם אויס דעם מאַרף, פאַרשלאַגען איהם דעם קאָפּ, האַלטען איהם אין דער מורא, דערטאָפען ביי איהם ארויס דעם לעצטען גראַשען, פאַרבקענדען איהם דיא אויגען און זאמוטשען איהם מיט זייערע טובות? ! יודען זיינען חלעבען ניט שולדיג, זיי האבען גוטע הערצער, זיי האבען בטבע שכל און געפיהל, זייא פאַרשטייען איין עסק זייא זיינען פאַקאָרנע און קענען זעהר פיער

ארצ'פ שלינגען, נאָר וואָס העלפט עס, אז זיי האבען נעבעך ניט קיין מול, אז זיין זיינען נעבעך אומגליקליך אז פון כמה שנים שטיקט מען זיי צונויף אלע אין איינעם אין איין אָרט וויא דיא שאַף, אז זיי זעהען פאַר זיך ניט קיין וועלט און קענען ניט אטהעמען קיין פרייע לופט א מענטש מוז דאָך אָבער עסען, מוז דאָך זיך ערנעה-רען און אונטערהאלטען זיין לעבען כל זמן ער זשיפעט, כל זמן עס שראַנט זיך אין איהם איין אָדער, דעריבער זוכען זיין שפע איינער פון דעם אַנדערען, דער שטארקערער וויל דערקוועטשען דעם שאַפערען, מען טראַכט אויס כל א מיני תחבולות וויא אזוי צו דערטאָפען א שטיקעל ברויט, וויא אזוי צו דערהאַלטען דיא נשמה, דיא נאטור איז שטארק זיא פאָדערט איהרס, זיא סטאַרעט זיך, זיא זוכט כל א מיטעל זיך צו דערהאַלטען, אָט דעריבער זיינען דאָ ביי אונז אין טונעיאַדערער קע דיא גאַנצע חאָפּטע פאַרשיינען, וואס מיר האבען פון זיי גערעדט, אָט דעריבער זיינען דאָ ביי אונז אזעלכע מיני מענטשלעך, דערצו נאך זייער א סך זיידענע יודען גאַנצע פאָלקען שדכנים, מלמדים גאָטס סטראַפּעס וכדומה אזעלכע משינאָוויקעס, זיי אלע ווילען עסען, זיי אלע האבען א נשמה און סטאַרען זיך זיא צו דערהאַלטען, זיי האבען אלע חושים א טבע פון מענטשען, זיי ווילען לעבען 1 א קענען דער טבע העלפט זיך ניט צו פאַרען, א קענען איהר העלפט ניט קיין עצות, קיין חכמות, זיא איז אלסדינג גובר 1 אָך נישט גוט שלמה 1 א רחמנות חלעבען אויף אונזערע יודע-לעך. עס וואָלט שוין צייט געוועזען מען זאל זיי לאָזען אַביסעל אַטהעמען, אַביסעל דיבען 1....

וועקער, ניין, גדליה, עס איז עפעס ניט גלאַט, עס מוז עפעס זיין וואס דוא רעדסט אזוי פיעל מיט פייער. סטייטש דוא קאלטער גדליה, דוא שטילער, דוא גוטער, דוא ליעבער גדליה זאָלסט ריידען אזוי פיעל מיט האַרץ 1 ניין, ניין 1 זאָג דיר וואס דוא ווילסט, עס איז עפעס ניט גלאַט. (ער לייגט ארויף זיין האַנד אויף פיק-האַלץ אַקסעל) איך בעט דיר גדליה, דוא בלייבסט היער אויף לאַנג ?

פיקהאַלץ. ניין, איך וויל נאך היינט אוועקפאַהרען.

וועקער, וואס איילסט דוא זיך אזוי קיין דיין טונעיאַדעווקע ?

פיקהאַלץ. זאג ניט מעהר איך בעט דיר „דיין טונעיאַדעווקע“ איך בין שוין ניט מעהר קיין טונעיאַדעווקער.

וועקער (פאַרוואַנדערט) וואס הייסט ? דוא ביזט שוין ניט מעהר דאָרטען קין רב. סטייטש וויא קומט עס ? פאַר וואָס ?

פיקהאָלץ. דוא פרענסט פאר וואָס? פאר דעם! פאר דעם וואס בייא אונז זיינען דאָ בעלי טובות, וואס קיינער פון דער אָבשטמשעסטווע האט ניט קיין דעה וואס מען הערט זיי וויא דאס מילכידיגע קלינגעל, וואס איטליכער ציטערט צו זאנען א וואָרט, פאר דעם וואס ר' טרייטעל, זאָל לעבען הייסט דיא שטאָרט, וואס ער מיט זיין כנופיא האלטען אין זייערע הענד אלסדינג: דיא טאָקסע, דיא ארענדע דאס קהל—שטיבעל, אלע צדקות און עולמות געלד, וואס זיי מאכען טשרענעס וועלכע זייא טויג און געהמען בלאַנקע וועקסלען בייא דעם גאַלאוואַ בייא דעם רב וכדומה, כדי אין פאל אז זיי וועלען ניט וועלען טאהן דאס וואס ר' טרייטעל מיט זיין כנופיא ווילען, וועט מען אויף זיי אויספיהלען דיא וועקסלען (* היינט פערשעה-סטו דוא פאר וואס איך בין שוין ניט מעהר דאָרטען קיין רב? איך קען מייך ניט פארקויפען, איך קען ניט האלטען בלאַט מיט פאלשע מענטשען און בערייסען א שטאָרט ארעמע לייט נעבעך, איך קען ניט זיין געבונדען און טאָהן נאָר דאס וואָס יענער וויל, וואס יענער הייסט און וואס יענעם טויג... איך בין נאך פאר דיא וויבאָרעס אוועקגעפאָהרען, זאך זיך דאָרט איין אנדער זיין רב.

וועקער (מיט א בישער האַרץ) וואס הייסט, און מען שווייגט זיי, אָט-א-דער גאַנצער כנופיא? ! עפעס הפקר א וועלט!

פיקהאָלץ (מיט א זיפק) יודען זיינען נעבעך דערשלאָגען, זייא מיינען אז אזוי דארף טאָקע זיין. ווער אונטער אלע אומות קען נאָך אזוי פיעל ליידען און שווייגען וויא יודען? ... און איבעריגענס אז מען שרייט אמאָך יאָ אויף ר' טריי-טעלס סטומטשקעס, אויף זיינע גנבות, הייסט עס נאָך, מען איז דאָנאָסטשיקעס, א גאַנצע שטאָרט מענטשען, טויזענטער בעלי-בתים און בעלי מלאכות זיינען דאָנאָסט שיקעס, דיא שטאָרט, דאס הייסט ר' טרייטעל מיט דער כנופיא, איז ברוגן פאר וואס מען בעזוספאָקאָיעט זייא. מען קען טאָקע נאָך האַפען א פסק, ר' טרייטעל שרייבט וואוהין מען דארף אין דעם נאמען פון דער שטאָרט... מיט חתימות האט ער קיינמאָל ניט וואס צו זאָרנען. זייא ליגען בייא איהם תמיד פארטיג אָנגעגרייט, היינט האט ער דאָ עפעס נאך וועקסלען אויך! ... (**)

(* אמר ר' מענדעלי, אויף מיין נסיעה אין בעסערעאָביע האָב איך געגעגענט אזא מין טריי-טעל אין א שטעטעל אויף דעם דענסטער, עטליכע ווערטס פון יאמפעלע, איך האב זיך דארטען איבער איהם אָנגעהערט זעהר שרעקליכע זאכען, ער איז א מזיק אין איין לאנגען מלית-קטן מען האט פון איהם גענוג צרות אויס צו שמען, השו"ת זאָל שומר ומציל זיין אלע יודעלעך פון אזעלכע ר' טרייטעלער.

(** אמר ר' מענדעלי, איך האב נאָך א תירוץ אויף וועקערס שאלה, ער פרעגט פאר וואָס מען שווייגט ר' טרייטעלן וכדומה, וויא איך זעה קען ער א פנים ניט, זאל ער מיר מוהל זיין, דיא

וועקער (קנימטשט דאס ביכעל אין דער האַנד זעהר שטאַרק אויפגעבראַכט), גדליהו בלייב היע גדליהו

פיקהאַלץ. דאָ איז ניט מיין אָרט.

וועקער (נאָך שטאַרקער אויפגעבראַכט) פאַרקעהרט דאָ איז דיין אָרט! דאָ איז דיין אָרט (ער שמעהט אויף און רייסט דאס ביכעל פאַר גרויס עגמת נפש).

פיקהאַלץ (קוקט אָן וועקערן פּערוואונדערט) וואס טהוסט דוא שלמה.

וועקער (מיט א ריהרענדע שטימע) איך טהו דאס וואס אונזערע עלטערען האבען גע- טהאָן אמאָל בשעת חורבן דארטען אויף דיא טייכען בבלי'ס. אויף דיא ווער- בעס דארטען האבען דיא משוררים אויפגעהאנגען זייערע פידלען, זיי האבען מעהר ניט געוואלט זינגען, שפיעלען, נאָך קראָנען, יאמערען און טרויערען, גענוג זינגען גדליהו! גענוג שרייבען שירים מליצות בשעת אונזער פאלק, אונזער ארעם פאלק ליידעט אויף דער טייך גדליהו פאטע צעררייס אויף דיא סטרוונעס פון דער יודי- שער פיעדעל (ער רייסט מיט אימפענד). יודען זינגען ניט געבארען געווארען צו זינגען, צו שפיעלען... מען מוז האבען אין זינגען ערענסטערע זאכען. בלייב היע גדליהו: מיר וועלען פרוואווען ביידע היע עפעס טהאן, עפעס ווירקען, פאר אונזערע ארעמע יודען. דא גדליהו, דא איז דער ארט צו טהאן, דא איז דער ארט צו ווירקען!

פיקהאַלץ (מיט א ביטערען לאַכען) אי שלמה. ביי יודען ווילסט דוא ווירקען! פאר דיא וואס דוא וועסט זיך אננעהמען, טאָקע דיא אליין וועלען דיר זיין שונאים, דער וואס טרינקט זיך וויל תמיד אריין שלעפען אין וואסער דעם דאָזיגען, וואס

פּוילישע יודען, א פּוילישער איז אלץ אַ בריה בוי זיך אין שטוב, אין בית מדרש אונטער דעם אויווען, דאָרט סמאָליעט ער דיא וועלט, ער קען ניט צוועהן דיא עולות, דינס גראַבעניש, וואס עס געהט פאַר אין דער שטאָדט, ער ליאַרעמט, ער פּוילדערט, ער גיט עצות מען זאָל שרייבען פּראָשענעס, מען זאָל שרייבען אויף דיא נייא צייטונג, מען זאָל אַרע שמושקעלאַך אַרויספּוהרען וויא בוימעל אויף דעם וואַסער, מען זאָל טאָקע אַיינמאָהל אַנלעהרנען דיא פּאַלשע מענטשען, מען זאָל אויסמאַכען דעם, מען זאָל אויסמאַכען יענעס, נאָכדעם זאָלט איהר זעהן אז עס קומט צו עפעס איז ניטאָ קיינער אין דער הויס, ער בעהאַלט זיך אין א מויוענלאַך פאַר א רויטען קאַלנער, ער ווערט א קעצעלע. א תם. ער גיט נאָך אַ שיינעם גוט מאַרגען דעם דאָזיגען וואס ער האט אויסגעמאַכט מיט דער צונג פאַרקעהרט ער דרינגט איהם אז אומקערס, אין אַלע שולען שרייט ער און וועט שרייען, אז קיין עדה- ליכער חוץ איהם איז טאָקע ניטאָ, מאַלע וואס שונאים זאָגען, נאָך פון דעסוועגען בין איך מודה דעם פיקהאַלץ תירוץ איז זייער איין אמת ער, אונזערע יודען געבעך זיינען זעהר דערשלאָגען. א חוץ דעם האָבען זיי מורא זיך צוקלאָגען אויף שלעכטע מענטשען און אַרויסשרייבען זייער פּאַלשקייט נאָך מחמת דעם טעם איך, וויל זיי וויסען אז דיא אומות העולם בעשולדיגען דעם כלל ישראל פאַר אַ פרט און לויגען ארויף דעם חטא פון איינעם אויף אלע יודען, דעריבער איז זיי בעסער נחא צו לוי- דען שטילערהייט, אייער שרייען און עס זאָל חס ושלום ארוסקוטען א תילול השם.

ראטעוועט איהם, קראנקע האבען כמעט אלע פיינט דעם דאָקטער, דאס ליענט שוין אזוי אין דער נאָטור. — דוא וועסט זיך סטארען עפעס צו טהאן, עפעס צוא פארבעסערען, פלוצלים וועט קומען איינער און וועט אָפּזאגען א סליחה, אז דוא ביזט איין אפיקורוס אז עס פעהלט ביי דיר א האָר אין באָרד, נוא דאָ הערט שוין אויף אלסדינג, מען מאכט דיך מיט דער בלאָטע גלייך און מען כאָט זיך נאָך בע- סער צו צו דיא בעלי טובות, אקוראט וויא דאָס אומגליקליכע חיה'לע נעבעך לויפט צו אליין צו דעם שרעקליכען שראנג, וואס בעצויבערט און שלעפט דאס מיט דיא אויגען... ניין, שלמה, דוא ביזט צו הייס, ניין זאָג איך דיר שלמה, ניין איך וויל ניט ווירקען.

וועקער (גראַמטעט זיך) דוא בלייבסט גדליה! דוא וועסט היע זיין רב. איך בין גוט בעקאנט מיט שטאַנדהאפטען, ער איז דאָ דער גביר, דער נאנצער פיהרער, איך וועל איהם בעמען ער זאָל דיך מאכען היע פאר רב, ער לעכט מיט מיר זעהר גוט.

פיקהאָלץ. אי שלמה, דוא ביזט נאָך ניט ערפאהרען, דוא קענסט ניט קיין גביר, קיין היגען יודישען גביר, דוא קענסט ניט שטאַנדהאפטען, ביי איהם איז ניטאָ קיין פריינדשאפט, קיין געוויסען, ער ליעכט נאָר זיך, ער זוכט נאָר זיין גוט- צען, אי היט זיך. שלמה, היט זיך פאר איהם.

וועקער. נישקשה, דאס איז מיין זאָך, שטאַנדהאפט זאָג איך וועט דיר מאכען פאר א רב.

פיקהאָלץ. איך דאָנק דיר שלמה פאר דער טובה! פע אזא רבנות וואס שטאַנדר- האפט ניט זיא, פע אזא רבנות וואס פאר איהר דארף מען זיך פערקוי- פען דעם טייפעל, וואס פאר איהר דארף מען זיין א נכנע, איין עבד כנעני, וואָס פאר איהר מוז מען הערען, זעהען און שוויגען! פע, פע, פע אזא רבנות! דענסט- מאָהל וועל איך זיין א רב ווען דער נאָראד וועט מיך וועלען, ווען אללע אָרעם און רייך גלייך, וועלען מיך מאכען און מיר שיינקען זייער צוטרויען, ווען איטליכער, אפילו דער אָרעמער נעבעך, וועט מיך געפינען פאר ווערטה צו פארטרעמען דיא שטעלע נאָר עס איז נאָך אָבער דערצו זעהר ווייט צו ווארטען! זאיי מיר געזונד, שלמה! איך מוז פאָהרען, כאָם מיר איינער דעם אַנדערען ניט מעהר שטערען! (ער וויל געהן).

וועקער. אף גדליה! ווארט נאָך אביסעל גדליה!

פיקהאלץ. ניין איך מוז פאָהרען, זאיי געזונד, געניט און ערפאָהרען, היט זיך פאר
שטאַנדהאַפטען און רעד זיך נישט איין צוא ווירקען בייא יודען. אַדיע !
(ער צוקוסט זיך מיט וועקערען און געהט אַוועק).

וועקער (נאך דעם אז ער איז אַביסעל געשטאַנען פערטראַכט) אַך גרליה, דוא האסט מיר
געעפענט דיא אויגען. איצט הויב איך אָן צו זעהען וויא אזא סוחר, וויא
מיין ספאָדיק, קען זיך האַלטען און זיין רייך, א מלאך וויא איך זעה, וואַרפט ניט
קיין גראַשען און אַפנים אז מען נעהמט ניט אַליין אויף דער וועלט האט מען טאַקע
ניט. ... נאָר נישט גוט אָבער צו האַבען אָפענע אויגען, נישט גוט צו זעהען אַ סך
אויף דער וועלט. עס קאָכט אין מיר דאָס בלוט, עס קלאַפט מיר דאס האַרץ איך
פיעל אז דאָס גאַנצע פנים פלאַמט מיר. עס איז מיר דאָ דושנע, איך קען דאָ ניט
אטהעמען דיא קופט, איך מוז פון דאַנען אַרויסגעהן, אַרויסגעהן און שוין טאַקע
אהער מעהר נישט קומען. אַך גרליה, דוא האסט מיר געעפענט דיא אויגען ! (ער
געהט געשווינד אַרויס און גיט אַ קלאַפ מיט דער טהור).

צווייטער אקט.

דאָ ווערט פאָרנעשטעלט וויא אזוי דיא פאָפעמשיטעלעס
פון דער טאָקסע ארבייטען מעשים און פיהרען א וועלט.

ערשטע סצענע.

א מכוה מלכה ביי ר' משה בעל תכלית. דיא כנופיא פאָפעמשיטעלעס
זיצען ארום טיש אויף איהם שטעהען פלעשלעך בראַנפען און וויין, א
גרויסער פאלומעשיק מיט א נעבראָטענע גאנז און א טעלער מיט
אייטערלעך.

ספאָדיק (האַלט אַ כוס אין דער האַנד) לחיים יודישע קינדער. גאָט זאָל נעבען עפעס
ישועות ונחמות אויף יודען. און טאָקע דער בייא א שנת פרנסה (ער פאר
גלאַצט דיא אויגען צו דער סטעליע) ישראל עמד צריכים פרנסה | עם איז היינט זעהר
א שלעכטע צייט | (ער קרעכצעט און טרינקט אויס דעם כוס).

דיא כנופיא (קרעכצעט אויך מיט דיא כוסות אין דיא הענט) עם איז היינט זעהר א שלעכט-
טע צייט, השי"ת זאָל רחמנות האבען! לחיים ר' איצע וואָלף, לחיים
זאָל טאָקע זיין זרענו וכספנו ירבה בחול, (אַזע טרינקען און פערבייסען).

משה בעל תכלית (האַלט אַ פאַלקע אין דער האַנד) עם איז חלעבען נאָר קיין תכלית
ניט צו לייווען 25 קאָפיקעס פאר איין אָקע פלייש אין אַזא שלעכט-
טער צייט. נענוג וואָס מיר חלאַפאָטשען זיך נעבעך מיט דער טאָקסע לטובת הכלל
פאר וואס נעבעך זאלען מיר דערלייגען פון אונזער קעשענע?
תם. פאר וואס נעבעך זאלען מיר דערלייגען?

שטאַנדאָפּט, דערלייגען זיינען מיר אוודאי ניט מחויב, יענער זאל זיך עסען פלייש
און מיר זאלען פאר איהם דערלייגען | פשוט איז פשוט מען דארף
פאָרנעסערען דעם מקח פון פלייש.

ר' יוסף. מהיכא תיתי! הא, מען מעג טאָקע פאָרנעסערען.

ספאָדיק (זיפצט) אוודאי איז א רחמנות חלעבען אויף דיא ארעמע לייט, אויף דיא
ארעמע יודען נעבעך, נאָר וואס אָבער זאָל מען טאָהן? נאט קען אוודאי
העלפען. דער ווייל מיין איך, וועט ניט קיין סך זיין ארויף ציהען א פאָר קאָפיקעס
אויף דער אָקע.

ר' יוסף מהיכא תיתי, וואָס קען עס שאַרען, האָ?

תם פאַר וואָס ניט דרייאַ?

שטאַנדהאַפּט. פאַר וואָס טאַקע ניט פיער, פיער איז דען א סך? וואָס איז דיא שטאַדט דאַרף דען ווייניג האַבען? פון וואַנען וועט מען עס נעהמען

אויף אלע הצטרבות?

ספּאַדיק. (פּערגלאַנגט דיא אויגען און קרעכט) אַוודאי איז צרכי עמנו מרובים, יודען נעבעך דאַרפען זעהר פיעל האַבען, נוא זאל שוין זיין, אויב יאָ אזוי, טאַ-קע פינף, איין מאָל איז ניט רעכט קיין זונות און צווייטענס צוא א גלייכען מספר דרייסיג.

ר' יוסף מהיכא תיתי: דרייסיג, זאל זיין דרייסיג.

משה בעל תכלית, און איך זאג אייך, אז דאָס איז חלעבען אויך קיין תכלית ניט, בערעכענט זיך נאָר נוט, וואָס איז דרייסיג קאַפּיקעס אין אזא צייט? פאַלנט מיך חלעבען, לאזט מיך אויך עפעס פּריבאַווען.

ר' יוסף. מהיכא-תיתי, חלעבען. זאל ער עפעס אויף פּריבאַווען, ער איז דאָך אויך א פּאַפּעטשיטעל....

שטאַנדהאַפּט. האַפּט זיך ניט אזוי צו, מיין קיעבער ר' משה! אמת טאַקע איהר האט רעכט, איהר האט אויך א דעה, מען קען אבער ניט אלץ אויף איין מאל, לע"ע דאַרפט איהר האַבען אזא רעכנונג, אין גלופסק געהט אַוועק לערף פון 17 ביז 18 טויזענד אקעס פלייש אַ וואַף, חוץ עופות, היינט אז מען ציהט ארויף נאָך 5 קאַפּיקעס אויף דער אקע מאַכט שוין דאָס ביסעל אליין אויס לערף 900 רובעל א וואַף, אין א יאהר איז 52 וואַכען, קענט איהר אייך שוין אליין צוא נייע רעכענען דיא סומע, דער ווייך מוזען מיר זיך בענוגענען מיט דער קליינער סוממע און ווייטער וועלען מיר זעהן, מען קען ניט אלץ אויף איין מאל.

ספּאַדיק. לאָם מיר זיך ר' משה, נוהג זיין וויא אונזערע הייליגע חכמים האַבען גע-זאָגט „תפסת מועט תפסת“ לאָם מיר זיך לע"ע בענוגענען מיט דער קליינער סומע. א רחמנות חלעבען אויף דיא אַרעמע לייט, זאָלען זייא ככל הפחות נעבעך ביסלעכווייז געווייהנט ווערען.

תם. פאַר וואָס זאלען מיר נעבעך קיידען?

ספּאַדיק (טריסט תמ-עו) שאַ, חלעבען, ר' שמעיה, נוא וואָס קען מען מאַכען, חלע-בען נישקשה, השי"ת וועט אונז דערפאַר העלפען, בזכות זה טאַקע וואָס מיר טהוען פאַר דיא ארעמע לייט וועט אונז השי"ת העלפען, לע"ע זאל אונזערע

איבערנעהן, דער נאך, וויא זאנט שטאנדהאפט, וועלען מיר זעהן, מען קען ניט אויף איין מאל איבער ציהען דעם בויגען, געדיינקט איהר וויא מען האט זיך נוהג געווען זען תחילת כיו מען האט געשטעלט אויף 25 קאפיקעס, א רחמנות חלבען אויף דיא ארעמע לייט, מען קען ניט אלץ אויף איין מאל.

שטאנדהאפט. דער עולם זאנט, א נויעש שפריכווארט איז להבדיל וויא א נמרא, טישע יעדעש דאלשע בודעש, דאס הייסט ר' איצע וואלף אויף יר דעש, אז מען פאהרט פאמעלעך, פאהרט מען ווייטער איין:

ספאדיק. וויא קומט צו זיי אזא גלייך ווערטער? זיי האבען דאס אוודאי גענאשט ביי יודען. ... דער אמת איז טאקע מען טאר זיך ניט איילען, מען דארף

ניט אויף איין מאל איבערציהען דעם בויגען, פארשטייט איהר?

דיא כנופיא: מיר פערשטעהען, מיר פערשמעהען, פאר וואס זאללען מיר עס ניט פערשטעהן? !

צווייטע סצענע.

דיא זעלביגע כנופיא. פיאווקין קומט אריין שטארק פרעהליך.

פיאווקין. א נומע וואך! פאודראווליאיו אויף א פולער וואך! נאט האט געהאלפען, עס איז אנגעקומען! ... איצט, זעהט איהר קומט א גלעזעל וויין. (ער

גיסט זיך אן א גלעזעל וויי רנקט אויס און פערבייסט מיט אייטערלעך).

דיא כנופיא (שטארק פערוואונדערט) וואס אנגעקומען? הא, וואס אנגעקומען, וואס? פיאווקין. דאס נעלד! דיא אבשטשעסמווענע הונדערט טויזענד קערבלעך אנגע-קומען.

דיא כנופיא (אין איין קול) וואס זאנט איהר? !

פיאווקין. דאס וואס איהר הערט.

ספאדיק (פערגלאצט דיא אויגען) איך דאנק דיר און לויב דיר נאט (צו תשען) נוא ר' שמעיה היינט זעהט איהר וויא השי"ת העלפט פאר עהרליכקייט, הא, וואס

האב איך אייך געזאנט, ערשט ניט לאנג געזאנט? אט האט איהר א מופת!

בעל-תכלית. היינט זעהט איהר, אז אין גאנצען איך! איך טאקע האב אלץ געזאנט וואס וועט זיין דער תכלית פון אזוי פיל נעלד, וואס האט זיך פון דער

טאקסע אנגעזאמעלט ביי דער קאזא נאך פון גאנץ לאנג? טאקע סאמע פון דער

הייסער מינוט, וואס מיר זיינען געוואָרען פּאַפּעטשימעלעס כמעט פון דער ערשטער
רנע האָב איך אלץ געשריען, וואס וועט זיין דער תכלית פון אזוי פיעל געלד. פון
אזא סומע געלד? לאָם מיר ארויסנעהמען דאס געלד!

ספּאַדיק. זעהט איהר, איך האב טאַקע גוט געראַטהען מען זאָל שרייבען, אז מען
דאַרף דאס געלד אויף א ביקור חולים, דאס האט א סך געהאַלפּען.
פּיאָווקין. (מיט הניפה) יאָ, זיי טאַקע האבען געזאָגט, א ביקור חולים האט ר' איצע
וואָלף געזאָגט.

בעל-תכלית. א גרויסע חכמה, ער האט געזאָגט! וואס איז דאס פאַר א תכלית?
מען האט געדאַרפט פשוט איז פשוט ארויסנעהמען דאס געלד סתם,

אזוי וואָלט געוועזען א סך בעסער, בכל האופנים בעסער!
ר' יוסף. מהיבא תיתי, אזוי וואלט טאַקע געוועזען בעסער, סתם איז אַוודאי
בעסער!....

תם. ווער האט עס געדאַרפט וויסען וואס מיר וועלען מיט דעם געלד טאָהן? ווער
האט זיך צו מישען אין אונזערע עסקים? מיר זיינען דאָך פּאַפּעטשימעלעס!

שטאַנדהאַפט. מען האט דאך געמוזט ווייזען דער קאַזנא אויף וואס מען פער-
ברויכט דאס געלד. דעם חשבון מאַכען, דאס איז שוין אונזער זאַך.

ספּאַדיק. (טרויכט תס-עו) חלעבען זאַרנט ניט, ר' שמעיה, השי"ת וועט העלפּען ניש-
קשה חלעבען, אזוי איז בעסער. פאַרשטעהט איהר?

דיא כנופּיאָ. מיר פערשטעהען, מיר פערשטעהען, פאַר וואס זאלען מיר עס ניט
פערשטעהן.

פּיאָווקין (מיט א גנבה שמייכלעך צו ר' משה בעל תכלית) גכויבט מיר, ר' משה, איך
פערשטעה אויך א תכלית זאַך, וואס עס נוצט פאַר דער שטאַדט. עס

וועט אויסקומען איה"ש וויא מען זאָגט אניל ואשמח, קיילעכדיג און שפּיצניג!....

שטאַנדהאַפט. איצט רבותים! דאַרף מען זיך בעטראַכטען וואס מיר האבען מיט
דיא איבעריגע געלד צו טאָן. פאַרשטעהט איהר?

בעל תכלית (מיט א זיס שמייכלעך). איך האב געוואָלט בעמען דער פון א נמילות
חסד.

ר' יוסף. מהיבא תיתי, מיר אויך א נמילות חסד.

פּיאָווקין (צו ר' משה בעל תכלית) נו א נמילות חסד דאס איז דאך א מצוה, א יודי-

שע זאַך, דאס איז דאָך איינס פון דיא דברים שאין להם שיעור. (צוא זיך

אלין אָן דער זייט מיט א שמייכלעך) דער פאַר וועט דיא שטאַדט האבען עולם הבא!....

ספאָדיק. אײך וואָלט געוואָלט בעמען א זעקס זיעבען טויזענד קערבלעך, אויף קאַב-
צינסקעס אַטראַמע.

שטאַנדהאַפּט. מיין דעה וואָלט געוועזען אז מען זאָל דער ווייל דיא גענד איינ-
לייגען.

ר' יוסף. מהיבא תיתי, לייגט עס איין ביי מיר.

בעל תכלית. ביי אייך ר' יוסף איז קיין תכלית ניט איף קען בעסער פאַרטאָן געלד,
איף האָב גראַד איצט א פּלאַן.

שטאַנדהאַפּט. א פּלאַן האב איך א בעסערען, איך געהם דיא גענד אויף מיר.

דיא כנופיא (אין איין קול) ניין, ניין, אזוי איז ניט גוט, זאָל בעסער זיין וויא פריהער.

תם. מיר קומט פון דער שטאָרט געלד, וואס האט מען געבעך צו מיר ?

ספאָדיק. און מיק קומט אויך פון דער שטאָרט געלד פערשטעהט איהר ?

דיא כנופיא. מיר פערשטעהען, פאר וואס זאלען מיר עס ניט פערשטעהן ? אונז
קומט אויף געלד פון דער שטאָרט....

פּיאָוקין (דער ווייל צו זיך אליין אָן דער זייט) איך פערשטעה, איך פערשטעה, עס קומט
זיי ניט פון א יחיד, א שטייגער פון דעם, יענעם, נאָר גלאַט סתם פון דער
שטאָרט דאס איז א גרויסער חילוק (צו דער כנופיא מיט חניפה) עס פאַרשטעהט זיך
עס קומט אייך פון דער שטאָרט, איך בין איין עדות עס קומט אייך.

בעל תכלית. נוא וואָס וועט זיין דער תכלית פון דעם וויין, בראַנפען, גאַנז, אַייטער-
קעך ? מען דאַרף עס אויסטרינקען, אויפּעסען, איך בעט אייך טהוט
עפעס, קאָזט זיך ניט בעמען.

ר' יוסף. מהיבא-תיתי, עס האַלעשט מיר טאַקע דאס האַרץ (ער געהמט א כוס אין
דער האַנד) לחיים מיט אלע פרושים | לחיים | מהיבא תיתי, אידען זאָלען
געבעך אויפגעריכט ווערען. מהיבא תיתי, ר' איצע וואָלף, זאָל זיין אזוי וויא איהר
זאָגט, אידען זאָלען בלייבען דאס וואס זיין זיינען, מהיבא תיתי, האָ ? אזוי איז
אָודאַי בעסער.

דיא כנופיא. לחיים, לחיים! אידען זאָלען טאַקע בלייבען דאס וואס זיי זיינען, השי"ת
זאָל אויף אונז רחמנות האבען (מען טרינקט און מען עסט).

דריטע סצענע.

דיא כנופיא איז אביסעל פארלעקט, זינגען אליהו'ס גאנץ פרעהליך,
 שטאנדהאפט זיצט אין א ווינקעלע, רייכערט א ציגאר און סודעט זיך
 מיט פיאזוקינען. דיא גלאסנעס קומען אריין אין פאך חדר.

דיא גלאסנעס (פערואונדערט איינער פון איין זייט, דער אנדערעד פון דער אנדערער זייט מהיר)
 מען טרינקט, מען עסט, מען איז פרעהליך! איז דאס גלאט א מלוח
 מלכה אדער אפשר עפעס טאקע א שמחה!

איין גלאסנע. אן איז פיאזוקין! מען דארף איהם א וואנק טהאן און איהם פרענען.
 צווייטער גלאסנע. א! איך ווייס שוין, עס איז א חתונה, עס איז א גומע חתונה!
 איך קען דיא בלה, זעהר א שעהנע!

ערשטער גלאסנע (נאך מעהר פערואונדערט) ווער חתונה? ווער ככה?!

צווייטער גלאסנע (מיט א שמויכעלע) דיא קאץ! מען מאכט חתונה דיא קאץ,

ערשטער גלאסנע. דוא ביזט משוגע!

צווייטער גלאסנע. דוא ביזט חסר דעה! דוא קענסט זיך ניט אָנשטויסען, דוא האסט
 ניש קיין שכל פאר א קאץ. איך זאג דיר טאקע נאך אמאל;
 מען מאכט חתונה דיא קאץ, דיא קאץ וואס איז היינט אָננעקומען דיא פאָפעטש-
 טעלעס, דיא שיינע אָבשצעסמוויענער קאץ, היינט פערשמעהסט דוא שוין? יא, א
 שיינע בלה, זיי מענען זיך פרעהען.

ערשטער גלאסנע. א-א! אָט איצט פערשמעה איך. דיא קאָפּ איז מיר היינט אזוי
 פערשלאָגען, אז איך ווייס אסור ניט אויף וועלכער וועלט איך בין.

א קאמאָועס עפעס? מיר קענען חלילה פערפּוילט ווערען אין אסטראָג!

צווייטער גלאסנע. און דאָ טאָר מען נאָך ניט זאָגען דיא פאָפעטשיטעלעס א נראָב
 וואָרט! ווער האט דען אונז געמאכט און ווער קען אונז וויעדער
 אויסמאכען ווען ניט טאקע זיי! ... בפרט נאך איצט, אז עס איז דיא צייט פון דיא
 וויבאָרעס. גוט איז טאקע נאָר פיאזוקינען, ער ווייסט ניט דעם טעם פון וויבאָרעס
 ער פערלעבט קהלים געדו וויא פיעל ער וויל און טאנצט אויף אלע חתונות. ער
 וועט, נישקשה, פון דער חתונה אויך אראָפּ נעהמען א גוט רח"ש!

ערשטער גלאסנע. וואס וועלען מיר דאָ שטעהן. דער גאלאָוואַ ווארט אויף אונז אין
 איינע צרות עס ציטערט נעבעך אויף איהם דיא הויט. (זיי גען

אריין אין חדר צו דיא פאָפעטשיטעלעס).

דיא כנופיאָ (צו דיא גלאַסנעס) א | ברוכים הבאים | זיטצט, מאכט ברכה, חאפט
עפעס |

דיא גלאַסנעס. א שיינעם דאנק. עם איז איצט אונז ניט אין קאָפּ. דער רעוויזאָר
איז געקומען |

שטאנדהאפט (א ביסעל דערשראָקען) וואס, א רעוויזאָר, א רעוויזאָר איז געקומען |
פיאָוקין (גוט א מאַך מיט דער האַנד) א וואַזשנע זאָך | וואס איז דאָ אזוינס, אז ער
איז געקומען ?

ספּאָדיק (קרעכצעט) אַך זעהר א שווערער גלות | אַט האָט איהר א רעוויזאר | מיר
זיינען בענוותיניו הרבים אין גלות, השי"ת זאל רחמנות האבען.

ר' יוסף. מהיכא-תיתי, אוודאי וואלט בעסער געוועזען, מיר זאלען ניט זיין אין גלות.
תם. נאט אייך א רעוויזאָר אויף אונזער קאָפּ | פאר וואס זאלען מיר נעבעך מעהר
פון אלעמען ליידען גלות ?

בעל תכלית. א שיינער תכלית חלעבען ! נו מיילע אז ער איז געקומען, וועמען געהט
עס אָן ?

דיא גלאַסנעס. סטייטש, ער וועט מאָרנען רעוועדירען דיא ביכער אין דער דומע |
דאָרטען וועט ער געפינען דיא פּראָביעלען, מחמת איהר האט שוין
אזא לאנגע צייט ניט אריינגעטראָגען, וויא עם געהער צו זיין, דיא ראטע פון דער
טאקסע, און אין דער קאסע פעהלט געלד. האט אויף אונז ניט קיין פאר איבעל,
וואס מיר זאנען אייך. דער גאַלאָווא געהט ארום אָן א קאפּ, מיר ווערען אויך שיעור
ניט משוגע פאר פּחד. איהר ווייסט מיט וואס דאס שמעקט ? דאס שמעקט מיט
סיביר, שמעקט עם |

פיאָוקין. אז איהר האט מורא לייענט קריאת שמע. ניט, זאג אייך זאגט דעם
גאלאווא ער זאך, דער נאר, קיין מורא ניט האבען.

ספּאָדיק. עם וועט מסתמא מיט גאטס הילף זיין רעכט, פארשטעהט איהר ?
דיא כנופיא. מיר פערשטעהען, מיר פערשטעהען פאר וואס זאלען מיר עם ניט פער-
שמעהן ? מען דארף זיך נאר מכח דעם אביסעל מיט זיין (וויא אלע,
תוץ דיא גלאַסנעס, געהן אריין אין איין אנדער חדר).

פערמע סצענע.

דיא גלאסנעס אליין, דער נאך דיא גאנצע כנופיא.

ערשטער גלאסנע (קוקט אויף דעם טיש) זיי האבען זיך דא אפנים גוט משמח געווען-
זען! זעה נאר זעה וואס איז אנגעשמעלט אויף דעם טיש.

צווייטער גלאסנע. זיי מענען זיך פרעהען, זיי האבען גוטע יאהרען, א קלייניגקייט,
זיי האבען איין ארענדע אן ראטע! וואס א טאג פארנרעסערט
מען דעם מקח פון פלייש, ארעמע לייט ווערען פערשווארצט, עסען ביינער, קדחת
רביעית, זיי האבען נישקשה אין דיא עמליכע יאהר, וואס ויזא זיינען פאפעטשימע-
דעס אנגעשאמען פעסער מיט נאכד!

ערשטער גלאסנע (מיט א ביטער שמויכעלע) זיזא האָבען דאָך גענומען דיא טאָקסע
פאר דער שטאָדט, זיזא האָבען דאָך א טובה געטהאָן דער
שטאָדט.

צווייטער גלאסנע. א שיינע טובה חלעבען זיי ווערען נתעשר און אויף דער שטאָט
געבעך וואַקסט ביסלעכווייז א נעדאָיעם. מען קען שטארבען פון
אזעלכע טובות!

ערשטער גלאסנע. איך מיי, דיא בעלי טובות וועלען זיך מאַרנען אָפּ שאַקלען מיט
א היבשען גראַשען!

צווייטער גלאסנע. זיי וועקען נישקשה ניט דער לייגען פון זייער קעשענע. איך מיי
מאָרנען וועט טהייערער ווערען דער מקח פון פלייש, אַוודאי
מעהר מיט עמליכע קאָפּיקעס אויף דער אָקע! פון זייער היינטיגער אסיפה מיי
איך וועט דער שטאָדט קיין גוטס הערויסקומען.

ערשטער גלאסנע. וואס זאָנסט דוא! עס איז שוין אהן דעם אויך זעהר טהייער
דער מקח פון פלייש, איך האב מורא, מען וועט שרייען.

צווייטער גלאסנע. ווער וועט שרייען? אום שטיינס געזאָגט ווער וועט זיך אַנדר-
פען אַ וואַרט? דוא קענסט ניט דיא היגע מענטשען, זיי זיינען
טרוסען, האבען מורא פאר א פליג. מען מעג זיי אפילו דעם קאָפּ אַפּדרעהען ווע-
לען זיי ניט ריידען קיין וואַרט.

ערשטער גלאסנע. חלעבען א רחמנות, וואס זאלען זיזא נעבעך טהאן? מיר אליין
האבען דען ניט מורא? צו ווישען אונז גערעדט, פאר וואס זע-

הען מיר צוא דיא עוולות און שווייגען ? פאר וואס קוקען מיר אוועק אן דער זייט
און זאגען אמן אויף אלס דינג וואס זיי טהוען ? ווארום מיר האבען טאקע פאר זיי
מורא, זיי קענען אונז אויס מצאכען, ווארום מיר ווילען ניט בלייבען אָהן ברויט אונ-
זערע ווייבער און קינדער זאלען חלילה ליידען. פאדעצעס וועלען מיר זיין סאי וויא
סאי. האַלטען מיר מיט זיי, האט מען דאך נישט צו ריידען אז מיר זיינען פאָדלע-
צעס, און ווען מיר זאלען ארויסטרעטען אקעגען זייא, וועלען זייא אזוי לאַנג דרייען
וואו מען דארף און אונז מאכען פאר פאָדלעצעס, זיי זיינען תקיפים, זיי האבען אלע
מיטעל, זיי וועלען בלייבען גערעכט און אונז וועט מען אָפגעבען פאדסוד, איז דאך
גלייכער טאקע דער ערשטער פאל, ווענינסטענס האבען מיר ברויט און הייסען פאר
דער וועלט עהרליכע לייט. אין צווייטען פאל וועלען מיר שטארבען פאר הונגער,
מיר וועלען נאך הייסען פאר דער וועלט פאָדלע מענטשען און זיין פאָדסוד
דיא אָבסאָיאַטעלסטוועס זיינען אין דער וועלט אזוי פערדרעהט, אזוי פערפלוטעט
אז מען קען ניט זיין קיין עהרליכע לייט, וויא שטארק אפילו מען זאל וועלען. אויב
מען וויל העלפען דיא מענטשען און ארויף פיהרען זיי אויף דעם רעכטען וועג איז
קיין אַנדער מיטעל ניטאָ נאר אויף פלאנטערען דאס קניפעל און עוקר זיין דאס
שקעכטס מן השרש. דאס קניפעל אבער אויף פלאנטערען קען נאר דער וואס האט
אין זיין האַנד א גרויסען כח, דער צוא נאך א גוטע ראייה, איין ריכטיגען און
איין אמת'ען בליק....

צווייטער גלאסנע. אי, עפעס רעדסט דו איצט וויא א נאנצער פילוסוף ! איך האב
דיך אסור קיין מאל ניט געהאַלטען פאר אזא פילוסוף !

ערשטער גלאסנע. נאַרעלע, דיא אומשטענדען מאכען דעם מענטשען פאר אים
דינג ! איך רייד דאס, וואס איך פיעל ביי מיר אז איך וויל מיט
דעם גאנצען הארצען זיין אן עהרליכער מאן, נאר איך קען נישט, מען ציהט מיך
מיט גוואַלד אריין אין דער נעץ, דאס קנעפעל—דא ווייסט דאך וועמען איך מיין—
פאַרפוטעט מיך מיט גוואַלד, איך וויל לעבען אויף דער וועלט, איך האב לעבן מין
ווייב און קינדער, און וויל ניט זיי זאכען ליידען דחקות, איך וויל זיי ניט פערשוואר-
צען דאס פנים און וויל הייסען פאר דער וועלט א שטילער מענטש, איין עהרליכער
מאן, דעריבער מוז איך מיר האלטען אין דעם שטארקען קניפעל און זיין אפאדלעץ..
לאך ניט פון מיר, משה, איך בין אסור ניט קיין פילוסוף, נאר א פראסט מענשעל
איך זאג דא ניט קיין גרויסע חכמות. נאר דאס וואס איך זעה און פיהל. אדרבה,
זאי זיך מודה, דוא זאנסט ניט דאס זעלביגע וואס איך ?

צווייטער גלאסנע. הערסט דוא בעסער, וואס איך וועל דיר זאָגען, אז ווייטער דאר-
פען מיר שוין קיין נאָרען ניט זיין, מיר ווייסען דאך יא אַלע זיי-
ערע שטוטשקעס, נוא דאַרף מען זייא האַלטען, פאַר דעם קאַפּ, אז וועניגסטענס
פאַר גלאַסנעס מוזען זיי אונז וועלען.

ערשטער גלאַסנע. עפעס מאכען זיי צו פיעל שיהות. עפעס זיינען זייא זיך דארטען
צוא פיעל מישב. דער גאלאווא נעבעך ויצט דער ווייל אין גע-
האקטע וואונדען.

צווייטער גלאַסנע. שא, מען הערט שוין א קול אט דאכט זיך געהען זייא זי —
(דיא כנופּיא קומט אריין).

ספּאַדיק (צו דיא גלאַסנעס) נוא, נייט רוהיג א היים! פּיאַווקין פאהרט היינט אריבער
צו דעם רעוויזאָר....

דיא גלאַסנעס. אויב אזוי געהן מיר און האט אייך א גוטע נאכט!

פּיאַווקין. ווארט, ווארט, אט געה איך אויך. איך וועל מיך אויך זעטצען פאהרען
טאקע פאַר אייערע אויגען (ער זעגענט זיך מיט דער כנופּיא און געהט אַוועק מיט
דיא גלאַסנעס).

פּינפּטע סצענע.

דיא כנופּיא קלייבט זיך אַוועק צוא געהן, פּלוצלונג קומט אריין

א האַליאַסטרע בעלי מלאכות אַרעמע לייט.

דיא האַליאַסטרע (אין איין קול) מיר בעטען אייך מחילה, רבותים! וואס מיר זיינען
אייך מטריח, מיר זיינען דאך נישט מעהר וויא פּראַסטע
מענטשעלעך.

דיא כנופּיא (קוקט אָן דיא האַליאַסטרע פּערוואונדערט) זאגט געשווינד וואס איהר ווילט
וואס ווילט איהר?

דיא האַליאַסטרע. וואס זאלען מיר וועלען! עט. דערלעבט משיחין. מה נאמר ומה
נדבר, מיר זיינען חלעבען פּראַסטע מענטשעלעך. זייט אונז מוחל
רבותים. אט האט איהר! וואס אויף דער לונג דאס אויף דער צונג....
דיא כנופּיא. מיר ווייסען ניט וואס איהר ווילט. זאל איינער ריידען!

פערזעצט מען א משכן האַמטשע זיך פליישיג מאַכען, האַמטשע פּערווכען א ביסעל געקעכץ. מיט וואס פאַר א שמחה קוקען דיא קינדערלאַך נעבעץ ארויס אויף דעם פרייטיג צו נאַכט, עפעס א לעק טהאָן, עפעס א האַפּ טהאָן.... נוא זאָרט איהר געוועזען זעהען וויא מיין ווייב האט נאָר אויפגעגעבען נעכטען דיא שיסעל צום טיש האט זיך צופלאַכטען דער קנויט פון דיא ליכט און אויסגעפלאַקערט אין איין מינוט אז מיר האָבען געמוזט דאס ביסעל לאַקשען אין דער פינסטער אויסזופען....

דיא כנופּיא. וואס—זשע זיינען מיר שולדיג? וואס וויכט איהר פון אונז האבען?
דיא האַליאַסטרע. מיר בעטען אייך מחיכה רבותים. דער אַרענדאַר פון דיא ליכט פאַרענטפערט זיך אלץ, וואס איז, איהר געהמט ביי איהם 1200

קערבלעך א יאָהר!

דיא כנופּיא (אויסגעבראַכט) מיר געהמען דאך דאס געלד טאַקע פאַר אייך, טאַקע לטובה פאַר דיא ארעמע לייט!

איינער פון דער האַליאַסטרע. אויף דעם סמך מישט ער חזיר אין דיא ליכט, און לייזט מיט עטליכע גראַשען טהייערער פאַר איין אַקע.

דאס טראַגט איהם א יאָהר איין נאך א סך געלד!

נאך איינער. און אין נאנצען ווער ליידעט? מיר, טאַקע מיר ארעמע לייט. ביי דיא נגידים ברענען לאַמפּען, אדער שטערען ליכט, זיי קערען זיך גאר ניט אן מיט דעם אַרענדאַר. פון אונז נעבעך לופעט ער דיא הויט....

דיא האַליאַסטרע (אין איין קול) געוואַלד, האט רחמנות, פּערקויפט אונז ניט צוא דעם אַרענדאַר.

דיא כנופּיא. סטייטש מיר געהמען דאך בייא איהם דאס געלד פון אייער טובה ווענען.

דיא האַליאַסטרע. דיא טובה קאסט אונז זעהר טהייער!..... מיר בעטען אייך געהמט ניט בייא דעם אַרענדאַר דאס געלד זאָל ער ניט האבען קיין תירוץ. האט רחמנות, טהוט אונז ניט דיא טובה און געהמט בייא איהם ניט דאס געלד!....

ספּאַדיק. א האַזע א ביסעל פון עמי-הארצים, זיי קומען אונז זאנען א דעה! —

תם. אט האט איהר אידען. געה טהו זיי טובות!.....

געל תכלית. א שעהנער תכלית חלעבען, ניט געהמען בייא דעם אַרענדאַר קיין געלד!.....

ר' יוסף. מהיבא תיתי. וואס ארט עם זיין ?

שטאנדהאפט. וואס האט איהר זיך דא געשמעלט מיט זיי מענהן, מיט אידען ווילט
איהר אויסקומען!

דער שוסטער'ל (געהמט ארויס פון אונטער דער פאלע א ליכט) נאָט זעהט מיט אייערע
אויגען, אט האב איך אייך געבראכט אויף א צוקאוועשץ א ליכט.

ספאדיק. הוקטאיי. וואס האלסט דוא א חלעבנע ליכט אין דיא הענד ! אוועק
טרייפניאק ! אוועק פון מיינע אויגען!

דיא כנופיא (אויף א קול צו דער האליאסטערע) געהט אייך, זייט מוחל, געהט אייך מען
דארף ניט אייער דעה, לערענט אונז ניט קיין שכל. מסתמא ווייסען

מיר וואס מיר טהוען !

דיא האליאסטערע. אז אך אין וועה איז אונז ! (איינער ברעכט דיא הענד דער אַנדערער
שלאַגט מיט א קולאק זיך אין האַרצען און דער דריטער אין קאָפּ, אלע גי-

בען א קרעכץ אין איין קול און געהען ארויס).

דיא כנופיא. געלויבט איז נאט מען איז זייערער פטור געווארען!

ספאדיק. מיר איז שוין צייט צו געהן. מארגען דארף איך פריה אויפשטעהן איך
האב א פאאר ברית'לעך, פון דארטען דארף איך געהן אויף א בר מצות,

און פארנאכט בין איך מיט מסדר קדושין.

דיא כנופיא. אונז איז שוין אויף צייט צו געהן. א נוטע נאכט ר' משה! פארגעסט
ניט, און זאגט איהר טאָקע, זייט מוחל, אן מארגען נאנץ פריה שינדע-

רען מכת דעם מקת. מכת אחת וחמש.

בעל חכלית. פאלגט מיך, איך בעט אייך, זאל זיין האטשע אחת ושש.

דיא כנופיא (צו ספאדיקען) טהוט איהם שוין ר' איצע וואלף צו קיעב. מארגען דארף
אפלייזן פאר יענעם האבען געלד.....

ספאדיק (קווינקעלש זיך) חלעבען עם טהוט מיר וועה דאס האַרץ. א רחמנות חלע-
בען אויף דיא ארעמע לייט, אויף דיא ארעמע יודען נעבעך ! וחוז' לזה איז

טאָקע ניט רעכט קיין זונות איהר ווייסט דאך איך האב פיינט זונות.

בעל חכלית. נוא זאל זשע זיין אחת ושבע.

ספאדיק (קנייטשט דעם שמערען גיט א מאַך מיט דיא אקסלען) טאָ !

דיא כנופיא. נוא, נוא זאך שוין בלייבען אחת ושבע, אחת ושבע, א נוטע נאכט !
(אַלע געהען ארויס).

דריטער אקט.

דיא ווערט פארנעשטעלט וויא מען האט עטליכע יאהר נאך דעם
געוואונט ארויסשטעלען אנטקענען דיא פאפעטישטעלעם פון דער טאקסע.

ערשטע סצענע.

שינדער און קנעכטבארג אין דעם פראיעקט.

קנעכטבארג. איך זאג אייך, מיין ליבער ר' יוסעל, אז עס איז ניטא קיין מוז העלפט
גאר ניט קיין חכמות, אז דאס פיצעלע מוז איז ניטא העלפט ניט אלע
הסברות אונזערע הייליגע חכמים האבען טאקע רעכט, וואס זיין האבען געזאגט :
מזל מחכים מול מעשיר, דאס הייסט, דאס מול מאכט קלוג, דאס מול מאכט רייך.
מען זעהט עס ארויס טאקע בהויש.

שינדער. נאנץ ריכטיג ר' אהרן ! גאר אנטקענען וואס זאגט איהר עס ?

קנעכטבארג. איטליכער וואָרים האט א דאָרים איך זאָג אייך אַנטקענען אונז ביי-
דען. מיר קענען זיך שוין בה"ש פון א נאָנץ לאַנגער צייט, אז איהר
זייט נאָך געזעסען אין אייער שטערטעל. איהר וועט מודה זיין, אז איך פערשטעה
איין עסק ניט ערגער פון אייך. איך קען אויפמאָן אמאָל איין אויבער-הסברה, פאָלען
אויף א עצה'לע מאכען א פלאַן, איין אָפּשניצעלע און געפינען א קנייטשעלע, פון
דעסטווענען געהט עס מיר. שלימול, תמיד מיט דער פוטער אראָפּ, און אייך ר'
יוסעל, געהט עס אן עין הרע נאָנץ גוט.

שינדער. חלעבען ר' אהרן עס איז ניט אזוי דיא מעשה. וואס איז מיר דאָ אזוי גוט?
חלעבען עס האט מיר געמעגט בעסער זיין.

קנעכטבארג. אי פּע, זינדיגט ניט חלעבען ר' יוסעל ! איך האב דאָף ליעב דעם אמת.
אהער זייט איהר אָנגעקומען א קליינשטערטעלדיג יודע, אהן א הער-
לער. עס האט אייך תמיד געפּעלט אויף שבת, דיא ערד איז פשוט אויף אייך גע-
לעגען, גיקליך וואָלט איהר אייך געשעצט צו געהמען ערגעץ אכט גיכען אוואָך
שכירות, אזוי אָרעם זייט איהר געבען געוועזען—וואס איז, דאס איז דען א חרפה?
ארעם איז ניט קיין שאַנד—און היינט ב"ה אויסער אייער שאַדען אויף מיר, אויף
אלע אירישע קינדער געזאגט געווארען ! איהר האט זיך נשקשה גוט אריינגעזאָפּט
אין דער טאָקסע, איהר זייט בענעהט און בעקליידט, לעצט אין גרויס וואוילטאג.

עסט פלייש דארע קישקעס, לעדוועצעס, אייטערלעך און טרינקט זעהר אפט א גוט גלעזעלע וויין. וואס פעהלט אייך? איהר זייט אָן עין־הרע געזונד, פעט, לייטער מיט אהדרת פנים און האט זעהר א גוטע עלטער. איהר האט, צווישען אונז נערעדט. קיינמאל אייך, אזוי ניט געוואונטשען.

שינדער. דעמע! איך האב חלילה צו נאט קיין פרעטענזיעס ניט, נאָר. פון דעסט-ווענען, גלויבט מיר ר' אהרן. איז פאָרט ניט אזוי דיא מעשה וויא שונאים זאגען.

קנעכטבארג. איך בין אייך אסור ניט קיין שונא. פארקעהרט, וואס איך ווינטש אייך זאל עס טאקע אייך זיין. ... אט האט איהר דעם בעסטען סימן: נאר אז עס איז געקומען צו רייד זאג איך אייך דעם אמת, אז זינט איהר האט זיך אריינגעזאפט אין פראיעקט לעבט איהר וויא א שררה און האט נאך דערצו שעה-נע עטליכע טויזענד אייגענס, וואס האט איהר זיך דער מיט צוא שעהמען? פאָר-קעהרט, אדרבה. ... דיא גאנצע וועלט ווייסט וויא טרייא איהר דיענט דיא פאפע-טשימעלעס, איהר בריינגט זיי איין א יאהר גרובעס גאלד, איהר טויגט, איהר קענט זיך אפרעכענען מיט דעם היגען עולם און האלטען זיי אונטער דעם פראלניק, מען קען אייערס חלילה ביי איך ניט אוועק נעהמען, איהר האט זיך ככל דער מיט ניט וואס צו שעהמען, פארקעהרט, אדרבה. ... מיר אנטקענען געהט עס ניט, האמשע צעררייס זיך! איך האב שוין געפרואווט אויפגעבען דער שטאדט, דיא פאפעטשי-מעלעס מיין איך, גאנץ שעהנע פראיעקטען וויא עס קען ווערען א קערבעל, איך האב מיך געווארפען אהין און אהער, אומזיסט! עס געהט ניט. האמשע טהו זיך דא, שונא ציין, א מעשה אן, איך זאג אייך טאקע נאך אמאל בפירוש, אז עס פעהלט דאס פיצעלע מול, דאס פיצעלע גליק, העלפט נאר ניט קיין חכמות!

שינדער (גיש אקוק אין פענסטער און ווערט בלייך) זעהט נאר, זעהט! עפעס געהט א הער א גאנצער נאראד מענטשען, זייא זיינען עפעס שטארק אין בעס און שרייען.

קנעכטבארג (גיש איך אקוק אין פענסטער) און בראש געהט דארטען לאקשעוויץ און פרידעל דער קליינער. זיי זיינען שוין נאהענט, אט, אט זיינען זיי!

צווייטע סצענע.

דיא פריהערדיגע. דיא טהיר פון דעם פראיעקט עפענט
זיך אויף מיט אימפענט, און דער נאראד שמויסט זיך אריין :

לאַקשעוויץ אויף א קול צום נאַראַד) שרייעט צאן קדשים ! דאָ איז דאָס אָרט, וואָס
מען שערט אייך, וואס מען כופעט אייך ! ... דאָ איז דאָס אָרט, וואס
דיא בעלי טובות געוועלטיגט און גיבען ארויס גזרות רעות, וויא אזוי מען זאָל ביי
אייך דאס לעצטע ארויסדראָפּען !

פרידעל (צום נאַראַד) שרייט, וויינט, פילדערט יודען ! פאַר וואס זייט איהר פלוצליס
געבליעבען שטיל ? פאַר וועמען האט איהר מורא ?

א קול אין דעם נאַראַד. טאקע באמת פאַר וואס זאָלען מיר זיין וויא שאַף, וואס
מען שערט זייא, און זייא שווייגען ? טאקע באמת טאקע,

וואס האבען מיר מורא פאַר דיא בעלי טובות ?

א שניידער. מיר זיינען שוין קראַנק פון דיא טובות ! מיר וועלען חלילה שטאַרבען
פון זייערע טובות !

א שוסטער'ל. וואו איז אהינגעקומען אזוי פיעל געכד ? אזוי פיעל יודעש בכזו ?
א קול פון דעם נאַראַד. א גחמא מעהר פון זעקס הונדערט טויזענד קערבלעך ! ...
א באַנדער. זאלען זייא אבגעבען חשבון ! פאַר וואס זאלען זייא ניט אפגעבען קיין
חשבון ?

א סטאַליער. א מלוכה אפילו ניט דאך אויך אפ א חשבון ! סטייטש וואו זיינען
דיא פאַרמענע ביכער ? זאלען זיי ווייזען דיא ביכער !

א מילער. ספּאַדיק, מהוט אויס דיא קאַפּאַטע ! דאס איז מיין קאַפּאַטע !
א קירזשנער (ווייזט מיט דער האַנד אויף שינדערען) אט איז דער שינדער, דער בלוט-
זיינער ! קוקט איהם נאָר אן דעם גרויסען יאָלד מיט דיא וואנטשעס,

ער האט א פנים וויא א וואָלף !

איינער פון דעם נאַראַד. ניין, ער האט א פנים וויא א קאַץ !

א צווייטער. וויא א צאַפ !

א דריטער. ניט איהם א טאַפ !

א פיערטער. א נוא, ניט איהם א חאַפ !

א פינפטער. א רוא אלטער סקראַב !

א זעקסטער. וואו איז ער דער דראַב ! (שינדער בעהאַלט זיך הינטער קנעכטבאַרגס פלויעז)

לאַקשעוויץ. וואס טויג ער אייך? שינדער איז דאך נישט מעהר וויא א הונד, וויא א נעטרייער הונד! זאג שינדער, זאב איך רעכט? זאג, זאג, ווארום ווען ניט....

קנעכטבארג (צו שינדערען) וואס קען מען מאכען? זאגט איהם שוין ר' יוסעל, מען קען אייך נאך חלילה ברעכען דיא ביינער. זאגט יא, און ווערט פטור. שינדער (מיט א ציטעריג קול) יא... איך טהו וואס מען הייסט מיר.... פרידעל. קומט עולם! צו זייער טרייף גליק זיינען דא ניטא דיא פעלי טובות. א קול פון דעם נאראד. הלואי זאלען זייא שוין טאקע מעהר ניט זיין! (דער נאראד געחט ארויס).

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

שינדער איז קנעכטבארג.

קנעכטבארג. וואס זאגט איהר, ר' יוסעל, צו דעם שייגעץ. צו לאַקשעוויצען? עס איז א האָזע, מען זאל אזוי בעליידיגען, אזוי מבזה זיין! ער איז דאך ווערט מען זאל איהם אריינלייגען אין דער חית! שינדער (מיט א רחמנות פנים) אדרבה, אדרבה, וואס זאגט איהר? הא, וואס זאגט איהר? מען זאל אזוי בעליידיגען!

קנעכטבארג. פון דעסמוועגען פאלט ביי אייך ניט אַראָפּ ר' יוסעל, וויא זאגט עפעס שטאַנדהאַפט: געהאיי ליודי מאָון איא זדראָון. דאס איז זעהר א גלייך ווערטעל. (נאכדעם אז ער טראכט אביסעל) אט איצט ר' יוסעל, קענט איהר מיר טהאן א טובה, טאקע א גרויסע טובה וויא איך בין א יוד! שינדער. אָ, פון אייערטוועגען ר' אהרן, וואס נאר מעגליך.

קנעכטבארג. טאקע פון אייערטוועגען אויך א ביסעל. עס וועט אייך אויך אַרויסקר מען א טובה, בהן שלי!

שינדער. נו זאָגט זשע שוין ר' אהרן, וואס איז דארטען אזוינס?

קנעכטבארג. איך האב בה"ש א גוטען פלאן. איך בין מיט גאטס הילף, דאָ זיצענ- דיג, געפאלען אויף א גוטער המצאה, וויא אזוי מען זאל דעם שייגעץ קאַנסענען, וויא אזוי מען זאל האבען א קערבעל און וויא אזוי דאס זאל נאך היי- טען א מצוה! איהר ווייסט דאך, אז אהן א מצוה הייבט זיך בייא מיר קיין שום פלאן ניט אָן. נאָר אביסעל איז דאָ געווענט אין אייך ר' יוסעל!

שינדער. נו זאגט זשע, ר' אהרן, אייער פלאן, איך בין ציקאווע צו וויסען.

קנעכטבארג. מיין פלאן איז מען זאל אנהויבען מאכען, דאס הייסט שטאדט זאל מאכען, פונקט אזעלכע לאקשען (מאקראנעס) וויא ביי לאקשעוויצען אין דער פאבריקע. דאס פארדיענסט, פארשמעהט איהר, זאל הייסען געהט אויף דער תלמוד תורה, אויף דיא ארעמע קינדער נעבעך, איך זאל זיין דער מתעסק אין דער מצוה, דער שיינעץ וועט שוין אראפלאזען דיא נאז און וועט ניט מעהר בעד-ספאקאיען דיא שטאדט, פערשמעהט איהר דיא המצאה?

שינדער. וואס זאל איך זאגען, עס איז אוודאי א גוטע המצאה, איך פערשמעה דעם שפיץ פון דער המצאה. נאר דיא שאלה איז אבער, וואו געהמט מען דיא קכינגערס אויף דער המצאה?

קנעכטבארג. אט דאס, מיין איך, ווענדט זיך אביסעל אין אייך. איהר זאלט פער-ווארפען פאר מיר א גוט ווארט פאר דיא פאפעטשיטעלעס זיי זאגען נאך מרוצה ווערען, זיי זאלען מיר נאר מאכען פאר דעם מתעסק. מיט געלד וואלט איך שוין ניט געהאט וואס צו זארגען. דיא שטאדט איז בה"ש גרויס, מען קען מא-כען א קערבעל, בפרט אויף אזא מצוה, אויף אזא שכאדט-זאך! דיא שטאדט, וועט עס דאך הייסען, געהט צוניפנעהמען געלד, טאקע פון דער שטאדטס טובה וועגען! נו פרעג איך אייך, ווער וועט נישט געבען קיין געלד? איך וואלט נאך אי היינט אנגעהויבען ארום צו געהן מאכען געלד, איין עברה חקעבען דיא צייט! אט איצט ר' יוסעל קענט איהר מיר א טובה טהאן. איהר זייט בה"ש א מזלדיגער, א מוצלח, שטארק אנגעזעהן ביי דער שטאדט, בייא דיא פאפעטשיטעלעס מיין איך. איהר פיהרט בה"ש אויס אלסדינג וואס איהר ווילט! איך בעט אייך טהוט עס פון מיינעמוועגען, פון א גוטען ברודערס וועגען, טהוט עס נעבעך פון מיין ווייב און קינדערס וועגען און טאקע אויך פון אייערס וועגען, עס וועט אייך מסתמא אויך דער פון ארויסקומען וויא איך בין א יוד!

שינדער. מיר וועלען זעהן, מיר וועלען זעהן! איך האף צו נאט איך וועל אייך פיר-עלען אייער בקשה, לאזט מיר נאר צו רוה א פאאר שעה!

קנעכטבארג. יישר כח ר' יוסעל, פאר דער הבטחה! האט אייך א גוטען טאג! (ער עפענט דיא טהור און קעהרט זיך וויעדער צוריק) דיא פאפעטשיטעלעס געהן אהער! איך בעט אייך ר' יוסעל! ר' יוסעל, איך בעט אייך, מאכט א טובה א גוטען ברודער! (ער געהט געשווינד ארויס).

פיערמע סצענע*

אין אסיפה פון דער כנופיא פאָפעטישטעליעס אין פּרעקאָס.
שינדער זיצט אין אַ ווינקלעל און שרייבט סטשטעס.

בעל תכלית. עס איז אַ מאַראַראַם, אַ גערודער צווישען דעם עולם. מען שרייבט איין
קוק חשבון! אַ שעהנער תכלית חלעבען!

ר' יוסף. מהיכא תיתי, וואס אַרט עס זיי?

תם. איך ווייס ניט, וואס חשבון? מיר מוטשען זיך, מיר חלאפאָטשען זיך נעבעך
היבשע עטליכע יאהר אלץ לטובת הכלל, לטובת הכלל און היינט נאָט אייך
דעם דאַנק, דעם יישר כח. גיעב זיי חשבון!

שטאַנדהאַפּט. ווער זיי? ווער זיינען זיי? אַקאַשעוויץ, פּרידעל דער קליינער מיט
עטליכע פּערבלעך קבצנים. בעלי מלאכות! אויך מיר מענטשען!

ספּאַדיק. אַט ווער הערט זיי דיא הולטאַיעס, דיא ליידיג געהער, דיא עמי-הארצים?
איך פּרעג אייך, ווער איז דיא שטאַדט? מיר אדער דיא קבצנים, דיא
פּעכי מלאכות? האָ, ווער איז דיא שטאַדט, ווער איז דיא שטאַדט פּרעג אייך.

בעל תכלית. נאך שעהנער. זיי שרייען ביכער! וויא זיינען דיא פּאַרמענע ביכער?
אַ שיינער תכלית, חלעבען, גיעב זיי ביכער!

ר' יוסף. מהיכא תיתי וואס אַרט עס זיי?

תם. איך ווייס ניט וואס הייכט ביכער? אַט האָט איהר דעם דאַנק. געה מוטשע
זיך פאַר יודען, טהו יודען טובות!

ספּאַדיק. וואס מיר ביכער! ווער מיר ביכער!—נישטאָ קיין ביכער, פּערברענט גע-
וואָרען ביכער! פּערשטעהט איהר?

דיא כנופיא. מיר פּערשטעהען, מיר פּערשטעהען, פאַר וואס זאָלען מיר עס ניט
פּערשטעהן?

שטאַנדהאַפּט. (א ביסעל מיט מורא) פון דעסטוועגען וואָלט מיין עצה געוועזען מען
זאל לאַקאַשעוויצען פּערשטופּען דאָס מויל, זאָך ער נישט ברעשען.

* אמר ר' מענדעלי. אין דעם כתב יד איז בעשריבען ביז דער סצענע נאָך צווייא.
נאָך אַזוי וויא זיי זיינען ערטער ווייס פּערפּלעקט מיט טינט, און אַ חוץ דעם קען מען זיך אָהן
זיי אויך בעגעהן, האָב אייך זיי איבערגעפּוהרט און אנגעהויבען גלייך פון דער דאָזיגער סצענע.
וואס זיא איז געשעהן אין עטליכע טעג ארום. גלויבט מיר יודען, אזוי איז אַ סך גלייכער.

בעך תכלית. א שיינער תכלית חלעבען, איטליבען פערשטופען ווייניג מיילער דאר-
פֿען מיר נעבעך אהן דעם פערשטופען ? ! נישקשה, אפשר א זיבען,
אכט, ניין, צעהן אלטשמעטיגע לייטשע יודען מוזען מיר נעבעך פערשטופען דיא
מיילער ! סמייטש פון וואָנען לעבען זיי אז ניט פון אונז ? !

תם. פאר וואס נעבעך זאלען מיר ליידען ? פאר וואס זאלען מיר איטליבען פער-
שטופען ? פאר וואס זאלען מיר נעבעך איהם דאס מויל פערשטופען ?

ספּאַרדיק. מכות איהם ! דיא שטאדט האט פאר איהם קיין מורא ניט וואס הערט
אזעלכען א שטאדט ! דיא שטאדט האט בה"ש וואו אהין צוטאן געלד !
אוודאי איז איהם א רחמנות חלעבען אויף דיא ארעמע לייט, דערווייל בעזספּאקאיעט
ער זיי נעבעך, דער גולן, דער רוצח !

תם. וואס האט ער זיך צו מישען אין אונזערע נעשעפטען ? מיר מישען זיך אין זיי-
נע עסקים ? מיר זאגען איהם דען א דעה ? אונז גייען אן זיינע עסקים ?

שטאַנדהאַפּט (קלוימערשט מיט שטאַרקייט) ניחאזיי ליודי מאָוו איז זדאָראָוו ! (אביסעל
מיט מורא) זיי ארבייטען מעשים, מען זאל דיא טאַקע איבערנעבען
אין אנדערע הענד !

שינדער (צוגעהנגיג בהכנעה פון דעם ווינקעלע) דאס, ר' יודעל, האב איך שוין פריהער
בעווארענט. א חירוש חלעבען וואס איהר זאכט ניט וויסען ?

שטאַנדהאַפּט (פּערוואונדערט צו דער כנופּיא) האָ ! עס איז פאר מיר א סוד ?

ספּאַרדיק. חלילה ! ר' יוסעל איז געפאלען זעהר אויף א גוטער עצה היינו מען זאָל
זיי שיקען זאגען : באשר אזוי וויא מיר האבען שוין אנגעגרייט פאר דער
שטאדט א ים אקסען, פאר א גומע אקסען און האבען זעהר מרפת בהוצאה געווע-
זען, בכּן זאל מען אונז מאקע באלד אומקעהרען גאר א גרויסע סומע געלד מיט
אלע אונזערע אויטקעס נעבעך. אלץ ניט זאלען מיר בלייבען אויף ווייטער, ביז
מיר וועלען אויסשעכטען דיא מחנה אַקסען. פערשטעהט איהר ?

שטאַנדהאַפּט (מיט א שמיכלעלע) איך פערשטעה, איך פערשטעה. זעהר גוט ! נוא
האט מען געשיקט זאגען ?

ספּאַרדיק. א שאכה אביסעל ! פּיאָוקין איז נאָך אין דער פריה געגאַנגען זיי זאגען.
דיא חולטאַיעס, דיא בעלי מלאכות, דיא עמי הארצים האבען אויף גע-
טאכט איין אסיפה ! חא, חא, חא ! דיא גראָבע יונגען, דיא פראסמע מענטשען
לעך מאַכען אויף אסיפות ! אז אד און וועה טאַמע ציא היינטיגע צייטען, צוא

היינמיגער וועלט עם איז בענוותינר הרבים געוואָרען א שיינע וועלט... (ער זיצט און קרעכצט).

דיא כנופיא (קרעכצט איד) ניטאָ דיא אמאָלעדיגע צייטען ! עם איז היינט גאר ניט דיא וועלט וואס פארציטען !...

בעל תכלית. פריהער איז טאקע אין תכנית אריין געוועזען נומע צייטען, יודען זיינען געוועזען פיין, שמיל, פאָקאָרנע און דיא ברכה האט עפעס בעסער שורה געוועזען... .

שינדער. פון דעסטווענען קען נאך גאָט העלפען, עם זאלען זיך נאָך אומקעהרען פריהערדיגע יאָהרען, א מאָלעדיגע צייטען... .

(ער גיט א קוק אין פענסטער) אָט וועלען מיר שוין וויסען. פיאַווקין געהט !

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע .

דיא פריהערדיגע. פיאַווקין קומט אריין מיט א פאָפיער אין דער האַנד.

דיא כנופיא (אונגעדולדיג) נו וואס איז ? ר' ראובן ! וואס האט איהר דאָרטען אזוי לאַנג שיהות געמאכט ?

פיאַווקין (ווישט אָפּ מיט דער האַנד דאס פנים) א ניחאי איך... איך האב דארטען גע- האָט א גוט שטיקעל אַרבייט, נישקשה ! עם איז מיר אַרויס דיא נשמה ביז וואָנען איך האב אַרויסדערטאַפט אָט א דאס ! (ער ווייזט אויף דעם פאָפיער אין זיין האַנד).

שינדער (צו פיאַווקינען) נו וואס, איהר האט געזאָגט ? איהר האט זיי דאס געזאָגט ? פיאַווקין, א חירוש אפיקור אויב איך האב געזאָגט ! וואס דען, איך בין גלאַט גע- גאַנגען בעסעדעווען מיט דיא ממורים ! עם איז מיר אַוודאי ניחא געוועזען דאס לעבען צוא צוהערען זייערע שמעכווערטלעך אויף מיר, אויף איך און אויף אימליכען פון אונז.

שטאַנדעהאפט (מיט שטאַרקייט קלוימערשט) ניחאי לוידי מאָון איא זדראָוו.

דיא כנופיא. נוא מילאָ, מילאָ האבען זיי געזאָגט... וואס איז בעסער געבליעבען, וואס איז דער סוף ?

פיאַווקין. דער סוף איז געבליעבען, איין ברירה, איהר זאָלט ווייטער בלייבען בזה האופן, אז מען זאָל צו איך צו זעצען א פאָך נייע.

בעל תכלית. א שיינער תכלית חלעבען, א פאָר נייע פאַרשוינען נאָט אייך אויף
אונזער קאָפּ א נייע פּאָר !

תּם. פּאָר וואָס נעבעך אַלץ אויף אונזער קאָפּ ? פּאָר וואָס זאלען מיר אַלץ ליידען?
פּיאָוקין. דאָס איז נאָך ניט חלעבען, אזא נרויס אומגליק. דיא צוויי נייע זיינען פון
דיא דאָויגע פּיינע—בריה'ס, וואָס מען פּערשטופּט זייא א בלייז שטילער—
הייט דיא מייקער... עס איז דאָ נאָך א תּנאי, נאָך א יעזשעלע. נאָט אייך דעם
פּרינגאָואָר און ליינענט ! (ער גיט דעם גרויסען פּרינגאָואָר, אויף עטליכע בויגען הערבאָוע פּאָ-
פּיער מיט א סך התימות, ספּאדיקען אין דער האַנד).

ספּאָדיק (קוקט אין פּאָפּיער וויא א האַהן אין בני אדם און מאַכט מיט דיא אַקסלען) מאָ—מע...
בע, בע... נאָט ליינענט איהר, זייט מוחל, ר' משה !

בעל תכלית (פרואוויט זיך ליינענען) בע... האַ ? וואָרט, וואָרט אַביסעל... עס איז
דאָכט זיך אַבוקי.

ר' יוסף (קוקט אַרײַן פון דער זייט) יאָ, טאַקע חלעבען, דאָכט זיך אַבוקי !
בעל תכלית (שטופּט אַרײַן געשווינד דעם פּרינגאָואָר ר' יוסיען) אדרבה, חלעבען, ליינענט
איהר ר' יוסף ! למאי זאָכט איהר זיך נעבעך מוטשען אריינקוקען פון
דער זייט ? איהר וועט נאָך חלילה קאַליע מאַכען דיא ראיא.

ר' יוסף (שטופּט אויך געשווינד אַרײַן דעם פּרינגאָואָר תּמען) מהיכא—תּיתי, ר' שמעיא, ליינענט איהר, מהיכא—תּיתי, איהר זייט דאָך עפעס פּאַרט עלמער, איהר
האָט מיט א צעהען יאָהר פּריהער פּאַר מיר התונה געהאַט.

תּם (זעהר תּאמעוואַטע) איך בײַן אייך שטאַנדעאָפּט מכבד מיט קריאת הפּרינגאָואָרן
איהר זייט דאָך א געלעהרנטער.

שטאַנדעאָפּט (קוועטשט זיך אַביסעל) בערד... בערדיט... בערדיטש... אַך ניחאי
יעהאָ מאַמע מאָרדויע ! וואָס פּאַר א מין האַנד דאָס איז. וואָס איז
דאָס פּאַר א צווייא אותיות צום סוף פון דעם דאָויגען וואָרט ? דאָכט זיך ע, ווע,
און דערנאָך אַטוויאָרדע זנאַק מאַכט עס צום סוף עוו... אַך ניחאי יעהע... ווער
וועט זיך שטעלען ליינענען אזא כתב, זאָנט פּשוט ר' ראובן, זאָנט וואָס איז דאָ נאָך
פּאַר א תּנאי, (ער גיט אַפּ פּיאָוקינען דעם פּרינגאָואָר).

פּיאָוקין. מען האָט דאָ אַרויסגעוואָרפען צוויי פון דיא אַלטע פּאָפּעטשיטעליעס.
דיא כּנופּיא. וואָס הייסט אַרויסגעוואָרפען ? למאי האָט איהר גענומען אזא
פּרינגאָואָר ?

פיאזוקין (געלאסען). נישקשה. פערלאזט זיך אויף מיר, איך פערשטעה איין עפס.
 דיא כנופיא. הא, וועמען ארויסגעווארפען, וועמען?
 פיאזוקין. ר' משה'ן און ר' שמעיה'ן.
 בעל תכלית. מיך. ? פאר מיין מיה, פאר מיין פראצע.
 תם (מיט א רחמנות פנים) פאר וואס גראד מיך, נעבעך מיך?
 פיאזוקין. שא, חלעבען, נישקשה! ווער הערט זיי, דיא שקצים? מיט נאטס הילף
 איך וועל זיי פיהרען אין באך אריין, איך האב א גלייכע עצה וויא אריין-
 צונארען זיי אין זאק.

דיא כנופיא. ניכער ר' ראובן! זאגט וואס האט איהר פאר איין עצה?
 פיאזוקין. גאר א פראסטע עצה, היינט מען זאל זיך איצט גאר פאמעלעך אראפ-
 נעהמען דעם ערשטען בויגען פאפיער פון דעם אפגעחמתמעטען פרינאוואר,
 צו לייגען אנשטאדט דעם איין אנדער בויגען און דארט אריינשמעלען אלע אלטע
 געוועזענע פאפעטשימעליעס וויא פריהער, דער צו נאך זאל מען בפירוש פריבאווען
 אז דיא אָבשטעמטווע וועהלט זיי אויס בזה הלשון: אזוי און אזוי וויא מען ווייסט
 זיכער, אז זיי, דיא פאפעטשימעליעס, אזעלכע און אזעלכע, זיינען עהרליכע לייט,
 בעזאָרטיגע, זאָרגען תמיד נאר לטובת הכלל, חלאַפאָטשען זיך
 ספאָדיק (פאלט אריין אין דיא רייד) פריבאוועט טאקע נאך אויך „מוטשען זיך“ אזוי
 וועט זיין שטארקער.

בעל תכלית. פריבאוועט אויך, זיין קוקען אין תכלית אריין, דאס וועט בעסער
 נעהמען.

פיאזוקין (פראדאלזשענע) חלאַפאָטשען זיך, מוטשען זיך נעבעך קוקען אין תכלית
 אריין און בויגען איין זעהר פיעל דער שטאָדט מיט זייערע תחבולות,
 מיט זייער נומסקייט, מיט זייער פרומקייט און עהרליכקייט.

שטאַנדהאפט (שלאָגט איבער דיא רייד) פריבאוועט טאקע אויך: מיט זייער בילדונג,
 מיט זייער אויפקלערונג: דאס וועט א סך העלפען, איך ווייס מיט

וואס צונעהמען...

פיאזוקין (הייבט אן גאר אמאל) מיט זייער נומסקייט, מיט זייער ביכונג, מיט זייער
 אויפקלערונג, מיט זייער פרומקייט און עהרליכקייט ככן א פאָטאָמו, וועהלט
 מען זיי וועדער פאר פיהרער און מען בעפרייעט זיי פון חשבון, מען פערלאזט זיך
 פריהער אויף גאָט, דער נאך טאקע אויף זיי, אי פראַטשע, אי פראַטשע...

דיא כנופּיא (פרעהליך) אָך, זעהער גוט ר' ראובן! אָט וואס חייסט לעהרנען אין א חדר!

ספּאָדיק. גאנץ גלייך, וואס איהר האט אריינגעשטעלט מען בעפרייעט זיין פון חשבון פערשטעהט איהר?

דיא כנופּיא. מיר פערשטעהען, פאַר וואס זאלען מיר עס ניט פערשטעהן, פאַר וואס זאקען מיר עס ניט פערשטעהן?

פיאַווקין. הערט אבער דעם שפּיטץ. אַם—בן קען שוין דאך דער פּרינגאַוואָר אייך דינענען פאַר א קוויט, או איהר האט חכמה ניט נהנה געוועזען פון אַרים נעלד, און איהר האט שוין ניט, פאַר דער האַנד לע"ע וואס מעהר מורא צו האבען, איצט פערשטעהט איהר לַמאַי איך האב ביי זיי גענומען א פּרינגאַוואָר? נישקשה, איך האב זיי מיט גאַטס הילף אָפּגעטאַן אויף טערקעש!

דיא כנופּיא. אוודאי ר' ראובן, האט איהר זיין געפיהרט אין באד אריין! אוודאי האט איהר זיי געשטעלט א חופּה! איצט זעהט איהר, וואלט מען זיך געדאַרפט נעהמען צו לאַקשעוויצען, צו דעם פּראַצענטניק מען זאָל איהם אַפּיק טאַן שטילערהייד, וואו מען דאַרף, זאל ער האבען זיך צו קראַצען, זאל ער ווייטער ווי-סען וויא זיך צו טשעפען מיט א שטאַדט!...

שטאַנדעהאַפט (מיט איין וואונק צו פיאַווקינען) נו וואס הערט זיך מכה דעם, וואס איך האב אייך געוואָנט? האט איהר איהם שוין פּערוואָרגט?

פיאַווקין. וואס קעהרט איהר דאָ? מסתמא האב איך איהם שוין גוט פּערטראַכט. מען האט שוין אוועקגעשריבען... ער וועט אויף זיך האבען א גוט פּע-קעלו טרוקען וועט שוין דער פּראַצענטניק ניט אַרויס, ער וועט זיך, נישקשה, מוזען אָפּשאַקלען מיט-א שעהנעם גראַשען!

שטאַנדעהאַפט. א שעהנע ריינע כּפּרה! ער וועט שוין פּערוואָנען דעם צעהנטען.

דיא כנופּיא. מיר שטויסען זיך אן וואס איהר רעדט. מיר פערשטעהן. מיר פּער-שטעהן וואס איהר מיינט. סײַן פינגער אין מויל, דאַרף מען אונז כּה"ש ניט אריינלייגען.

ספּאָדיק (מיט א ריאת שמים פּענעמעל) און איך, זעהט איהר, שטויסט מיך ניט אָן; אז צוויי מענטשען ריידען א סוד וויל איך נאר ניט הערען איך פּערשטעה אסור ניט, ביי מיין יודעשקייט! וואס ר' יודעל און ר' ראובן שמועסען דאָ עפעס צווישען זיך....

פּיאָווקין (צו דער כּנופיא) פון דעסמווענען מיין עצה איז נאָך אלע זאכען זאל מען פאַרט שלום ווערען מיט לאקשעוויצען און מיט פּרילען. וויאזא זאנט מען עפעס בעסער צעהן גומע פּריינד איידער איין שונא. אוודאי אנלעהרנען לאַקשעווי-צען שטילערהייט, ער זאָל ניט וויסען פון וואַנען דיא קויך האט איהם געטראָפּען; דאס איז נייטיג, נאָר וויעדער שלום ווערען מיט איהם, דאס איז אויך נייטיג, איך דאַרף עס האבען צום עסק. איך האלט זיך טאקע אלץ ביי מיינעם: א פאַטש און שלום! א בים אזש צייכענס זאלען שטעהן און טאקע ווייטער חבר! ר' יוסף. מהיבא תיתי, א פאַטש און שלום!

שטאַנדאָפּט. מיינע ווערטער! איך האב נאך פריהער געזאָגט, מען זאָל איהם פּערשטופּען דאס מויל, זאָל ער ניט ברעשען איך קען דיא וועלט... פּיאָווקין. אזוי, אזוי בלייבט עס. דערווייך א גוטען טאָג! איך מוז געהן בעוואַרענען נאך עמליכע זאכען (ער געהט אַוועק).

זעקסטע סצענע.

דיא פריהערדיגע אָהן פּיאָווקינען.

שטאַנדאָפּט. נו לאַקשעוויצען נעהם איך אויף מיר, איך וועל איהם אָנטאָן כבוד און פּרינלאַשען צו מיר—עס וועט ביי איהם זיין א כבוד— און וועל איהם פּערשטופּען דאס מויל אָט מיט דעם (ער ווייזט אויף א טייסטערעל אין זיין האַנד). בעל תכלית. האפּט איהם דער רוח, זאָל ער זיך דערווערנען מיט דעם! ר' יוסף. מהיבא תיתי, זאָל ער זיך טאקע דערווערנען, אזוי איז נאָר גלייכער! ספּאַדיק. נו, און מכה דיא לאַקשען האפּט איהם דער וואַטעלמאַכער! זאָל ער זיך מאַכען לאַקשען וויא פריהער. תם. אָט אזוי בעדאַרף צו זיין, ער זאָל זיך ניט מישען אין אונזערע עסקים און מיר וועלען זיך ניט מישען אין זיינע עסקים. בעל תכלית. ר' אהרן האט דאך דערווייל צונויפגעקליעבען עפעס נאָר א סך גענד, וויא דערטאפּט מען זיי ביי איהם, ער זאָל ניט מאַכען קיין לאַקשען? ספּאַדיק. מען דאַרף בעטען ביי ר' אהרן א גמילות חסד. פּערשמעחט איהר? דיא כּנופיא. מיר פּערשמעחען, מיר פּערשמעחען. פאר וואָס זאלען מיר עס ניט פּערשמעחן?

פפאָדיק. און פרידלען נעהט איך אויף מיר, ער איז דאָך א חסיד, וועט אויף איהם
טאָקע אויסקומען דאָס ווערטעל: „דער רבי האט געהייסען שוויגען“
פערשטעהט איהר ?

דיא כנופיא. מיר פערשטעהן. מען דארף אונז ב"ח קיין פיננער. אין טויל ניט
אריינלעגען.

בעל תכלית. נו איין עק, א סוף מען דארף בעסער רעדען פון תכלית זאכען. לאָם
מיר זיך נעהמען צו דער סמעמע, לאָם מיר מאַכען דיא טאָבעלע.

שטאַנדאָפּט. מיר דארפען שוין היינט קליגער זיין, מען דארף וויסען וויא אויסצור
רעכענען אין דער מאַבעלע דיא הוצאות, וואס דיא שטאַדט דארף
א יאָהר האבען, אזוי, אז פון דיא הכנסות, פערשטעהט איהר, זאל ניט איבערבליי-
בען קיין גראָשען. דיא קאָנאָ פערקאָננט. נישט מעהר אבי א חשבון, אבי וויין
איהר א חשבון. ...

ר' יוסף. מהיבא תיתי, ווייזט איהר א חשבון עס זאָל נאָך אונז אפשר ארויסקומען?
דיא כנופיא. וואס מיינט איהר עס וואָרט אפשר טאָקע ניט געשאַדט אונז זאָל
קומען, מען קען ניט ווייזען דער קאָנאָ אלע זאָכען דיא שטאַדט אָהן
עין הרע דארף זעהר פיעל האבען, אַמאָל דארף זיא אויף אזעלכע זאָכען, וואס מען
קען זיי ניט ארויסזאגען.

שטאַנדאָפּט. ווייניג א שטייגער וועט קאָסטען דיא שטאדט לאָקשעוויץ ? ! דעם
מקח פון פלייש האט מען געמוזט אין דער מהומה א ביסעל אַראָפּ-
לאָזען, איהם גיעב, יענעם גיעב ווייטער, היינט דארף פיאַזוקין פאָהרען בעוואהרע-
נען עטקיכע שטעדיטישע זאָכען, דאס וועט מסתמא אויף גענוג קאָסטען. ... פון
וואנען זשע וועט עס דיא שטאדט אויף אלסדינג נעהמען ? — מען וואלט איצט שוין
געמענט אַרויפציעהען א דריי קאפיקעס אויף דער אָקע פלייש.

תם. פאָר וואס ניט פיער ?

בעל תכלית. פאָר וואס טאָקע ניט זעקס ? עס איז איצט זעהר א שלעכטע צייט.
ספאָדיק. אוודאי זיינען דיא הצמרכות העיר זעהר גרויס, נאר א רחמנות חלעבען
אויף דיא ארעמע לייט, גענוג דערווייל פינג, וואס זאלען מיר טהאָן זאָ
אונזערס איבערגעהן. (ער קרעכט און זיפצט).

בעל תכלית. קוקט זשע אין תכלית אריין און פאָפּט א גרויפען צעמעל פון דיא
הוצאות.

ספאדיק. דער עיקר איז שוחטים, מערשטעהט איהר? מען דארף האבען א סך שוחטים....

שטאנדהאפט. היינט משניחים, טאקע א סך משניחים.

תם. היינט מנקרים!

בעל תכלית (חורית איבער) שוחטים, משניחים מנקרים, היינט דיינים, חונים. רבנים, שמישים, בטלנים, קברנים פאווערענעס, שתדלנים און נאמנים....

ר' יוסף. מהיכא תיתי ושאלעוועט ניט, מהיכא תיתו!

ספאדיק. איך עס ניט פון קיין סירחא. מען דארף נאך א חוץ האבען נאר א טהייר-ערען שוחט.

שטאנדהאפט. מען דארף אריינשמעלען א פאך מויענד קערבלעך א יאָהר אויף א רעמעסלענע שוהל. דער מיט וועט זיך דיא שטאָרט אויספיינען און עס וועט א סך העלפען אז מען זאָל אומווערזשדען דיא טאבעלע. איך ווייס מיט וואס צו נעהמען....

ר' יוסף. מהיכא תיתי אריינשמעלען, דאס איז נאָר דאך כמשל... מהיכא תיתו! ספאָדיק אויב אזוי.... שטעלט זשע אריין הונדערט קערבלעך א יאָהר אויף דער חברה אלמנות ויתומים. דאס וועט אויך העלפען.

בעל תכלית. מען האט אלץ געדארפט צונויף רעכענען און ארויסשמעלען דיא אלע איבריגע הצטרבות.

תם. א שאָך חלעבען, וואס פיאָווקין איז ניטאָ, ער איז געניט און טויג צו אזעכע זאכען.

ספאָדיק. ווייסט איהר זשע וואס? לאָם מיר דאס אָפלייגען אויף מאָרגען. דיא מעשה קען זיך נאָך פערלענגערען און מיר זאָלען נאָך חליכה עובר זיין זמן מנחה!... (דיא כנוסא צוגעהט זיך).

ז י ב ע ט ע ס צ ע נ ע .

שינדער זיצט אלץ לעבען זיין מישעל אין ווינקעלע.

קנעכטבאָרג קומט אריין גאנץ פּרעהליך. דערנאָך פיאָווקין.

קנעכטבאָרג (זעצט זיך לעבען שינדערען) אז דאס פּיצעלע מזל געהט ווערט עפעס ליב-טיג אין אלע רמ"ח אברים! דאס רעדעל בה"ש האט זיך שוין בייא מיר אָנגעהויבען צוא דרעהן, חקוואי ווייטער. איך דאַנק אייך ר' יוסעל פאָר דער טובה, פאָר דער מצוה. וואס איהר האָט געמחאָן.

שינדער (מיט א שטייבעלע) ווען, ר' אהרן, הייבט איהר שוין אן מיט מזל צו מאכען דיא לאַקשען?

קנעכטבאָרג. אבי געזונד, אבי געלד, אבי איך האב שוין לע'ע צונויף געמאכט א ביסעל געלד, מיט לאַקשען איז שוין קיין דאגה ניט. עס וועט נאָך צייט זיין צו מאַכען. מען דאַרף בעקומען נאָך א ביסעל געלד.

שינדער (אלץ מיט א שטייבעלע, אזוי וויא איינער מאַכט חווק) איך, מיין ר' אהרן, אז איהר וועט מאַכען נאָר א גוט געשעפט. א קאַטאָוועס איהר וועט גאָר נישט אריינלעגען אדרבה, איהר וועט נאָך אלץ צו מאַכען פריש געלד, דיא שטאַדט אָהן עין הרע איז גרויס. לאַקשען, מיין איף, וועט אויף א סך פערקויפט ווערען, עס וועט דאך הייסען א מצוה געבען צוויי זען דער תלמוד תורה, בפרט וויא זאגט איהר, זיי וועלען נאָך זיין כשר'ע לאַקשען אויך, היינט מען וועט פון זיי געהמען חלה חלבען איהר וועט האבען א גוט געשעפט.

קנעכטבאָרג. מיט נאטס הילף, הלווא' דאס מזל, דאס פיצעלע מזל, זאל נאר ניט געשטערט ווערען, וואס זאגט איהר, ר' יוסל וויא לאַקשעוויץ האט, א ביסעל אראפגעלאזט דיא נאוו, מיינע לאַקשען שמעקען איהם גאר ניט, דיא פאפּע-טשיטעלעס מוז עס שטאַרק הנאה טהאן וואס איך לעהרען אן אזא שייגעץ! האַ וואס זאגען זיי? וואס האבען זיי געזאגט?

שינדער. וואָס פּרעגט איהר דאָ, ר' אהרן? זיי קוועלען גאָר אָן פון אייך. קנעכטבאָרג. עס טהוט מיר חלבען הנאה. אַ שאַך וואס איך האב זיי דא ניט גע-טראפּען. איך האב זיי טאַקע נאך א פּלאַן אויפצוגעבען. זעהר א גר-מען פּלאַן, איך מוז טאַקע באַלד געהן (ער געהט און בעגעגענט זיך אין דער טהור מיט פּיאָווקינען).

פּיאָווקין (גאָר אין איין אמהעם) אַך געשווינד, ר' יוסעל, גיט גיכער אַהער, וואס עס איז אייך היינט עפעס אריינגעפאלען. דיא פּאַפּעטשיטעלעס האבען מיר געשיקט, מען דאַרף גראד איצט האבען געלד!

קנעכטבאָרג (מיט א שמחה) נו, עס איז א גוטער סימן! זעהר גוט, ר' ראובן, וואס איהר זייט מיר איצט גראד אנטקעגען געקומען! איך האב אייך בסוד אויפצוגעבען עפעס א פּלאַן (ער פיהרט אוועק פּיאָווקינען אין א ווינקעל און שושקעט זיך מיט איהם)

פּיאָווקין (אויף א קול) נאנץ גוט ר' אהרן, עס וועט געהן! וואס מיינט איהר, עס איז טאַקע אַ גוטער סימן, וואָס איך האב אייך גראָד איצט דאָ געטראָפּען (ער גיט א וואונק מיט א גניבה שטייבעלע צו שינדערען) עס וועט איה'ש זיין רעכט,

ר' אהרן נאך לאָזט מיך צורוח מיט אייער פלאַן ביז מאָרגען, איהר זעהט דאָך, איצט בין איך טרוד, איך דארף האָבען געלד. שינדער (אינד מיט א וואונק צו פיאָווקינען) אָט האָט איהר, ר' ראובן, אין גאַנצען דאס געלד וואס איך האב, עס וועט אייך אַוודאי קאַרג זיין, וועט איהר שוין מר זען בעקומען ערגעץ א גמילות חסד...

פּיאָווקין (צעהלט קלוימערשט איבער דאס געלד) אָך וועניג, עס דערנעהט ניט א פופ-צעהן, זעכצעהן הונדערט קערבלעך (ער ווענדעט זיך געשווינד צו קנעכטבאַרגען) מאַמער ר' אהרן, טאַמער זייט איהר רייך אין עטליכע קערבלעך? איהר זאָלט גע-בען דיא פאַפעטשיטעליעס א גמילות חסד, נאָר אויף עטליכע שעה, ביז וואַנען עס וועט דאָ אין דער קאַסע אריינפאַלען (מיט א גנבה שמויכעלע) זיי וועלען איך דערפאַר בעוויינען און מכה אייער פלאַן, מסתמא וועט זיין רעכט, עס איז חלעבען א גומער סימן וואָס מיר האבען זיך גראָד בעגעגענט!

קנעכטבאַרג. איך האב ביי מיר דרייצעהן הונדערט קערבלעך, מיט א ר' קערבלעך וועניגער וויא פיעל איהר דאַרפט, וויכט איהר, קען איך אייך לייהען בשמחה, אָבער נאָר אויף עטליכע שעה, ווארום אייך דאַרף זיי האבען צו דיא לאָך שען (ער בעקומט ארויס פון דעם בוזעס קעשעניע, און זיין פאַלעלען לייבעל, א יערכן ביי-טעל, געהט פון דאָרטען ארויס דאס געלד, וואס איז געוועזען איינגעוויקעלט אין צעהן פאַ-פירלעך און גיט עס פּיאָווקינען) זעהט איהר, איך האב אייך אַוועק געגעבען ביז איין גראָשען.

פּיאָווקין (מיט א שמויכעלע) שלאָפט רוהיג ר' אהרן, דיא פאַפעטשיטעליעס וועלען ניט פערגעסען דיא טובה. (ער געזעגענט זיך און געהט אַוועק). קנעכטבאַרג. איך זאג אייך, ר' יוסעל, אז דאס פּיצעלע מזל האט מיר אנגעהויבען אהן עין-הרע טאַקע צוגעהן, איך טראַכט, אז דורך דעם גמילות חסד וועט מיר זיין גרינגער אפצואַרבייטען מיין נייעם פלאַן. זארגט ניט ר' יוסעל, זארגט חלעבען ניט, עס וועט איה"ש זיין רעכט, איך מוז נאך געהן א שמעק טאהן אין מאַרק, וואס הערט זיך עפעס. (ער געהט אַרויס שטאַרק פרעהליך).

א כ ט ע ס י צ ע נ ע

שינדער (קרימט זיך נאך קנעכטבאַרגען און שמעקט איהם ארויס א צונג) אַוודאי ר' אהרן מענט איהר זיך פרייען, פּיאָווקין, נישקשה, האט אייך געשמעלט א חופה, נו, פּיאָווקין, דאס איז א חימרע בעסטיע, ער אַרבייט אפ איין עסק קורץ און שאַרף.

וויא נעשווינד וויא חיטרע האט ער גענומען ר' אהרן'ען אויף דער העמשקע | דער לעקיש האט איהם געבעד דעם לעצטען גראשען אוועקגעגעבען און איז נאך פרעה-ליך אודאי ר' אהרן מענט איהר זיך פרייען, (ער לעצט) שעהן איז נאר געוועזען וויא דער זאגט צו מיר: זארגט ניט ר' יוסעל, עס וועט איה"ש זיין רעכט, דער שלימול, טרייסט מיך א מצוה חלעבען, ער האלט זיך זעהר פאר א ווילדען חכם און מיינט אלץ יענעם אנפייפען. איך האב ערשט ארויסגעזעהן פון זיינע רייד, אז פון דעם עסק האט ער געהאט בדעה מיר ניט צו געבען אפילו א פרוטה, ער האט מיך גע-וואלט פטרען מיט שהי-פיהי און געבען מיר איין אנווייזונג אויף עולם הבא פאר דער מצוה. א, קען איך אט א דיא שעהנע יודען, בשעת עס געהט זיי שלעכט און זיי דארפען אייער טובה, וועלען זיי אייך קישען דיא פיס און צוואנגען הרים ונבעות קוים איז זיין גוט געווארען שמעלען זיין אייך ארויס א פייג... רעכט אויף אייך מיין ליבער ר' אהרן, זיט ווייטער ניט קיין וואילער, (ער גיט אקוק אין פענסטער) אוי, אוי, אן געהט מיין ר' אהרן, ניין, ניין, ער געהט ניט, ער לויפט אהן א נשמה, דאס פנים האט זיך איהם פערענדערט (ער לאכט און פארקעהרט זיך) וואס איז ר' אהרן, ר' אהרנצונא? איהר האט שוין א פנים אנגעשמעקט פון דעם שלום, וואס איז קלאפט אייך אוי דער פופיק? (ער גיט נאך אבאל אקוק אין פענסטער) הא! דאכט זיך ספאדיק און תם געהן דארטען | יא מאקע, זיי געהן אויף אהער, זיי זיינען נאך ווייט, ר' אהרן האט זיי נאך זיכער ניט דערזעהן, אף דא וועט זיין זעהר א שעהנע מצענע, איך וועל מיך בעהאלטען אין מיין חדר'ל און קוקען דורך א שפארינע וויא ר' אהרן וועט שמועסען מיט דיא פאפעטישימעליעס (ער לופט אריין צו זיך אין חדר).

ניימע מצענע.

קענעכטבארג דער נאך ספאדיק און תם.

קענעכטבארג (לויפט אריין פערסאפעט) אף, וואו איז ער? וואו ר' יוסעל? אוי וועה, וויא עס מיאכעט מיר דאס הארץ, אנגסטען האבען מיך בעשלאנגען | אקא-טאוועם עפעס פרנסחו איך האב מורא, אז עס האט זיך אפגעריסען דער ארמשיק און מיין נאנצער פלאן זאל חלילה ניט קאליע ווערען | אף א מענטש אהן מזל זאל ניט געבארען ווערען | (דיא טהיר עפענט זיך אויף און דיא צוויי פאפעטישימעליעס געהן אריין). ספאדיק און תם. וואו איז ר' יוסעל?

קנעכטבארנ (ליפט זוי אנטקעגען וויא צו מיט) ר' יוסעל? ניטא ר' יוסעל! איך דארף אויך ר' יוסעל. עם טהוט מיר טאקע הנאה וואס איהר זייט דא. איך האב מיך ערשט אין גאס פאר אייך געקריענט. שונאים זאגען, וואס איז איהר האט זיך איבערגעבעטען מיט דעם שייגעץ, מיט לאקשעוויצען, זאגען שונאים!
 תם (גאנץ תאמעוואטע) בע.....

ספאדיק (רוקט אן דאס היטעל און מאכט א זייערע מינע) אוי לא עליכם ווייטער מיינע מערדען!

קנעכטבארנ (שפרינגט פון דער הייט פאר צרות) וואס הייסט? איהר וועט שכים ווערען מיט דעם עזות פנים, וואס האט אייך אויסגעמישט מיט דער בלאטע, וואס האט אייך גערופען, איך בעט אייך מחילה, ננבים, גראביטעריעס, בלוטזויגער, רוצחים, גולנים, און אויף אייך אויסגעערעדט אסור לדבר... וואס האט אנגעשטעלט מען זאל ביי אייך פאדערען חשבון און ביכער! מיט דעם שייגעץ, מיט דעם, הוכי טאי וועט איהר, אזעלכע גרויסע בכבודע מענטשען וויא איהר, וועט מיט איהם שלום ווערען? עם איז כדאי אנצולערנען אזא הולטאי, אריינלייגען איהם אין דער חית, פערשיקען איהם צו אלדע שווארץ יאהר, אפטהאן איהם א שפיטצעל, ער זאל ווייטער וויסען וויא זיך צו טשעפען מיט א שטארט!

תם (אָן ווערטער) בע: . מילאָ וואָס. עט... בע....

ספאדיק (תאפט זיך פאר דיא קרויעס מיט א קרעכטן) איך מוז געהן א היים אַפּדאווען מנחה און זיך אביסעל צו לייגען.

קנעכטבארנ (אַלץ שטאַרק צוקאָכט) קודם, אין מחשבות'ען ניט מיר דאס נמילות חסד, איך דארף זעהר גענייטהיג האבען דאס געלד צו דיא לאַקשען.

ספאדיק (מיט איין אָנגערוקטע היטעל) וואס לאַקשען?

תם (תאמעוואטע) הא, וואס זאגט איהר?

קנעכטבארנ (מיט א פאיקלעמט האַרץ) סטייטש וויא הייסט, וואס לאַקשען? וואס זאגט איך? סטייטש, לאַקשען זאגט איך! מיינ נמילות חסד זאגט איך.

בעט איך! איך דארף האבען דאס געלד צוא דיא תלמוד-תורה לאַקשען. איך בין דאך דער לאַקש... דער לאַקשענמאכער! — (שינדער עפענט אביסעל דיא מחיר פון זיין חדר און שטעלט ארויס הינטער קנעכטבארנען דיא צונג).

ספאדיק (מיט א קאלטער לעבער) דאס געלד איז דאך ניט אייערס, וואס זשע מאהנט איהר דאָ אזוי?

קנעכטבארג (לאכט קלוימערשט. מיט גרינע ווערים) זאלט איהר לעבען און געוונד זיין, וואס זאנט איהר ? נאט איז מיט אייך, איך דארף דאך דאס געלד צו דיא לאַקשען!

ספאָדיק (רוקט ארויף דאס היטעל) וואס לאַקשענט איהר מיר ! וואס גמילות-חסד'ט איהר מיר ! אויס לאַקשען, ר' אהרן ! אויס לאַקשען !

תם (בעט זיך מיט אַ רחמנות פנים) וואס ווילט איהר פון אונז האבען ? מיר קענען זיך ניט קריעגען, מיר האבען ווייבער און קינדער, מיר ווילען ניט טראגען קיין לע-קעך אויף דיא פרייעס, מיר ווילען ניט מגולגל ווערען צו ליעב אייך קיין קיין ארץ ישראל. מיר ווילען זיך ניט קריעגען, וואס ווילט איהר פון אונז האבען ?

קנעכטבארג (ווערט געבעד שיעור ניט צוראָפּנעט) געוואַלד, איך האב אויך ווייב און קינדער ! איך בין אויך חלעבען א שעהנער יוד ! פאַר וואס קומט אלץ נאָר אייך, נאָר אייך ?

ספאָדיק (מיט א געשריאו) תרבות ! דרף ארץ !

קנעכטבארג (געהט אַרויס פון דיא כלים פאַר גרויסע צרות) לאַזט מיך אויף בייא דער שאַף אויסרייסען עטליכע זשמעניעס וואָל ! לאַזט מיך אויך אַטשאַקע טהאן, אַפּלעקען אַ ביינדעל ! געוואַלד, פאַר וואָס אלץ אייך ? אלץ נאָר אייך און אייך !

ספאָדיק. קומט ר' שמעיה, וואס ווערען מיר דאָ מיט איהם טענה'ן. (זיי געהן ביידע אַרויס. קנעכטבארג בלייבט שמעהן וויאָפּגעבריהט און שינדער שמעלט איהם ארויס פון הינטען א צונג).

פיערטער אקט.

דאָ ווערט פאַרגעשמעלט וויא אזוי מען נעהמט דיא טאַקסע אויף דער היינטיגער צייט, ביז דעם יאהר 1870.

ערשטע סצענע.

שטאַנדהאַפּט בייא זיך אין קאַבינעט, דער נאָך ספאָדיק.

שטאַנדהאַפּט (זעט פּערוואַרגט און האַלט אַ בריעף אין דער האַנד) זעהר אַ שלעכטע ידיעה ער שרייבט, אז מען וועט באלד אביאָווען טאַרגעס אויף דער היהנער טאַקסע, איך האב מורא, אז דאס קעסנעלע קען זיך נאָך חלילה אַרויסגלייטשען פון

דער האַנדי. עס וועלען זיך געפינען זעהר סיעל בעכנים, א סך, נאר א סך שארפען אויף דער היהנער טאקסע דיא ציין. מען דארף בעצייטענס זעהן אלסדינג בעוואה-רענען, אנהויבען זיך צו סטארען און צו טהאן ארום דעם... (ער פערשראכט זיך און קוקט אין דעם בריעף, דיא טהיר עפענט זיך און ספאָדיק קומט ציין).

ספאָדיק. נוט מאַרנען ר' יודעל, עס איז מיר גראָד אויסגעקומען צוא נעהן פון א ברית פאַר ביי אייער הויז האב איך מיך מישב געוועזען אריינצונעהן אייך צו פרענען, אפשר האט איהר מקבל געוועזען א בריעף פון פיאָוקינען. שטאַנדהאַפט (מיט א וויעדער מינע) יא, אט דאס איז טאָקע דער בריעף, וואס איף האב היינט פון איהם מקבל געוועזען.

ספאָדיק. נו, וואס שרייבט ער? וויא נעהן דארטען דיא עסקים? האט ער זיך שוין דארטען אָפגעפערטיגט?

שטאַנדהאַפט. מיט דיא עסקים, שרייבט ער, איז ער שוין כמעט פערטיג. דיא אלע פראשעניעס און דאָנאסען אויף דער שטאדט פון דעם גאנצען צעף וכדומה נאך פון אזעלכע קבצנים ווענען קיין שום ממשות ניט האבען, מען האט איהם דארטען צוגעזאגט זיי אלע צו פערשטופען ערנעץ אין א לאך, אז דער אדון הגדול זאל זיי אפירן ניט אנקוקען. קורץ און נוט, עס וועט אלסדינג זיין רעכט, דיא דאָנאסטיקעס וועלען נאך האפען א פסק ער שרייבט און בעט רחמים מען זאל איהם אריינשיקען נאך געלד.

ספאָדיק (מיט א קרעכץ) גאט זאל רחמנות האפען אויף דער שטאדט, זיא דארף נעבעף האבען א סך געלד. וואוהין מען קעהרט זיך אלץ נעלד, נעלד און נעלד, וואס שרייבט ער עפעס נאך?

שטאַנדהאַפט (מיט א פארהמורעט פנים) ער שרייבט, אז מען האט ברעה צו מאכען טאָרנעס אויף דער טאָקסע.

ספאָדיק (לאָזט אראָפ דיא נאָז) טאָרנעס, אוודאי איז דאס ניט נוט פאר דער שטאדט נעבעף, השי"ת זאל שומר ומציל זיין זיא זאל הלילה אריינפאלען אין דיא הענד פון דיא בערי טאָקסעס, זיא זיינען דאך פשוט רוצחים, נאר מסתמא וועלען מיר עפעס טהאן מכח דעם. מהיכא תיתי טאָרנעס, טאָרנעס, אלץ בעסער וויא מען שמעסט ביי אונז אין קלויז.

שטאַנדהאַפט. וואס שמעסט מען? וואס שמעסט דער עולם? ספאָדיק. מען שמעסט זעהר געשמאק פון דער גורה אז דאס עקסטעל זאל חס-ושלום בטל ווערען. יודען עפעס זאלען מעהר ניט צאהלען קיין טאָקסע.

שטאַנדהאַפּט (פּאַרעט זיך א שמינעלע א שחאן) וואס הייסט, ר' איצע וואלף, דאס רופט איהר א גורח ?

ספאדיק (נעהמט זיך פאר דעם בערדעל) יא, יא. זאלט איהר טאקע וויסען, ר' יודעל, דאס איז א גורח, דאס קעסטעלע חלעבען דערהאלט נאך דאס ביסעל יודישקייט, פון וואנען נעהמט מען אויף דאס, אויף יענץ, אויף דעם וואס מען טאר ניט זאגען ? טאקע פון דעם קעסטעלע, מיט וואס האט מען דיא אויבערהאנד איבער די שפיצים פון דער היינטיגער וועלט? מיט וואס היט מען אפ אז יודען זאלען בלייבען טאקע דאס וואס ווי זיינען ? מיט וואס ? אלץ טאקע מיט דער קעסטעלע 1 — דורך וואס האלט מען אין דער מורא א בעל מלאכה, א נחות דרגא, א פארך א קבצן, זיי זאלען האבען דרך ארץ. אבשאי פאר דער שטאדט, פאר אונזער איינעם ? דורך וואס ? טאקע אלץ ווייטער דאס קעסטעלע 1 הכלל דאס קעסטעלע האט נאך דער-האלטען דאס ביסעל יודישקייט, דאס ביסעל יודיש יחוס... חליכה אהן א קעס-טעל שווימען דאך ארייף פון אויבען אפיקורסים, בעלי מלאכות, שניידער, שוסטער און אלע עמי הארצים, וואס קענען אפילו ניט קיין פרק משניות, און דענסטמאל אף און וועה איז אונז..... יא, יא, ר' יודעל, דאס איז ביי מיר א גורח 1 שטאַנדהאַפּט. וואס האבען יודען געטהאן א מאל, אז זייא האבען ניט געהאט קיין קעסטעלע ?

ספאדיק. וואס גלייבט איהר אמאל צו היינט 1 אמאל זיינען יודען געוועזען גוט און פרום, ווער האט אויף זייא געקוקט וויא זייא געהן, וויא זיי שטעהן ? דיא קליינע מענטשעלעך, דיא עמי-הארצים האבען ניט געטארט קיין קאפ אויפהויבען וואס דיא מנהיגי העיר האבען געטהאן איז געוועזען געטהאן, יודען האבען אמאל נאר איין אנדער פנים געהאט..... היינט אבער זיינען דא בייא יודען זעהר פיעל עזות-פענימער, זעהר פיעל הולטאיעס, וואס זאגען דעות און פאָדערען ביי דיר גרוי-סע חשבונות, וחוץ לזה, וואס א טאָג קומען אן אויף יודען נייע גורות, אזוי געה ניט, אזוי שטעה ניט, אזוי לערען ניט, א מערכה חלעבען וואס עס איז נאָך דאָ דיא קעסטעלע, דורך דעם קען מען זיך נאָך אויסדרעהן און דערהאלטען (ער ווייזט אויף דעם ספאָדיק) דאס ביסעל יודישקייט, איהר מיינט, ווען ניט דאס וואָלט איך, אזא צערפראַכענער יוד וויא איך, זיך אָפּ געגעבען אויף דער עלטער מיט דער טאָקסעז עס איז פאר מיר א טירחא טאקע א טירחא גדולה, נאָר וואָס זאָל מען טאָן, וואס זאָל מען מאַכען ? איך זאָג אייך נאָך אמאָל בפירוש, נעהמט מען חליכה בייא אונז צו דאס קעסטעלע, נעהמט מען ביי אונז צו דעם כח... (ער גיט א טריסעל דאָס בערדעל) אָבער ניין 1 מיט השי"ת הילף, מיר וועלען עס ניט דערלאָזען, יודען בליי-

בען יודען? מען וועט פאָהרען, מען וועט זיך סטאַרען, נאָט וועט העלפען, דאָס קעסטעלע וועט בלייבען (מיט אַ שמייכלע) נישקשה, עס וועט בלייבען, וויא אײַך בין אַ יוד, בלייבען. ...

צווייטע סצענע.

שטאַנדהאַפּט אליין, פּערטראַכט.

אַז ספּאַדיק מיט זיין נלייכען זאָגען, אַז דאָס קעסטעלע וועט בלייבען ווייס אײַך זיכער אַז עס וועט בלייבען, אײַך קען זיי... נו זאָל עס האַטשע ביי מיר בליי- בען (נאָך דעם אַז ער טראַכט אַביסעל) יאָ ביי מיר, אָבער וויא ביי מיר? אײַך וועלכער אַרט בייא מיר? מען דאַרף געפינען עפעס אַזא תּחבּוּכה, אַז הייסען זאָל עס ניט בייא מיר, און זיין זאָל עס פּאַרט טאַקע בייא מיר, אַזוי וועט עס אין כּמה אופּנים בעסער זיין; אַיינמאָל, וואָס טויג מיר דער מיטעל בעל טאַקסע? אײַך בין מוחל דעם כּבוֹד. צווייטענס, וואָס טויג מיר, מען זאָל פאַר מיר וויינען? עס קומט פּאַרט אַמאָל אײַס עפעס ניט לאַווקע, יענער וויינט מוז מען דאָך אַמאָל, האַטשע פאַר לייט, רחמנות האַבען, רחמנות אבער קאַסט געלד. יאָ רחמנות, אָבער ווען זשע? ווען דאָס רחמנות טראַגט נאָך עפעס אײַן, דאָס הייסט פּשוט, ווען דורך דעם פּער לאַנגט מען עפעס אַ געוויסע זאָך... דריטענס, געה האָב שטענדיג צו טהאָן מיט ליאידע בעלי מַכּאוֹת, מיט נאָלדשמידלעך. מיט מילערעס און מיט נאָך קבצנים. פּיערטענס... דיא היצטרכות זיינען זעהר גרויס, מען איז שוין געוואוינט געוואָרען צו שפּיעלען דיא ראַלע, געבען קלוימערשט אײַך דאָס, אײַך יענץ און דיא געשעפּ- טען געהן היינט עפעס ניט אַזוי שטאַרק גוט... (ער קראַצט אַביסעל דיא פּאַטיליזע) יאָ, אײַך האַב שוין אַ פּלאַן, אײַך וועל אָנפּייען אײַטליכען, אפילו דעם גרויסען פּיר- פּער ספּאַדיקען, מכות איהם אַביסעל וועט פאַר איהם אײַך גענוג זיין. ביינער איז ער קראַנק צו גרינען? נישקשה, דער צערבראַכענער יוד האַט זעהר שאַרפע צעהן... יסורים איהם! ער האַט בה"ש אָהן דעם גוטע געשעפטען, ער איז אַ גבאי פון אַ סך חבּרות, ביי איהם געפינט זיך שלישיית געלד, עולמות געלד, ארץ ישראל געלד נאָך און נאָך געלד. ער איז אַ נאַנצער כּלי קודש... אײַך וועל מיין שינדערען אָפּ- לאַזען פון דער קייט, ער קען שטיכערהייד גוט בייסען; אַנקוענדיג איהם איז ער געדאַכט אײַן אָפּגעבאַרעט יודעל, בלייך, גרויא וויא אַ טויב, פּרום און שטיק, נאָט

דיא נשמה שוקדיג. נאָר אבער דרך ארץן טרעט אָפּ פאַר שינדערן דעם וועג, היט אייך דיא ביינער, ער איז א משחית! אט דער שינדער וועט עס לפנים זיין גלופ-סקער בעל טאַקסע... הייסען מוז עס ככהחלה. מען פאהרט נעהמען דאס קעם-טעל פאַר דער שטארט, נאר בשעת טאָרג וועט עס שינדער אויסדינגען פאַר זיך, דאס הייסט פאַר מיר. ספּאָדיק מיט א טהייל פון דער כנופיא וועלען נאר נעהמען געוויסע שכירות, אדער א קליין פראצענט. חוץ זיי אבער וועט נעטהיג זיין צו צו-לאנטשען נאך עטליכע פייגעל, סאמע דיא רעכטע עזותניקעס. איבריגענס זיינען זיי ניט קיין סך. (ער צעהלט אויף דיא פינגער). איינס, צוויי, דריי. האָ? נאָך אַמאל; ניס איינס, ניט צוויי, ניט דרייא. דאכט זיך טאַקע מעהר ניטא. אין אפשר, האָ? נאך איינער. נוא איז ניט פיער... א שעהן פעקעל חלעבען! דער גלאוונער פון זיי איז נתן שיפרעס; ווער קען נאך אזוי לערנען בלק מיט איינעט וויא ער? ער איז איין אויסגערויבערט לילקעלע, מען מוז זיך נאך טאַקע היינט מיט איהם זעהן: (ער גיט אַ קוק אין פענטער) אָך, דער רוח האט איהם איצט אנגעטראגען! וואס טויג מיר דער וועקער? וואס דולט ער מיר תמיד א קאפ מיט זיין ביקדונג. מיט זיינע פלענער? ער איז איין עהרליכער נאָר, א כשרע בהמה, ער זוכט אלץ דעם אמת, סטאַרעט זיך, מיך צוא צוציעהען צוא זיך, איך זאל איינטהייל נעהמען אין זיינע פלענער. דער נאָר מיינט, אז מיך אינטערעסירען זיינע פוסטע זאכען. אָך וויא טשעפעט מען זיך אפ פון איהם?

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע .

שטאַנדהאַפט, וועקער, דער נאָר שינדער און נתן שיפרעס.

וועקער. איהר זייט עפעס וויא אומרוהיג, הערר שטאַנדהאַפט, אפשר שמער איך אייך?

שטאַנדהאַפט (אונטער דער נאָז) בע... איך האב נאך צייט עטליכע מינוט; וועקער. קיין סך וועל איך אייך ניט שמערען. איך וויל אייך נאר בעמען, מיר צוא בעשטימען א צייט, ווען איהר וועט זיין רוהיג. איך וויל מיט אייך איבער-שמועסען מכח דער חברה און מכח נאך זאכען, וואס איהר האט בדעה צו טהאן. שטאַנדהאַפט. למאני, הערר וועקער. שרייבט איהר מיר צו אייער מיה, אייערע גומע איינריכטונגען? איך פערדיען אסור ניט אייער לויב. וואס איהר לויבט מיך אומערום און אין דיא צייטונגען.

וועקער. דיא ווערטער זיינען פון אייער זייט זעהר שיין. נאר וואס מאכט עס אויב
 איך אדער איהר ? דער עיקר איז, מען זאל טהאן, מען זאל העלפען וויא
 ווייט מען קען. ליידער שטעהט איצט אונזער חברה שלעכט. און אין דער שטארט
 הערשט היינט א ביטערע עלענד !

שטאנדהאפט (גלעט דיא פאמיליע) וואָס קען מען טהאָן ? קענען מיר פּערזאָרנען א
 וועלט.

וועקער. פון דעסמווענען טאָר מען עס ניט לאָזען אזוי. בייא מיר אין קאָפּ דרעהט
 זיך שוין עפעס א שטיקעל פלאַן. איך וועל עס אויף שרייבען. און אייך וויי-
 זען. אפשר וועט עס אייך נעפעלען.

שטאנדהאפט. גלויבט מיר, מין ליעבער פריינד. דיא היגע יודען זיינען ניט ווערט
 מען זאל זיך מיט זייא אָפּ געבען. איך קען זייא בעסער פון אייך.
 גלויבט מיר, עס איז פיעל גלייכער נאָר נישט צו טהאָן און זיך ניט מישען.

וועקער. עס איז אייך גרינג צו זאָגען, דיא ארעמע אָבער ליידען. זייא הונגערען און
 דאַרען, זיי ווייסען ניט דעם טעם פון פלייש :

שטאנדהאפט. אָנו וועט באלד זיין טאָרגעס. אויף דער היגער טאקסע, נוא וועלען
 מיר זעהן אויב דיא נייע בעלי טאקסעס וועלען בעסער זיין. איך
 זאָג אייך אויסדריקליך עס וועט נאך צעהן מאל ערגער זיין, געדענקט מיינע ווער-
 טער, הלוואי זאל איך ליגען זאָגען.

וועקער. איך פערשטעה אסור ניט פאר וואס יידען מוזען האבען א טאקסע אויף
 פלייש, אז דורך דעם זאלען זיי אזוי פיעל ליידען און ליגען אין דער ערד ?
 דיא טאקסע זיינט אויס וויא א פיאזוקע יודעש בלומ, זיא מאכט זייא קראנק, זיא
 לאַזט זיי ניט זיין שטארק און געזונד. דיא רעניערונג פערקירט דורך דעם אויף זעהר
 פיעל עפעס א קייניגקייט צווייא מיליאָן מענטשען אין לאַנד זיינען אומזיסט אומ-
 נישט פערקויפט צוא דיא בעלי טאקסעס, עסען ניט דאס נעטהינסטע שפייז זיינען
 שקאף און האָבען א פנים וויא דיא מתים !... וויא קענען אזעלכע דערשלאָגענט,
 אזעלכע שקאפע מענטשען האבען אין זינען דיא וועלט ? וויא קען מען פון זיי פער-
 לאַנגען זיי זאלען האבען א נעפיהל פאר ערנסטע זאכען ? ; איך רייד שוין ניט אז
 דיא רעניערונג זאל מיט א מאָל געבען יודען ראַזונאַ פראַזעס, אלע פרייהייטען,
 נאָר ווייניגסטענס זאָל זיא אונז אויסלייזען פון דעם יודישען גלות, וואס ער איז
 זעהר א שווערער. דיא פאָאיימענעס האבען אמאָל בעוועזען וויא ביטער וויא שווער
 דער יודישער גלות איז. ; וויא באלד אז יודען מוזען געבען, חוץ דעם פאָדראַט וואס

זיי צאָהלען דער קאָנאָ, נאָך אמאָל פּאָדאָט טאקע זייערע יודען אַליין, און נאָך שרעקליך אַ גרויסען פּאָדאָט, היינט פאַר וואָס זידעלט מען זיי אין אלע צייטונגען, אז יודען מהיילען זיך אָפּ וויא אַ בעזונדערע מדינה אין דער מדינה ? . .

שטאַנדהאַפּט. פּוסטע רייד, מיין ליעבער פּריינד! איהר רעדט וויא אַ מענטש וואָס איז ניט קיין נעניטער און האט ניט קיין ידיעה אין שטאַדט זאכען.

דיא טאַקסע מוזען יודען האבען, אָהן איהר, זאג איך אייך, וועט נאָך ערגער זיין. אין פיעל גראָדען ערגער זיין, אויס וויזען עס אייך, איז ניט איצט דיא צייט.

וועקער. איך וויל מיך אויך ניט אריינלאָזען אין ווייטע וכוחים, ווייל איך ווויס, אז עס איז דברים בטלים, די טאַקסע וועט בלייבען, וועניגסטענס וואָרט רעכט

געוועזען, אז אויף ווייטער זאָל מען זיין אביסעל עהרליכער פיהרען, אז דער עולם זאל קענען עסען פלייש פאַר אַ וועלווערען מקח. בפרט וויא עס הערט זיך, וועט מען שוין מעהר קיין פּאָדאָט ניט דאַרפען צאָהלען פון דער קעסטעל. (ער גיט אַבליק

אויף שטאַנדהאַפּטען פון דער זייט מיט שפּאַט) חלעבען עס וואָלט רעכט געוועזען, אז איהר הערר שטאַנדהאַפּט, אזא רייכער, אזא נעבילדעטער און אַ דורש טוב וויא איהר זאלט נעהמען דיא טאַקסע. איהר וואלט טאקע אי כשר פערדיענט אי אַ גרויסע

טובה נעטהאן דער שטאַדט. איהר ווייסט דאך, וואס פאַר אַ ראָליע פלייש שפּיר-עלט אין דער געזונדהייט. אלע קרענק, אלע מכות און פּורעניות נעהמט זיך דאס

רוב ביי דיא היגע יודען פון דעם, וואס זיי עסען ניט קיין פלייש: געהט הערט, זייט מוחל, וואס דאָקטורים זאָגען. ערשט נעכטען האט מיך איין דאקטער געפיהרט צו

אַ קראַנקען, וואס דיא ביינער פון דיא הענד און דיא פיס פוילען ביי איהם, מחמת ער האט אין זיין לעבען געגעסען זעהר וועניג פלייש. ער זאָגט, אז אזעלכע קראַנקע

מאכען זיך ביי איהם זעהר אָפט און ער איז אפילו בערייט צו שרייבען און צו זאָ-גען עס פּוקל רם פאַר דער גאַנצער וועלט, חלעבען, עס וואָלט רעכט געוועזען, איהר

זאָלט נעהמען דיא טאַקסע.

שטאַנדהאַפּט (וויא איינער וואָס איז שטאַרק אויפגעבראַכט) איך דיא טאַקסע ! איך דיא היגע טאַקסע ! ! מען זאָל זיא מיר אפילו שענקען. איך וועל פּערזאָך-

גען דעם צעהנטען ניט צו האַנדלען מיט דיא היגע יודען, גענוג טאַקסע, גענוג, איך וויל זיא שוין מעהר ניט קענען (דיא טהיר עפענט זיך אויף און שינדער מיט נתן שיפרעס

קומען צריין).

שינדער און נתן. מיר שטערען אייך אפשר, ר' יודעל, וועלען מיר אוועק געהן. שטאַנדהאַפּט (לויפּט זיי אַנטקעגען) חליכה! פּערקעהרט, וויא געוואונטשען, איך דאַרף

אייך טאַקע האָבען.

וועקער (מהוש א קוק אויף שטאַנדהאַפּטען מיט ווייניג געסט) נאָ, איצט האב איך ביי אייך
 ניט מעהר וואס צו טראָגן. מיר ווערען זיך נאך זעהן איין אַנדערס מאָל. עס
 וועט נאך צייט זיין... לע"ע בעט איך אייך, אז איהר זאָלט מוחל זיין איבער צו-
 קוקען דיא רעכענונג, וואס איך האב אייך געכטען פאַר נאכט געשיקט, דאָרטען
 שטעהט ריין ארויסגעשריבען, וויא פיעל עס קומט אייך פון מיר און וויא פיעל מיר
 קומט פון אייך. איך האב ליעב צו לעבען מיט חשבון. איך האָף, אז איהר וועט
 מיר אָפשיקען דעם נשאָר, וואס מיר קומט ארויס פון אייך על פֿי חשבון. אַדיע !
 (ער געהט אַרויס).

שטאַנדהאַפּט. געלויבט איז נאָט. פטור געוואָרען דיא זכורניען! (צו נתן שיפרעט) ער
 קומט און דולט מיר תמיד אָן א קאפ מיט פוסטע זאכען, מיט לוי-
 טער נאַרעשקייטען, ביי זיין אוועקגעהן פיהל איך מיך תמיד פרייא וויא מען טהוט
 אַויס איין ענגען שטיוועל, איך ווייס ניט, וואס האט זיך דער נאַר אזוי פערליעבט
 אין מיר און האָדעוועט מיך מיט עפטערע וויזטען ?

נתן. איהר זאָגט וועקער איז א נאר, חע, חע חע ! האט אויף מיר ניט קיין פער-
 איבער, מיר דאַכט זיך אז איהר האט א גרויסען טעות. וועקער איז, נאך מין
 מיינונג א קלוגע בעסטיע. איהר בעמערקט נאָר ניט וויא ער געהט אייך דורך
 און דורך מיט א פאָר-ברענענדיגע אויגען בשעת ער רעדט מיט אייך. איך בין אויף
 איהם א מבין. איך קען מיינע לייט. חע, חע חע !

שטאַנדהאַפּט. און מיר דאַכט זיך, ער איז א גרויסער נאַר, ער דוכט מיך תמיד
 מיט לויטער נאַרעשקייטען, ער איז ניט קיין געניטער און דערצו איז
 ער נאך ספילטשיוו וויא א שוועבעלע, איבריגענס וואס געהט ער מיך אן ? קומט
 זייט מוחל, אין צווייטען תדר אריין. איך האב מיט אייך צו רעדען פון א סך געט-
 היגערע זאכען. (דיא טהיר עפענט זיך וועדער אויף, און אין שטוב געהט אַרײַן פריהער א יוד מיט
 א בלייך פנים, באַלד גאָך איהם ר' אהרן קנעכטבאַרג).

פיערמע סצענע.

דיא פריהערדיגע איין אַרעמער יוד און קנעכטבאַרג.

שטאַנדהאַפּט (ווענדעט זיך מיט א פערמורעט פנים צו דעם יודען) וואס ווילט איהר מין
 ליעבער יוד ?

דער יוד (שטארק מיט הכנעה, מיט א ציטערדיג קול) אייף האב אייך געוואלט בעטען א טובה... האב איך אייך געוואלט בעטען... עם איז מיר איצט שלעכט דיא צייט....

שטאַנדהאַפּט (לאָזט דעם יודען וויטער ניט ריידען) א ! איך מיש מיך ניט היינט, איך מיש מיך ניט !

דער יוד. איך בין געוועזען א היגער בעל הבית; פון א קורצער צייט בין איך אראפ פון מיין מעמד. און לייד שטילער הייד דחקות מיט מיין ווייב און קינדער....

שטאַנדהאַפּט. נוא וואס זשע ווילט איהר פון מיר האבען ? בין איך דען איינער אין דער שטאדט ?

קנעכטבאַרג (מישט זיך אריין פון דער זייט, און וויל זיך צו שמויכלען צו שטאַנדהאַפּטען) טאַקע באמת ר' יוד, וואס ווילט איהר האבען? וואס קען אייך ר' יודעל טאן? פאר וואס באמת אליך צו ר' יודלען, אלץ נעבעך צו זיי ?

דער יוד. איך וואלט בעסער געוואונטשען דעם טוירט איידער צו געהן בעטען. איך שעהם מיך, איך בין דאס נאך ניט געוואוינט געווארען, איך קען שוין אבער מעהר ניט צוועהענדעם רחמנות פון מיינע קינדער וויא זיי ליידען חונגער און נויט, דיא כוחות גייען זיי נעבעך אויס, זייא זיינען דאר וויא שפענדלעך און האבען שוין אויף זיך ניט קיין לויט פלייש, אדך מען זאל מיר העלפען מיט עטליכע קערבלעך, וואלט איך געטהאן בל א מיטעל מפרנס צו זיין מיין ווייב מיט דיא קינדער. קיין שום שטראף איז ניט אזוי גרויס, קיין שום ווייטאג איז ניט אזוי שרעקליך וויא צו צוועהען מיט אייגענע אויגען דיא מוטשעניע פון קינדער, וואס געהען אויס פאר הונגער. איטליכער קוק זייערער ניט א בריה דאס הארץ וויא פייער, איטליכער זיפן, איט-ליכער קרעכץ רייסט אויס דיא נשמה ! געוואלט האט רחמנות, איך בעט אייך האט רחמנות !

שטאַנדהאַפּט. איך האב ניט קיין צייט. געהט צוא וועקערען, ער וועט אייך שוין דאַרמען עקספּעדירען.

דער יוד. איך בין דאך געקומען צו אייך, אזוי וויא איהר זייט א רייכער, דער ראש אין דער שטאדט און....

שטאַנדהאַפּט (מיט כעס) איך מיש מיך שוין מעהר ניט ! וואס ווילט איהר פון מיר האבען ? איך האב שוין דאך אייך געזאגט וואותין צוא געהן, מעהר האב איך קיין צייט ניט מיט אייך צו טענה'ען.

זעכטבארג (פון דער זייט) וואס א יוד איז? ר' יודעל האט דאך אייף שוין איין
 מאָל געזאָגט. וואס זשע דורעט איהר זיי נעבעד דעם קאָפּ? זיי טראָג
 זען נעבעד אויף דעם קאָפּ א סך אנדערע זאכען. גאָט זאָל זיי נאָר געבען כח...
 תן. א יודען העלפט ניט איין מאל זאגען. דעריבער האב איך מיר געמאכט, אז א
 יוד מעג ריידען פאר מיר אפילו א טאָג מיט א נאכט זאָל איך מיר זיצען און
 שווייגען. ער רעדט זיך אן ביז וואגען עס ווערט איהם טרוקען אין האלז און געהט
 יערנאף אליין אַוועק. חע, חע, חע! איך קען מיינע לייט.
 שינדער. דעריבער ר' נתן זייט איהר דאך אין דער שטאדט א בורר. א בורר דארף
 קענען א סך הערען און שווייגען (צו דעם יודען) נוא געהט, זייט מוחל, ר'
 יודעל האט איצט ניט קיין צייט.
 דער יוד. אף, רבוני של עולם! (ער קרעכצעט פון דעם גאַנצען הערצען און געהט ארום).
 שטאַנדהאַפט (ווענדעט זיך צו קנעכטבארגען) נוא, וואס וועט איהר עפעס זאָגען, מיין
 ליעבער ר' אהרן?

קנעכטבארג. איך האב מיט אייך צו שמועסען מכח איין ענין.
 שטאַנדהאַפט. איהר זעהט דאך, מיין ליעבער ר' אהרן, איך בין איצט טרוד, איך בין
 איצט בעשעפטיגט מיט מענטשען.
 קנעכטבארג. איך קען בעשטעהן אויסווארטען. נישקשה, חלעבען! געהט רעדט
 אייך מיט זייא, איך וועל מיר דאָ אויסווארטען, לעבט הונדערט מיט
 צוואַנציג יאהר!
 שטאַנדהאַפט, שינדער און נתן שיפרעס געהען אריין אין צווייטען חדר).

פֿינפטע סצענע.

קנעכטבארג זיצט אויף א שפיץ פון א ביינקעל און רעדט צו זיך אליין.

אך השי"ת זאל וועלען האַטשע היינטיגעס מאָל אויף מיר רחמנות האָבען
 און דאס פיצעלע מוז זאָל מיר געהן! מיין פלאַן איז זעהר א נוטער, עס איז אין
 איהם דאָ זעהר א טיעף קנייטשעק, זעהר א שעהן שפיצעל, ער זאָל נאָר אויסגע-
 פיהרט ווערען, וואָלט איך מיט א מאָל אויפגעריכט געוואָרען, איך וואָלט מיך ארום
 געצאָהלט פון מיינע חובות און חתונה געמאכט מיין עלטערע בתולה, זיא איז שוין
 א בוגרות, אין דיא יאָהרען, זיא ווערט וואס א טאָג בייזער טרויעריגער, זיא חוסט,
 זיא נענעצט און שטערט מיך בייא דער נאכט פון דעם שלאָג. — אוי קיין תחיב

המתים וְאֵל ספֵּאָדִיק נִיט אויפשטעהן ער האט מיך דענסטמאָל פשוט דערהרנעט, אויס לאַקשען האט ער געזאָגט (ער קריעמט זיך נאָך ספֵּאָדִיק) אויס לאַקשען אודאי איז איהם גרינג צו זאָגען, אז ער האט זיך שוין אָנגעזאָפּט מיט יודיש געלד וויא א פּיאָוקע! אוי, ער זאָל זיין אין מיין שטאַנד, נישקשה וואָלט ער נִיט געזאָגט מיט אזא קאַלמער לעבער אויס לאַקשען! (ער טהוט אַ קרעכץ פון דעם גאַנצען הערצען) נומ אויף דער וועלט איז טאַקע נאָך דיא פּאַפּעטשיטעליעס, זיי זיינען חלעבען נִיט קיין גרויסע חכמים, נִיט קיין שטאַרק געלערנטע, נִיט צו פּיעל איבערגעשפּיצט און דאָס מול שפּיעלט זיי זיי טהוען אָן צרות אין דער שטאַדט, טרעטען אימליכען מיט דיא פּיס, און אימליכער פון דעסטוועגען טראָגט זיי אויף דעם קאַפּ, מען ציטערט פאַר זייער דוף, מען לעקט זיי, מען נִיט זיי אָפּ כבוד אין באָד און להבדיל אין שול. זיי פאַרען זיך אויף דער אויבערסטער באַנק, זיי זיינען מיט ששי און מיט סנדראַות. קורץ זיי זיינען דאָס אויבערשטע פון שמייסעל. עס געהט זייא פון אלע זייטען, און מיר געהט עס שלים-שליממול. השי"ת זאָל היינט וועלען אויף מיר רחמנות האבען, האַטשע בזכות מיין אלטער בתולה, ער זאָל אָנגעהמען איהר הוסטען, איהר גענע-צען און זאָל געבען שטאַנדאָפּמען אין האַרצען א גוטע לוינע, אז ער זאָל זיך לאַ-זען רעדען און נִיט זיין משוגע. (ער קרעכצט) איף האב מורא, אז היינט איז איהם אָנגעקומען דער שנען עפעס קוקט ער מיט א פּאָר אויגען, גלעט אלץ דיא פּאַט-ליצע און רופט אימליכען מיין ליעבער, דאָס איז בייא איהם א שלעכטער סימן. לעי"ע האב איך גוט געטהאָן, וואָס איף האב איהם געלאָזט שמועסען, מיט אַנדער רע און בין מיר דאָ געבליעבען זיטצען. אפשר וועט ביי איהם. אין דער צייט דער שנען איבערגעהן. (ער שטעלט זיך אויף און ציהעט אויס דיא גליעדער) אַך סקוטשנע! סקוטשנע חלעבען צו זיצען דאָ אליין, וואָס קען דאָס זיין, וואָס האבען זיך דאָרטען פערשפּאַרט? וואָס מען סודעט זיך דאָרטען אַזוי לאַנג? עס איז עפעס נִיט גלאָט. אין דער שמוב, וואָס מען סודעט זיך מיט ר' נתן שיפרעס, מוז שוין דאָרטען עפעס זיין, אז ר' נתן איז פרעהליך, איז א סימן, אז מענטשען וועלען, היינט אדער מאָר-גען, וויינען. ר' נתן איז וויא א וואָרעם, וואָס האט א שליטה איבער נבילות און פּגרים, קוים איז איינער געפאלען און געבליעבען טוידט אהן א גראָשען דענסטמאָל דרעהט זיך אַרום איהם מיין ר' נתן, ער שינדט איהם אָפּ דאָס פעל און לעבט מיט פּל א הענוגים, ער עסט גוט, און טרינקט גוט, ער שלאָפּט גוט, און מאַכט זיך פון יענעם פעל א גוטע קאָלדרע... ר' נתן איז מיר היינט עפעס פרעהליך, עס וועט שוין מסתמא זיך טרעפען עפעס איין אומגליק אין דער שטאַדט. וויא אַזוי ווערט מען געוואָהר וואָס זייא שמועסען דאָרטען? איף בין זעהר ציקאַווע צו וויסען. (ער

שטרעקט זיך אויס און פרואווט צו געהן גאנץ שטיל אויף דיא שפיץ פינגער געהענטער צו דער טהיר שמעלט זיך דער נאך אנדער און שטרעקט אויס דעם קאפ. האלט אין דעם אמהעם, הערט זיך צו א ביסעל און שפרינגט באלד צוריק אויף דיא שפיץ פינגער) איך האב מורא חלעבען! איך האב מורא מען זאל חלילה נישט דעהערען, אדער מען זאל נישט פרוצלים עפענען דיא טהיר. — וואס טהוט מען אבער איך וויל דאך פארט הערען, האפען עפעס א ווארט? איך קען מיך ניט איינהאלטען, עס געלוסט זיך מיר זעהר צו וויסען. (ער בייגט זיך און הייקערט זיך איין אין צעהנען, שארט זיך צו וויא א קעצעלע אויף דיא נעגעל צו דער טהיר. לייגט צו איין אויער און הערט זיך צו עטליכע מינוט, דער נאך רוקט ער זיך צוריק און ציהעט זיך ביים צוריק געהן אלץ וואס ווייטער מעהר אויס, ביז ער קומט צו אויסגעוואקסען צו זיין ביינקעל) אבער איצט האב איך שוין געהערט, איך האב געהאפט עטליכע ווער-טער. גענוג פאר מיר, דאס איבריגע קען איך מיך שוין אליין אַנשטויסען. דיא עט-ליכע ווערטער קומען מיר שטארק צו ניין ביי מיר אין קאפ מאכט זיך שוין גאר א נייער פלאן. מען דארף איהם נאך היינט אפארבייטען (נאך דעם אז ער טראכט אבי-סעל) נוא, איך וועל זאגען דעם ארענדאר, הער אויס! וועל איך איהם זאגען, היינט מעג מען דאך אריינפיהרען בראנפען וויא באלד מען האָט דער פאר אַפגעצאהלט אקציו. אויך וויל מען ביי דיר אויסדינגען דיא ארענדע ווייסט דוא וואס סערדצע? צוואנציג פראצענט פון דער ארענדע זאל הייסען געהט אויף דער שטאָדט; עס איז דאכט זיך א גרויסע טובה פאר דער שטאָדט. דער פאר בחור, וועל איך זעהען מאכען א חרם, מען זאל קיין בראנפען ניט אריינפיהרען. האפסט דוא איינעם מיט א ביסעל טהו איהם אן צרות, געבראָטענע לייד, גיס דיא וואסער אין דיא בראַנ-פען און שטעל גרויסע מקחים! א, יאָ נומ? גיב זשע מיר דיא מעשה, דאס הייסט. צוואנציג פראצענט אויף דער שטאָדט שא, שא, נאך א פלאן! מאַקע דוא בחור, דיך ארענדאר פון דיא ליכט מיין איך, גיב אויך דיא קאץ! ... (ער פערטראַכט זיך אביסעל) הא? דאכט זיך זיי געהן, איך וועל מיך מאַכען גאר תם. (ער זעצט זיך אַני-דער אויף דעם ביינקעל און דרעמעלט קלויכערשט).

זעקסטע סצענע.

קנעכטבארג, שטאנדהאפט, שינדער און נתן שיפרעם.

שטאנדהאפט (אריינגעהנגיג אין חדר א ביסעל לוסטיג) נוא, ר' אהרן וואָס וועט איהר זאגען הא וואס שווייגט איהר? (ער געהט צו אביסעל געהענטער) ע, ער שלאַפּט! ר' אהרן, שטעהט אויף צו חצות! (ער שטערקט איהם מיט א פינגער).

קנעכטבארנ (שטעהט גיך אויף פון דעם ביינקעל, ניט טוירט ניט לעבעדיג, און רייכט דיא אויגען) האָ, וואָס איז? (ער רעדט קלוימערשט וויא פערשלאָפּען אונטער דער נאָז) וואָס וויקט האבען פון פּאַפּשיטיעליעס? עהרליכע לייט פּאַפּשימעל.... וואָס ווילט האָבען פון שטאַנדאָפּט? אַנדאָפּט עהרליך, וויל זיך ניט מישען שטאַנדאָפּט I.... (ער טשוכעט זיך באַלד אויס) אָך זייט מיר מוחל, ר' שטאַנדאָפּט. איך בין אלץ געזעסען, געזעסען דאָ אויף דעם אָרט און פאַר גרויס מירענקייט האב איך געחאָפּט א דרעממעל. אָך, זייט מיר מוחל, איך האָב א פנים געשמאַק גע- שלאַפּען?

נתן (מיט א שמויכעלע) עס מוז אייך א פנים, אָהן עינדערע, גאַנץ גוט זיין, ר' אהרן, אז איהר שלאַפּט בייא טאַג? חע, חע, חע I (צו שינדערען) עסען זאָל ער אזוי וויא ער האט געשלאַפּען; ר' אהרן איז א ממזר. חע, חע, חע I איך קען מיינע לייט.

שטאַנדאָפּט (צו נון שיפרעס און צו שינדערען) זיצט זייט מוחל, מיר וועקען באַרד וויעד נר איבערשמועסען מכח דעם עסק.

קנעכטבארנ (דער וויל צו זיך עליין) ער איז איצט געלויבט השי"ת אויפגעלייגט, און אז עס איז יאָ איין עת רצון וועל איך איהם שוין דאָ אויפגעבען טאַקע אלע פּלאַנען מיט: זומאַל טאַמער וועט מיר היינט דאָס מול געהן.

שטאַנדאָפּט. נוא, ר' אהרן I

קנעכטבארנ. איך זאב מיט אייך צו שמועסען מכח כמה וכמה ענינים, וואס קענען זיין א טובה פאַר דער שטאַדט.

שטאַנדאָפּט. אויב איהר האט כמה וכמה ענינים, קומט-זשע צו מיר אין איין אָנ- דער צייט. איצט בין איך פערנומען, איהר זייט דאָך אויף מיעד און של פּעריג.

קנעכטבארנ. איך זעט אייך ר' יודעל, רחמים. איך בעט אייך שענקט מיר א שעה צייט, אז איך בין שוין דאָ, איך בעט אייך טהוט מיר דיא טובה I

שטאַנדאָפּט (גלען דיא פאַטיליע) מיין קיעבער ר' אהרן, געהט אייך היינט געזונ- טער הייד I

קנעכטבארנ. נאָר: זויף איין האַלבער שעה. טהוט מיר דיא טובה?

שטאַנדאָפּט. אָך וואס א יוד איז? איך בעט אייך, מיין קיעבער, ר' אהרן, קאָוט מיין איצט צו רוה און געהט אייך I

קנעכטבארג. האט ניט קיין פאראיבעל, איך געה. האָט אייך אַ נומען טאָג. (ער
לאָזט זיך געהן צו דער טהור און ווארטשעט) איך האָב מיר אריין אָנגעפייפּט
דער מיט, וואס איך האב געזאגט כמה וכמה ענינים. עס איז שוין איצט מיט איהם
נישט צו ריידען, ער איז שוין משונע. אוי, נישטאָ קיין מזל! (ער געהט אַרויס).

שטאַנדאָפּט (זעצט זיך אָנידער לעבען טיש און טראַקטירט דיא געסט מיט גומע האַנאוּגער
ציגאַרען) אַזוי, אַזוי, דענק איך, וועט עס מוזען טאַקע זיין. . . . אַי טאָג-
מער וואס? מען וועט אַמאָל דאַרויף שרייען, עס. . . . איך בין שוין צו אַזעלכע זאַ-
כען געוואוינט געוואָרען. נחאזי ליוּדי מאָוו אַ יאָ זדראָוו.

נתן. ווער הערט יודען, אז זיי שרייען? יודען, חע, חע, חע! קען איך, זיי זיינען נאָר
וויא דיא קאַמערען, זיי געהמען זיך צוגויף זושען, זושען דאַכט זיך גאר שרעק-
ליך. פּרוואוו נאָר אַ מאָד טהאָן מיט דער האַנד, צופליהען זיי אין אלע זיימען.

שינדער. וואס אמת איז אמת. ניט אומזיסט זייט איהר א ווילדער בורר! און א
נומער אָפּמאַכער, טאַקע ווייל איהר קענט יודען.

נתן (שמייכלט) חע, חע, חע! יודען זיינען דאַכט זיך קרוג, עס זיינער אָבער נאָך
ניטא אַזעלכע נאַראַנים אין קיין אומה ולשון, וואס מען טהוט זיי אָפּ איז פאַר-
פאלען. פּרוואוט שטעלט זיך אַ שמיינער אין גלופסק מיט אַ שטריק אויף דער נאַס,
לאַזט קיינעם ניט דורף ביז מען זאָל בעצאהלען, וועט איטליכער געבען געלד, אפילו
א ווארט נישט איבער צו ריידען. איינער אפשר וועט זיך שטעלען אפדינגען אַ קאָ-
פיקע. יודען דאַכט זיך זיינען רחמנים, זייער רחמנות אומשטעהנס געזאגט איז ניט
ווערטה קיין שמעק טאבעקע. בשעת אַ שרפה, אַ שמייגער, וועט איהר זעהן אַ סך
יודען לויפען זיך צו גויף אָהן אַ נשמה, ניט איינער פון זיי וועט אויס שטרעקען דיא
האַנד צו דער לאַנגען אביסעל וואסער; נעכטען ערשט האט א יוד גערייניגט דיא
רינוע ארום אַ דאָך. ער האט זיך אַ גליטש געטהאן און איז געבליעבען היינגען אין
דער לופט, אָנגעהאַלטען מיט ביידע הענד אן דער רינוע. אַ האַלבע שטאַרט אפשר
איז זיך צוגויף געלאָפען, איטליכער האט געקרעכצט, געשריען און ניט איינער האט
געבראַכט אַ לייטער! חע, חע, חע! איך קען מיינע לייט.

שטאַנדאָפּט. כאָם מיר דאַס איצט אוועקליינגען אָן דער זייט און שמועסען בעסער
פון עסק.

שינדער. פערקעהרט, דאַס וואס ר' נתן האט ביז איצט גערעדט ניצט טאַקע צום
עסק, זיי ריידען וויא אַ געניטער, וויא אַ חכם. פון זייערע רייד קענט איהר
ארויסזעהן וויא גוט איך האב געראטהען, אז מען זאל דער ווייל נאָר אהן מורא

ארויפציהען אויף דעם מקח פון פלייש. יענעם מאכט חלעבען ניט אזוי שטארק אויס אז ער ניט אויף דער אקע נאך א פאר קאפיקעס, און פאר אונז מאכט עס טאקע אויס נאר א גרויסע סומע. עפעס א קאטאוועס אזא גרויסע שטאדט יודען זאלען זיך פרוכפערען! דיא הצטרכות זיינען זעהר גרויס.

נתן. און אז מען וועט נעהמען דיא טאקסע אויף ווייטער בזה האופן, וויא מיר האָד-בען ערשט געשמעסט, וועט מען מעגען ארויפציהען? נאָך א קאָפיקע אויף דער אָקע, וואס איז א קאָפיקע? אי וואָס, מען וועט שוין ניט דארפען מעהר צאָה-לען פאָדאט פון דעם קעסטעל, נוא מיילאָ וואס מאכט עס אויס? יודען דארפען אָהן דעם אויף א סך האבען... און וואס איז, אומשטעהנס געזאָגט, א קאָפיקע? שינדער. איך טראַכט שוין דאס אליין אויך, וואס איז א קאָפיקע? אפילו צוויי? שטאַנדהאפט. א קאָפיקע איז טאקע נאָר נישט. פון דעסטוועגען וועלען זיך געפיר-גען אזעלכע, וואס וועלען שרייען. איהר אלץ וואס וועניגער און זייא טאקע אלץ שרייען. פאָר יודען ווילט איהר יוצא זיין? משה רבינו האט מיט זייא נישט געקענט אויסקומען.

נתן (מיט א שמייעלע) ווען א שעפעלע שפארט זיך א ביסעל איין, מעקעט, דרינגט מיט דיא פיסלעך דארף מען עס נאָר געבען א שמיצעל, חע, חע, חע וועט עס זיך געהן ווייטער גאנץ שטיל. אייב עס שרייט ווידער. נאָך און נאָך א שמיצעל ביז דיא כחות וועלען איהם אויסנעהן און עס וועט אניעדער פאלען, אויסגעצויגען מיט דעם פיפעק ארויף, חע, חע, חע!

שינדער. עס פערשטעהט זיך, אז מען קען ניט מיט גוטען מוז מען מיט בייזען... בשעת מען וועט דארפען מאכען ספראוועטשנע צענעס אויף דעם פלייש וועלען מיר, וויא פריהער טאקע, אויסקלייבען פון דער סטאדע א פאָר קעלבלעך, הונגעריגע פאָרשוויגען, וועלען זייא מסתמא שטעלען גוטע צענעס. פאָר א קלייניג-קייט חלעבען, טאקע נאָר פאָר א זשמעניע הייא. וואס דארף דען א קעלבעל מעהר האבען? — קעלבלעך זיינען דאָ בה"ש זעהר גענוג, איהר וועט זייא געפינען דווקא אין דיא הויכע טהויערען, זיי מעקען נאך דער ברוסט און וועלען געבעך עסען... און ווייטער וויא זאָגט איהר, ר' נתן, איהר זייט דאָך א שטאדט בורר וועט איהר בעטען דעם צד, וואס איהר האלט מיט איהם, ער זאָל מיט אייך אויך האלטען און זיצען ביי דיא ספראוואָטשנע צענעס...

נתן. פון קינדווייז אָן האב איך ליעב עקאנאמיע, דאס איז זעהער א גרויסע זאָך. מען וועט דארפען זעהן איינצובריינגען פון דער זייט אויף א גראַשען. איך מין עס וועט ניט שאָדען הלעבען, מען זאל פון דרויב, פון קעפ און פון פיס וכדומה

אויך נעהמען אקצייז, ווער ווייט דען, וואס על פי זאקאן טאָר מען דערפון ניט נעה?
מען? און פאר וואָס טאקע אויך ניט פון שמאליץ? לפחות א קערבעל פון דעם פוד-
א קאטאָוועס עפעס וויא פיעל פוד שמאליץ ווערט א יאָהר אין גלופסק אריינגע-
פיהרט! אט געהט א פסח, וויא פיעל הונדערט פוד, מיינט איהר, וועט אריינגע-
פיהרט ווערען, הא? דאס קען מאכען וויעדער א גרויסע סומע, און קיין האהן אפילו
זאל ניט קרעהען; מען וועט הייסען ביי דער ראגאטקע צאהלען, האטשע מען דארף
איינענמליך ניט, וועט מען צאהלען.

שינדער. זעהט איהר וואס גלייך איז גלייך, איך האלט אויך זעהר פון עקאנאמיע.
איך וויל אייך נאך בעסערס עפעס זאגען, מען דארף נעהמען טאקע אקר-
ראט דאפעלט, וויא דיא פאלאזשענע, שחיטה גענד פון גסות ודקות און פון עופות.
דער וואס עסט עופות איז ניט קראנק צוא צאהלען עטליכע קאפיקעס מעהר! און
איהר קענט אייך משער זיין וויא פיעל געלד דאס קען א יאהר איינטראגען? הא! א
מיין ליעבער ר' נתן! וואס זאגט איהר.

נתן. וואס זאל איך זאגען? איהר זאגט דערלעבען משיח! וואו געפינט מען נאך
ערגעץ אזא ר' יוסעל? אז עס איז שוין יא געקומען צוא רייד, וועל איך אייך
אויפגעבען נאך א פלאן וויא אזוי עס קען ווערען א קערבעל. מען דארף זעהן, אז
דיא פעדערען פון אלע עופות זאלען עפעס אויך איינטראגען. אימליכער וואס קויר-
לעט איין עוף מוז ביי דעם שוחט אין שטוב אפפריקען דיא פעדערען, נישט טארען
זיך איבערצולאזען אפילו א פלעדעראוויש. באם ניט, זאל דער שוחט מאכען חנועות
און זאל ניט שעכטען דאס עוף. — ווייטער, דער עולם עסט דיא גרויסע נאלאנסקע
היהנער, זיי וועגען מעהר פון דיא פראסטע אפשר מיט א פאר פונט, און שחיטה
געלד צאהלט מען פאר זיי אקוראט וויא פאר דיא פראסטע, בכך איז דאך אונז א
פאדריוו, דארף מען זוכען א מיטעל, מען זאל דיא היהנער ניט עסען.

שטאנדאהפט. יא עס געהט מיר אין קאפ! וואס פאר א מיטעל אבער טהוט מען
דערצו? (מיט א שמיכעלע) זעהט איהר, דערצו האט מען שוין גע-
דארפט האבען ר' אהרן'ן, ער איז א בריה אויף אזעלכע זאכען.

נתן. מיר וועלען זיך קענען בעגעהן אהן איהם. זעהט איהר, דא מוז מען שוין אבי-
סעל בענומען יודישקייט, מען מוז ווערען גאטס סטראפטשעס, אבהיטען יר-
דען פון א מכשול, פון א חשש טרפיות. אין עקאנאמיע דארף פרומקייט אויך עפעס
איינטראגען, ניט זיין קיין לענער סחורה. גאט ניטצט אויך אז ער ניטצט... חע,
חע, מען פערשטעהט איהר? מען וועט דארפען אנזאגען דיא דיינים, אז זיי זאלען
אסר'ן דיא דאזיגע פראקליאטע היהנער

שטאנדהאפט. אומזיסט זאלען אונז דיא באנק קוועטשערס קאסטען געקד, פאר וואס געהמען זיי ביי אונז געלד, אונזער געקד, אונזער בלוט? אונזער נויטה נאר האלט דאך אין שטאדט אזא מחנה ליידיג געהער!

שינדער. זייט חלעבען ניט אין בעס אויף דיא דיינים געבען. זיי זיינען נאנין עהר-ליכע יודען, זיי פאלגען וואס מען הייסט זיי. . . . מסתמה וועלען זייא דאס אויף טהאן. טהאן, וויא איך בין א יוד טהאן זעהט איהר, אט מיט דיא הולטאיעס, מיט דיא יודישע סאלדאמען וואלט זעהער רעכט געוועזען צו געהרנען בלק. פאר וואס זאלען אועלכע הולטאיעס עסען פרייש אהן סאקסע? און אויב אפילו עס איז דא אזא זאקאן, נוא מאלע וואס שטעהט? מאלע וואס מען הייסט? מיר דארפען אונזער שכל האבען.

נתן. נאך מיין מיינונג וואלט אפשר ניט געשאדט. אז בעת מיר וועלען איה"ש איינפיהרען אונזער עקאנאמיע, זאלען מיר צו זיך צולאנטשען מענדעל דעם גע-לען, ער האט אלע פאכטעמקעס פון א שייגעץ, בייא אונז וועט ער ערשט ווערען נאר איין אנטיק. ער וועט סלזשען אנפאלען און וועט מיט דער צייט שטארק צו ניטץ קומען.

שינדער. למאי נתן פרענגמאן, ער איז אויף זעהר ספאסאבנע, קען שטארק ניטצען דער שטאדט. דיא שטאדט וואלט פון איהם געקענט האבען טובות. פאר וואס זאל דיא שטאדט ניט מחזיק זיין אזא ניטצליכען מענטשען? ערשט היינט איז ער ביי מיר געוועזען און האט שטארק מתרעם געוועזען אויף דער שטאדט. שטאנדהאפט. וואס מיינט איהר? מען האט איהם אפשר געדארפט טאקע מחזיק זיין, ער האט א געמבע א פיסק אויף שרויפען און קען אמאל זעהר צו ניטץ קומען. . . .

נתן. מסתמא וועט מען איהם שוין אויף אין זינען האבען, ער איז דאך מיין פרעכ-מאן. . . . מיר קענען שוין דאכט זיך געהן. עס איז איצט ביי מיר פונקט דיא צייט פון מיטמאגן.

שטאנדהאפט. ווארט נאך אביסעל ר' נתן, איך וועל געהן אייך געבען עטליכע האָ-גענדער הערינגלעך פון דיא, וואס געפעלען אייך איהר זייט דאך א מבין אויף עסען. (ער געהט).

נתן (שמילעהויר צו שינדערען) איך מיין, מען זאל שטאנדהאפטען אָפגעבען אין דער ארענדע צוא פרעכמאנען. שטאנדהאפט אומשטענס געזאָגט מוז דאך א בליין תמיד זיין ביי אימיצען אויף דער ארענדע זאל איהם זשע לכל הפחות פון היינט אן

האַלטען מיין פּרעכמאַן. עס וועט אין כמה אופנים זיין גוט. מיר דאַרפען ניט פּער-
געסען מיט וואס פאר א מין מענטשעלע מיר האבען צוא טהאן. שטאַנדהאפט אין
קלוג, מיר דאַרפען אבער קליגער זיין. חע, חע, חע !
שטאַנדהאפט (קומט אַרײַן) נאָט אייך ר' נתן עטליכע הערינג אין דעם פּאפּיער, זיי
וועלען אייך מאַכען א גוטען אפּעטיט.
נתן. א שעהנעם דאנק אייך. איך האב בה"ש תמיד א גוטען אפּעטיט (ער געהמט
דיא הערינג, געזעגענט זיך און געהט ארויס מיט שינדערען) :

פּינפּטער אַקט.

דאָ ווערט פּאַרנעשטעלט אללע זאַכען, וואס קומען פּאַר
בייא דיא נייע מיני בעני טאַקסעס. *

ע ר ש מ ע ס צ ע נ ע.

בייא דעם שוחט אין שטוב, אין דער פּריה. ווייבער, מיידלעך זיצען
און פּיקען אָפּ עופות איבער גרויסע ביטען. אויף דער ערד לעגען
היהנער, קאטשקעס, גענו, אינדיקעס און שרייען מיט אלערליי קולות.
עס איז א געשרייא, א געשטופערייא, א געשעלטערייא.
אייזיק זאאיקע קומט אָן.

דער שוחט (האַלט א חלף אין דער האַנד) פּיקעט ווייבער, פּליעקט אַזוט ניט איבער
קייין איין פּעדער !

ווייבער. מיר פּליעקען, מיר פּליעקען, עס זיינען שוין פול דיא ביטען, נאָט זעהט,
זעהט !

איין יודענע. נאָט אייך מיין האָהן, ער איז אָפּגעפּליעקט גלאט וויא בערעך פּאַרכס
קאַפּ !

(* אמר ר' מענדעלע. אין דעם אַקט קומען פּאַר אזוי פּיעל זאַכען און שרעקליכע מעשיות.
אז איך האָב געמוזט א סך זאַכען איבערהויפּערען. ראשית, האב איך ניט געהאַט אזוי פּיעל געלד
דאס אַלסדינג. מיט אַ מואַל אָפּצודרוקען, צווייטענס, האב איך טאַקע ניט געוואָלט ארויסגעבען אַ דיק
ביכעל מחמת א יוד אַהאַט פּינגט צו צאָהלען פּאַר אַ ביכעל א סך געלד. עד האָט איין מקח אי פּאַר א
דינעם. אי פּאַר א גראַכס. איך בין מבטיח דעם עולם, אז וויא באַלד איך וועל אָפּלייזען פּאַר דער דאָ-
זיגער מעשה, וועל איך איה"ש אָפּדריקען אין אַ בעזונדער ביכעל. דיא אלע סצענעס, וואס איך האָב
איבערגעהויפּערט.

צווייטע יודענע. נאָט אייך מיין הוהן, אָהן א סימן פּעדער!
 דריטע יודענע. נאָט זעהט בייא מיר! מיינע איז גלאָט וויא דיא מאַמע האַט זיא
 געהאַט!

פּיערטע יודענע. נאָט קוילעט מיין קאַטשקע, איך האָב זיא שוין אָפּ-
 געפּליעקט! ...

פינפטע יודענע. ניט אייך דעם הינטער חלק פון מיין אינדיג!
 דער שוהט (שרויעט אויף א מיידעל) דראַבקע, וואס האסט דוא איבערנעלאָזט א פלע-
 דערוויש! האַפט זיא דיא גנבטע, דיא הולטאַייקע, איך וועל דיר אויס-

רייסען דיא צעפּ, דראַבקע, גנבטע, גנבטע!
 דאס מיידעל. פאר וואס פליקט שיינדעל ביי אייך ניט אָפּ דיא עופות? פאַר וואס
 איז שיינדעל ביי אייך אזא מיוחס?

איין קעכנע. שיינדעל איז א שעהן מיידעל!
 צווייטע קעכנע. שא! מען טאָר ניט אויסזאָגען פון דעם חדר!
 אייזיק זאָאיקע (שטופט זיך דורך צווישען דעם עולם צום שוהט מיט א גרויסען גאַלאַנאָסקען

האָהן אין דער האַנד) קווי-קוילעט מיר דעם האָהן!
 דער שוהט (קוקט אָן דעם האָהן) מיין ליעבער יוד דעם האָהן וועל איך אייך ניט
 שעכטען.

אייזיק. פאַ-פאַ-פאַרוואָס דעם האָהן ניט שעכטען?
 דער שוהט. א שעהנער יוד חלעבען! ער וויל עסען א גאַלאַנאָסקען האָהן, א טרפה
 האָהן! ... א שעהנער יוד חלעבען!

וויבער. טראַפניאַק, טראַפניאַק! ער וויל עסען א טרפה האָהן!
 דער גאַלאַנאָסקער האָהן (קרעהט) קוקעריקוא! קוקעריקוא!
 אייזיק. פאר וואס איז א גאַ-גאַ-גאַלאַנאָסקער האָהן טרפה? ער קרעהט דען ניט

וויא אלע אנדערע?
 דער שוהט. דאס, זייט מוחל, געהט פּרענט דעם דיין!
 אייזיק. און דער דא-דא-דיין האט מיך געשיקט צו אייך.

דער שוהט (מיט מוסר) וויא שעהמט זיך ניט א יוד צוא בעטען, מען זאל איהם
 שעכטען א טרפה האָהן? א אזא איין אַלטער יוד מיט א באָרד!
 וויבער. דער נאָך זאָלען שטארבען אונזערע קליינע קינדער פאַר זיינע חטאים, צו

ליעב זיין טרפה קישקע!
 אייזיק. פאַ-פאַ-פאַר וואָס עסט מען אזעכע היהנער אומערדם? און פאַר וואס האַט
 מען זיי געגעסען פּ-פּריהער טאָקע אויך דאָ?

דער שוחט (מיט כעס) בראש פרענט ער שאלות, דיא גאנצע שטאָדט מאכט ניט קיין שאלות. אז מען זאָגט מען טאָר ניט, טאָר מען ניט. מסתמא טאָר מען ניט, וואס פרענט איהר דא שאלות? א חרפה, א בושא חלבען, שעהמט אייך אין אייער ווייטען האָלו!
 אייזיק (געלאָסען) אז איך פאָפּאַ-פאַרשטעה ניט, האב איך מיך פיינט צו שעהמען און פ-פ-פרענ.

דער שוחט (מיט יראַת שמים) אזוי? ! א שעהנער יוד כלעבען ער פרענט! אָט חלעבען לאָזט מיך צורוה און געהט אייך, געהט ! איך האב אסור ניט קיין צייט מיט אייך דאָ צוא טענה'ן. (ער ווענדעט זיך צו דיא ווייבער) פליעקט ווייבער, פליעקט!
 (דיא ווייבער לאָזען ארויס א געלעכטער, אייזיק שטעהט אביסעל און קוקט אָהן דעם שוחט, דיא ווייבער, דיא ביטען מיט פּעדערען און געהט אוועק מיט דעם האָהן אין דער האַנד).

צווייטע סצענע.

אין בית-המדרש, אין דער פריה, נאך דעם דאווענען. דער דיין זיטצט אויבען אָן אין טלית און אויף דעם שטענדער פאר איהם איז אָפען א גרויסע גמרא. אייזיק זאאיקע שטעהט אנטקענען דעם דיין. עטליכע יודען דרעהען זיך ארום און דערקאָנטשען זיך דעם דאווענען.

אייזיק. איך האב מיך ניט געפויקט ! איך האב פּערזעצט מיין שבת'דיגע קאָקאָ קאפּאָטע און בין אביסעל געפאָהרען, אביסעל גע-גע-גע-נענאנען צוא פוס קיין לעמבערג און האב געפראכט פון דיא „מפרשי הים“ כא-כא-כתוב וחתום. אז דיא גא-גא-גאלאגאנסקע היהנער מען מען עסען. זיי אליין עסען אויך דיא היהנער. דער דיין. עס איז אבער דא א דעה, אז מען טהאר דיא היהנער ניט עסען. אייזיק. ס-ס-סמייטש! עסען א פנים דיא ג-ג-גאונים, דיא מפרשי הים און דיא גא-גע וועלט יודען טרופות? נאר דאס שוין אהן א ד-ד-זייט. זאגט מיר, איך בעט אייך, פאר וואס האט איהר פ-פ-פריהער ניט געהאלטען פון דער דעה? דאס איז ער שטענס, און צווייטענס, ווייזט מיר דיא דעה ! אט זיינען דא י-י-יודען וועלען זייא אויך זעהען.

דיא יודען. טאקע באמת רבי, דער יוד איז דאך גערעכט. ווייזט איהם דיא דעה. דער דיין. זאל ער קומען צו מיר א הייב.

אייזיק. דאס אייגענע האב איך שוין פון איהם געהערט אמאל פֿפֿ-פּופּציג, נאך איי-
דער איך בין גענאנגען קיין לעמבערג. ער וויל מיך אָ-אָ-פּאַנאַרען.

דער דיין (מיט א געשרוייא) תרבות! דרף ארץ!

דיא יודען. מסתמא, ר' יוד, אז דער דיין זאָנט, האט ער א דעה.

אייזיק. עס פערשטעהט זיך ער האט א דעה. דעם פֿפֿ-פּראַעקטס דעה! אָט וויאָ
אזוי ביי יודען ווערט פֿפֿ-פּרוּצים א דיין, א מנהג! ...

דער דיין. אַפּיקורוס! הערט נאָר, וואס דער אפיקורוס זאָנט!

אייזיק. אבער אבי ניט קיין צ-צ-צבועק. איך האב ליעב דעם אמת און ש-ש-שווי-
דעל ניט מיט דער תורה..... אדרבה זאָ-זאָנט נאָר, איך וועל אייך עפעס
פרעגען; אויב דיא נאָ-נאָ-נאָלנאָנסקע היהנער זיינען טרפה דארפען דאך זייערע
אייער אויך זיין טרפה, אזוי וויא דיא אייער פון אלע עופות טמאים, היינט פאָר
וואס זשע קויפען יודען אויף דעם מאַרק אייער סתם און קוקען נאָר נישט דאָרויף
פון ווע-וועלכע מיני היהנער זיין זיינען? הא, וואָ-וואָ-וואָס זאָנט איתר דערצו? (ער
באברעט זיך און געהמט ארויס פון דער קעשענע עפעס איינגעוויקעלט אין א טיכל) אָט זיי-
נען היהנערשע אייער! אדרבה דע-דע-קענט וועלכע אייער זיינען דאָ נאָ-נאָ-נאָלנאָ-
סקע? — אָט הערען יו-יו-יודען, איך געה פון דאנען ניט אוועק ביז איך וועל וי-ווי-
וויסען איין עק א סוף!

דער דיין (רייבט דיא וואָנטצעס פאָר גרויזטע) געהט שוין, געהט! איהר וועט פון מיר
היינט האבען א קלאָהרע תשובה. קומט צוא מיר פאָר מנחה. בנאמנות,
היינט וועט איהר האבען א תשובה!

אייזיק. נוא, אז א יוד שווערט אין שוהל לעבען ארון קדש, מ-מ-מוז מען גלויבען...
איך וועל מיך נישט פֿפֿ-פּוילען און קומען צוא אייך פאָר מנחה. (ער געהט
אָוועק).

דער דיין (מיט א קרעכץ צו זיך אליין) היינט, רבונז של עולם, וואס טהוט מען? וואס
טהוט מען? וויא אזוי איז מען דאָ יוצא פאָר ביידע צדדים? קיין פשרה,
וויא איך זעה, וועט דאָ ניט העכפען. ער וויל ניט קיין געלד..... אָך רבונז של
עולם! וואס טהוט מען? (ער מאַכט צוא דיא גמרא, לויגט צו נויף דעם שלית און געהט
אַרויס).

דרימע סצענע.

שטאַנדהאַפּט מיט זיין כנופיאָ, דער דיין, מענדעל דער נעלער,
בייא נתן שיפרעס אין הויז.

פּיאַווקין. הערט נייעס! אייזיק זאָאיקע געהט ארום אין דער שטאָדט מיט א קאָ-
נמראַקט פון דער טאַקסע, און קלעהרט אויף דעם עולם, וויא אזויא מען
בערייסט זיי פּראָטיוו דעם זאַקאָן!

שטאַנדהאַפּט. נישט אויסצוהאַלטען פון דיא ליידנינגעהר, פון דיא קבצנים, פון דיא
עזות-פּנימ'ער.

פּרעכמאַן. וואס הערט איהר, שטאַנדהאַפּט, דיא עזות פּנימ'ער? (ער מאַכט א קולאַק)
זעהט איהר, מיין איין קולאַק איז גענוג פאַר אזא זאָאיקע א מאָל האב
איך. איינעם גענעבען א סטיסאַק האט ער זיך באַרד בעוואַשען מיט בלוט און איז
טאַקע אין עטליכע טעג ארום געשטאַרבען אין באַלניצע. איך זאג אייך, אין אזא
יודישע שטאָדט, וויא אונזערע, העלפט נאָר א קולאַק... אויך מיר א זאך זאָאיקע!
אזא דאָר יודעל, נאָר הויט און ביין!....

נתן שיפרעס. וואס וויל דער זאָאיקע? אלץ טאַקע מיט דיא היהנער?—אי, יודען,
יודען, וואס מען שמעהט פון אייך אויס זינט יודען זיינען ארויס פון
מצרים האָבען זיי אלץ צו טהאָן איבער דעם פלייש. מען הערט נישט מעהר שרייען
נאָר פלייש און פלייש! קאַרג פאַר זיי עסקים מיט פלייש אויף דער וועלט, האבען
זיי זיך נאָך אָנגעגרייט א שור הבר אויף יענער וועלט. חע, חע, חע!

שינדער. נאָט אליין חלעבען וועט מיט זייא דאָרטען נישט אויסקומען. אימליכער
וועט וועלען דעם חלק וואס מען גיט דעם אַנדערען. ארעמע לייט וועלען
פּערלאַנגען נאָלע פלייש אָהן ביינער. הכלל מען וועט זיך בלאזען, מען וועט שרייען,
אַקוראַט וויא דער ערב רב! (דיא טהיר עפענט זיך אויף און דער דיין קומט אריין).

דער דיין. גוט רבותי, וואס איהר אלע זייט דאָ וואס טהוט מען מיט דעם זאָאיקע?
ער לאָזט דאך מיך גיט אַטהעמען, אלץ מכח דיא גאַלגאַנסקע היהנער,
פאַר וואס האט מען זיי דא געאַסר'ט? איך האב איהם אלץ מדהה געוועזען און
געצויגען ביז עס איז נאר מעגליך געוועזען.

שטאַנדהאַפּט. נוא, יישר כח! ציהט איהם טאַקע נאך ווייטער אפ, דאס איז שוין
אייער זאך, איהר וועט שוין וויסען וויא אזוי.

דער דיין. נאט איז יודע דעם אמת. איך האב געטהאן, וואס עס איז נאר מעגליך געוועזען. איך האב געמוטשעט טרפה מאכען העוף הזה בק"ן מעמים און האב מיך אין איין שאקל תשובה אזוי צולאזט מיט פלפול, ביז עס איז אויסגעקער מען. אז א גאלגאנסקער האהן איז נאר א מין ארלער!... נאר דער זאאיקע אבער האט זיך ניט געפוילט און האט געבראכט פון דיא „מפרישי היב" כתוב וחתיום, אז דיא היהנער מעג מען עסען, זיי אליין עסען זיי אויף. אנטקעגען אזעלכע גאונים, פערשטעהט איהר דאך אליין, העלפען ניט מעהר אלע תנועות. איצט זאגט מיר רבותי, וואס זאל איך נעבעך טהאן? איך האב געשווארען, בהן שלי, אז היינט פאר מנחה זאל איך געבען זאאיקען א קלאהרע תשובה זייט זיך טאקע באלר מישב און ניט פעעס איין עצה.

נתן (נאכדעם אז ער האט אביסעל געטראכט) עס איז דא א נומע עצה! איין ברירה, זאל מען זיך שעכטען דיא היהנער, נאר באופן זה אז איהר, רבי, זאלט מזהיר זיין דיא שוחטים, פערשטעהט איהר, אז זיי זאלען איטליכען, וואס קוילעט אזעכע היהנער, זאגען בזה הלשון: „מיר שעכטען אייך דאס עוף, וואס זאלען מיר טהאן? נאר דיא עברה נעהמען מיר ניט איבער אונז." אויב דער וואס קוילעט איז א בעל שמחה זאלען דיא שוחטים דערפון מעלדען עטליכע געוויסע אונזערע מענטשעלעך, וועלען זיי אויף דער שמחה ניט וועלען עסען. ר' איצע וואלף וועט אויף נאר נישט וועלען פערזוכען אויף דער שמחה, היינט פערשטעהט איהר, וואס דערפון קען זיין?

חע, חע, חע! איך קען מיינע יודען דיא כנופיא. מיר פערשטעהען עס זעהר גוט. אויף אזא עצה קען טאקע נאר פא- לען א בורר!

דער דיין. געלויבט איז השי"ת! איצט מעג איך מיר שוין א פנים געהן! א נומען טאג! (ער געהט ארויס).

שטאנדהאפט. ר' נתן מיט דעם זאאיקע האט מען געדארפט לעזדענען בלך! פרעכמאן. ער איז געווארען צו א נרויסער עזות פנים. ווער איז ער אזוינס? נתן. בע... מסתמא וועט מען איהם אויף פערטראכטען, וואס הערט דיא שטאט אזא זאאיקע? חע, חע, חע! פערלאזט זיך נאר אויף מיר. איך האב איהם שוין אין זינען.—מען דארף איצט בעסער שמועסען מכח דיא וויבארעס און מכח דער דומע, זיא זאל זיך חכילה ניט ארויסנגיטשען פון אונזערע הענד. מען דארף טראכטען בעזייטענס אריינצוועצען דארטען א גלאסנע פון אונזערע מענטשען... וואס זיצט איהר פעעס אזוי מרה — שחורה דיג, ר' איצע וואלף? וואס שווייגט איהר?

ספאָדיק (מיט אַ קרעכץ) עס איז היינט ניט מיינע זיעבען יאָהר ! עס איז בעונותינו הרבים אין היינטיגען דור נתרבה געוואָרען אזוי פיעל הולטאָיעס, אזוי פיעל עזות — פנימ'ער, אז מען מוז אמאָל זימצען און שווייגען. סטייטש, האט מען דאס אמאָל געהערט אדער געזעהן? אַלץ וואס דיא שטאדט האט געטהאָן איז געוועזען געטהאָן... און היינט אָך וועה איז מיר ! דיא האָאָר שטעלען זיך פשוט—קאָפּויר. עס איז היינט טאָקע נאָר משיח צייט !

פרעכמאָן. טאָקע שוין זעהר פיעל עזות — פנימ'ער אין דער שטאָדט. ניטאָ דיא אַמאָליגע גוטע יאָהרען !

פּיאָוקין (צו זיך אַליין אָן דער זייט) מיר דאַכט זיך, אז האַלטען היינט שטאַנדהאַפּטען אויף דער אַרענדע איז א סך בעסער וויא צוא זיין א משרת אין איין אַכסניא... .

שינדער. א רחמנות חלבעען אויף דער שטאָדט ! דער ווייך ליידעט נעבעך דיא שטאָדט, מען בעזוספאָקאָעט זיא מיט דאַנאָסען ! באמת טאָקע האט מען געדאַרפט טראַכטען מכח דער דומע.

ספּאָדיק. מיין עצה וואלט געוועזען מען זאָל דאָרטען אריינזעצען פּיאָוקינען פאַר גלאַסנע. פּערשטעהט איהר ?

דיא כנופּיא. מיר פּערשטעהן, מיר פּערשטעהן, פאַר וואס זאלען מיר עס ניט פּער-שטעהן ?

פּיאָוקין (מיט עניוּת) וועניג שרייען אויף מיר דיא הולטאָיעס, וואס איך בין א פּאָ-ויערענע ? ווער זשע וועט מיר נעבעך וועהלען נאָך פאַר גלאַסנע ?

שטאַנדהאַפּט אין ספּאָדיק (ביידע אין איינעם) עט, נאַרעשקייט ! ווער וועט דען צו-לאָזען דיא הולטאָיעס צוא א וויבאָר ? ווער זיינען דיא

עמי הארצים, דיא בעלי מלאכות, דיא דראַבעס, דיא קבצנים ? איהר מיינט אין אמת, אז עס איז הפקר דיא וועלט ? מיר האבען דיא דעה !... מיר וועלען מאַ-כען א הונדערט איזביראַטעליעס פּאָ פּרינאָוואָרו פון אונזערע לייט. שרייבט אָן, ר' ראובן, איצט טאָקע דעם פּרינאָוואָר, געהט דער נאָך אריין אין קהל שטיבעל, און חתימות וועט איהר דארט בעקומען פּאַרטינע... מעהר קיין דאנות זאלט איהר ניט האבען ! אט אזוי וועט עס זיין געשווינד און גוט.

פרעכמאָן. איהר האט געהערט ? דער גובערנאַטאָר דאַרף דיא מעג אהער קומען. מען דאַרף געטהיג בעוואָהרענען אז דיא עזות — פנימ'ער זאָנען איהם חליקה ניט געבען קיין פּראָשעניעס, דער גובערנאַטאָר, זאנט מען איז זעהר א סטראָ-

נער קוקט אלסדינג מיט זיינע אויגען. מען דארף פעהיטען, אז דיא עזות-פענימ-
ער זאלען צו איהם ניט האבען קיין דריסת הרגל.

פיאזוקין. דאס איז שוין אונזער עסק. מיר האבען שוין דער צו תמיד תחבולות...
פערזאָרנט בעסער זאאיקען. איף זאג אייך, ער איז א פייער, ער דאקאָ-
פאיעט זיך גאנץ ווייט. ער געהט אָפט צו שלמה וועקער.

נתן (גוט א קרעכץ) אָך דער שלמה וועקער, דער וועקער! ער איז מיר וויא איין ביין
אין האלז. ווען ער דערזעהט מיך פאהרענדיק אויף מיין דראַנשקע מיט דיא
פערר, וואס איף האב מיר געקויפט, בשעת איך בין אריינגעטראטען אין דער טאק-
סע, גיט ער אויף מיר אקוק עפעס מיט אזוי א פאר אויגען, מיט אזוי א שטעכענ-
דיגען שמייכלע, אז עס ווערט מיר קאלט אין בויך! האט מיר ניט קיין פאראיבער
פאני שטאַנדהאפט, איהר האט פריהער ניט פערשטאַנען וועקערען. מיר האבען
איהם צוא פערדאַנקען א סך פון אונזערע צרות. איף האב מורא, ער זאל אונז
חלילה אַמאל ניט אנרייבען א מארדע!

שינדער. ווער? ער א מארדע? ! עט חלעבען! ער איז דאך א דייטשעל? דארף
מען איהם נאר א ביסעל פאר שמוצען בייא דעם עולם, אז ער איז איין
אפיקורוס און אפזאנען זיי אויף איהם עפעס א סליחה. וועט מען איהם שוין פיינט
האבען וויא איין שפין, איך קען יודען!

שטאַנדהאפט (מיט כעס) דער וועקער שטעהט מיר אויך שוין אין דער גרגרת!
צוואנציג טויוענד רובעל זאל מיך קאסטען, מוז איך איהם פערשיקען.
ער טויג מיר כלל דא ניט אין דער שטאדט! ...

פּרעכמאַן. ערנערט זיך ניט אזוי שטאַנדהאפט! וואס הערט איהר אזוי איין וועקער?
וואס הערט איהר דיא שטאדט אזוי איין עזות-פנים? ... (מענדעל דער
געלער קומט אריין).

מענדעל דער געלער (שטיל צוא נתן שיפרעס) איך האב איהם געבראַכט. עס וועט
געהן!

נתן. געה זאג איהם, ער זאל אביסעל אויסווארטען ביז איך וועל מיך דא אפפער-
טויגען. (מענדעל געהט ארויס).

דיא כנופיא. מיר קענען שוין געהן. האט נאר ר' נתן, אין זיגען זאאיקען.
נתן. זארג ניט, דאס איז שוין מיין עסק. פערלאזט זיך נאר אויף מיר! (דיא כנופיא
צו געהט זיך).

פיערמע סצענע.

נתן שיפרעס דער נאך מענדעל דער געלער און אברעמעל גרינפאן:

נתן (צו זיך אליין) וואס א טרום דער שטאנדהאפט איז! קוים דער הערט ער דאס ווארט פראשעניע, אדער גובערנאטאר, ציטערט איהם שוין דאס היימעל עס ווערט איהם בלוי אונטער דיא זעברעס! צוואנציג טויזענד רובעל, זאנט ער, זאל איהם קאסטען, אבי פערשיקען וועקערען. עט, איך מיינ אפיקו מעהר וועט אויף ניט העלפען! וועקער איז בעקאנט פאר איין עהרליכען מאן, דיא וועלנט קען איהם א סך מעהר וויא שטאנדהאפטען. ער האט א נומען שם. איך אליין חלעבען שעץ וועקערען און האב תמיד ליעב געהאט מיט איהם זיך אונטערהאלטען איבער וועלט זאכען. איך אכטע איהם אפילו היינט אויף אין הארצען. נאר אך, וואס פרנסה איזו זינט איך האב מיך איבערגעגעבען דער טאקסע מוז איך איהם בעטראכטען פאר א שונא, ווארום ער איז דאך געבעך טאקע א מבין אויף דיא אלע זאכען און זוכט דעם אמת... האב איך דען אריין טאקע ניט געהאלטען אמאל מיט איהם? האב איך דען אליין ניט אויסגערעדט אסור לדיבר אויף שטאנדהאפטען מיט דער נאנצער כנופיא, אז זייא זיינען איין אומגליק פאר דער שטאדט, פאר א וועלט יודען? אך וואס פרנסה איז! (מענדעלע דער געלער און אברעמעל גרינפאן קומען אריין).

אברעמעל. מיינ נאנצע האפענונג איז פריהער אויף גאט דער נאך אויף אייך, ר' נתן. עס איז מיר היינט שלעכט דיא צייט, און דיא שמעלע וואלט פאר מיר געוועזען גוט.

נתן. עס וועט אייך נאר ניט העלפען, ר' אברעמעל, שטאדט וועט אייך אנדערש ניט מאכען פאר טאראנוואי דעפוטאט, ביז איהר וועט טאקע באכד פאר זא-רעז קומען אהער געבען דאס בלאנקע וועקסעל.

אברעמעל. אז איך האב איין מאל געזאגט איך וועל געבען, וועל איך מסתמא געבען.

מענדעל. אבער איך האב א חויש הריח! איך האב אן געשמעקט, אז דער בחור האט אויף איהם א וועקסעל. צום נליק דארף זיך גראד ביי ר' אברעמ-לען פאר וואלגערען אויף זאאיקען ניט קיין אויסגעפילט וועקסעל. אפשר נאך פון חמעלניצקעס צייטען!

נתן. נוא, צונארטעלט אייך, מיינ ליעבער ר' אברעמעל, און ארויס מיט דעם וועק-סעל! מאכט ניט קיין שיהות.

אברעמעל (האלט דיא האנד אין דער בוועם קעשענע און קווינקעלט זיך צוביסעל) ווייס איך?
חלעבען, עס איז מיר אביסעל פריקערע! דער זאאיקע האט מיר אייגענט-
ליך אפגעצאלט אין גאנצען, נאר ווייל עס איז אמאל צווישען אונז געוועזען א סכסוך
איבער עטליכע קערבלעך פראצענט איז דער ווייל ביי מיר געבליעבען זיין ניט אויס-
געפיהלט וועקסעל.

נתן. מען צווינגט אייך חכילה ניט. קיין בת ישראל ניט מען ניט. נאָר איך זאָג
אייך. אז דיא שטאָרט וועט אייך אנדערש ניט מאַכען פאַר קיין דעפוטאַט.

מענדעל. איך בין אייך מקנא, ר' אברעמעל, דיא מצוה, וואס איהר וועט האבען,
עפעס א קאטאָוועס א טובה צוא טהאן א שטאָרט! עפעס א שפאָס אָן
צו לעהרנען א שיינען! א גרויסע מצוה חלעבען... יהי חלקי עמך!

אברעמעל (קווינקעלט זיך אַלץ) ווייס איך? ... עפעס פריקערע!

מענדעל (רעדט אַלץ אברעמעלען ווייטער צוא) היינט טאקע חוץ דער גרויסער מצוה
וועט איהר נאך זיין דעפוטאַט! איהר וועט האבען א גוטע פרנסה אין דיא
הענד. עס שטעהט געשריעבען: יש קונה עולמו בשעה אחת, און איהר ר' אברע-
מעל, זייט קונה ביידע וועלטען: די וועלט. איהר וועט דאך האבען פרויט, מיט דעם
פולען מויל, און טאקע אויך יענע וועלט, עפעס א שפילכעל אזא מצוה! ...
נתן. וואָס דאַרפסט דוא איהם אזוי צוא ריידען? עס איז נאָר ניט אזא וואַזשנע
זאָך. עס וועט זיך געפינען איין אנדערער.

אברעמעל. הא? נו, נו, איך ניעב דעם וועקסעל, איך ניעב!

מענדעל. אָט אזוי רעדט! וואָס מאַכט איהר דאָ חן? א שיינער משא—ומתן וואָלט
פאַר מיר געוועזען, ווען אימליכער זאָל מאַכען אזוי פיעל חן! פון וואַנען
זשע וואלט איך געלעבט? ...

נתן. גענוג שוין צוא פלידערן מענדעל! דוא האסט זיך שוין צורעדט, הא? (צוא
אברעמעלען) נו, גיכער, וויא האלט איך דאָ מיט אייך?

אברעמעל (האַפט ארויס פון דער קעשענע דאס וועקסעל און גיט עס א וואָרף אויף דעם מיט
סאַמע פאַר נתן'ס גאָז) נאָט! אָט האט איהר וואס איהר ווילט!

נתן (נעהמט און בעטראַכט דאס וועקסעל מיט א שמייכעלע) דער פאַר, חע, חע, חע! וועט
איהר איהר'ש האבען דאָס, וואס איהר ווילט!

אברעמעל. אָבער זיכער?

נתן. געהט א היים צום ווייב, הייסט מאַכען קרעפלעך, און זייט רוהיג!

מענדעל. איך פאָדראָווע אייך שוין אפילו. (ער שטעלט אויף צוויי פינגער לעבען שטער רען און פערבייגט זיך).

אברעמעל. איך פערלאָז מיך פריהער אויף גאָט דער נאָך אויף אייך, ר, נתן! (ער גיט א קוק מיט א רחמנות פנים אויף נתן שיפרעס און געהט אַרויס).

נתן. נו, מענדעל, היינט נאָ דיר דאס וועקסעל. פיל עס אויף קיין קערבלעך, טאָקע אויף דיין נאָמען און גיעב עס אָן. דוא וועסט שוין דאָ מסתמא ניט דערליי-גען.

מענדעל. מיין באַבעס ירושה דער לייג איך קיין מאַל ניט. איך פרעג אייך נאָר : וואס וועט עס דער שטאָרט העלפען? זאאיקע האט דאך א הויז, וועט מען אין שטעכטען פאל איזיסקעווען דיא קיין קערבלעך פון דעם הויז. זאאיקע וועט זיין פריי און וועט טאָקע אלץ בעזספאָקאָיען דיא שטאָרט!

נתן (מיט א שמייכלע) זאאיקע וועט שוין חלעבען זיטצען. חע, חע, חע! דער טאָטער אפילו וועט איהם אויך ניט העלפען! דאס איז שוין מיין עסק. געה נאָר, געה! טהו דיין זאך!

מענדעל. איך וועל זיך מיך געשעפטיגען איבער א לעקער. איך וועל דאָרטען איי-נעם געבען א לעקער, וועט דיא זאך גיכער צוא געהן. א לעקער פועלם תמיד... (ער פערבייגט זיך צוויי פינגער לעבען שטערען. ווא איין סאָלאַט און געהט אַרויס).

נתן (קוקט נאָך מענדעלען) אזא יאָהר זאָל איך האבען, וואס פאַר א שיינען דוא ביזטן (ער גיט א שמייכלע) נוא האָבען מיר שוין מיט גאטס הילף, ר' אייזיק זאאיקע אויך פערזאָרגט. איצט דאָרף מען עסען מיטאג! (ער געהט אַריין אין צווייטען חדר).

פינפטע סצענע.

א קליין שטיבעלע. ר' על ר' שלמה וועקער זיצט פארטאָג צושויבערט און פארזאָרגט לעבען א טישעל, וואס אויף איהם געפינען זיך ספרים, א טינטער. פענעט און פאפיער. אין א ווינקעל שטעהן ווענטליך און פון דאָרטען זעהט זיך אַרויס א בעט, וואס דאָרטען שלאָפען זיין ווייב מיט דיא קינדער.—טויבע לאה און איין אַרימע יודענע.

וועקער. דער חשבון איז פערטיג. א נאנצע נאכט האב איך קיין אויג נישט צו גע-מאַכט! לויט דיא סוויעדעניעס, לויט זיי אפילו זאָגען, פאכט אין גלופסט

אריין צדקה געלט פון פערשיעדענע חברות עפעס נאָר א סך טויזענדער א יאָהר | פון חברה אלמנות ויתומים אליין 9000 (נאָך אַנדערע 5000) קערבלעך א יאָר היינט וואו איז נאָך חברות ? היינט עולמות גערד | א קלייניגקייט עפעס איז ביז אהער אריינגעפאלען און וויא פיער וועלען נאָך אריינפאלען? וואו זיינען אזוי פיעל געלד? ווער ווייסט וואו זיי קומען אהין און צו וואס זיי ווערען פארברויכט ? וואו חשבון, ווען חשבון ? אַף, וואָס האט מען דען ניט געקאנט מאַכען מיט אזוי פיעל געלד | וויא פיער ארעמע, וויא פיעל אומגליקליכע וואלט מען געקענט מיט דעם העלפען ! וואס זאג איך? עס וואלט דען נאר געוועזען אזוי פיעל ארעמע, אזוי פיעל אומגליק-ליכע געבעך? עס וואלט דען געדארפט זיין אזוי פיעל ליידענדע, אזוי פיעל קראַנק-ליכע, אזוי פיעל הונגעריקע, פערוואַנערטע, פערפינסטערטע, פערוויסטע געבעך (ער שטעהט אויף און געהט איבער דער שטוב פערלויגט דיא הענד) אָך דאס האַרץ בלוטעט קוקענדיג | גאָט ווייסט וויא אזוי עס מאַכט זיך אין מיר איבער דאס בלוט, וויא אזוי עס שפרינגט מיר דיא נאָר צו צו זעהען אזוי איין עלענה, אזעלכע פינסטערע פאַריאָדקעס מיט אזעלכע ביטערע צרות ! גאט ווייסט, אז ניט איין מאָל זיינען מיינט אויגען פייכט פון טרעהרען, איך וויין שטילער הייד. (ער ווישט זיך דיא אויגען) אָבער וואס זאל מען טאָן ? דער אידישער גרות איז שטאַרק, נאָך שטאַרקער פון אייזען, וואס קען איין מענטש טאָן ? — איך האב געפרוואווט מאַכען א פלאן, וויא אזוי צו העלפען נויט בעדערפטיגע, איך האב זיך געקליאנעט פאַר דיא היגע שטאַט פיהרער, איך האב זיך אונטערגעקלייגט שטאַנדהאפטען, למאי זאָל איך לייקענען, איך האב איהם געשמייכעלט, געלויבט : ער איז א גומער, א געבילדעטער א גרוי-סער בעל צדקה איך האב איהם צוא געשריבען מיין מיה און איהם מוחל געוועזען, דעם כבוד... מיין כוונה איז געוועזען זעהר א גוטע, טאַמער וועל איך איהם דורך דעם טאַקע בעוועגען צום גוטען, וועט דאך באמת ארויסקומען א גרויסע טובה-מחמת ער איז רייך און האט אין דער שטאדט א גרויסע דעה. ניט איינמאל האב איך איהם געאַפּפערט מיין צייט, ניט איינמאל האב איך אוועקגעוואָרפען אין דער היים אַלסרינג און פין גענאנגען צו שטאַנדהאפטען אַנטאָן איהם כבוד און ממלא זיין זיין רצון. אבער אַף, אלץ אומויסט | שטאַנדהאפט איז פון דער יונגע אן פער-פיהרט. שאַדע, ער האט גילדערנע פעהיגקייטען טהייערע מעכות, נאָר שלעכטע מענטשען האָבען איהם פערפיהרט... (ער עפענט א לאַדען און גיט א קוק אין פעג-סטער) א, עס איז שוין טאַג, אין דרויסען קאַפעט א קאַלט אָסענדיג רעגענדעל און אין שטוב איז נאָך ביי מיר ניטאָ קיין שייטעל האלץ... (דיא טהור עפענט זיך אויף און אין שטוב לויפט אריין טויבע לאה, זאָיקעס ווייב).

טויבע לאה (מיט א געוויין) מען האט איינגעזעצט אייזיקען! זייא האבען איינגעזעצט
 מיין אייזיקען! זייא האבען אויף איהם אויסגעפיהלט א וועקסער! זייא

וועלען איהם דאָרטען זאָרושען... געוואַלד, אייזיק, מיין אייזיק!

וועקער (זעהר געריהרט) געוואַלד, וואס שוויינסט דוא נאט!!

טויבע לאה. אייזיק האט מיר אנגעזאגט, איך זאל געשווינד געהן צו אייך, איך זאל
 אייך דערזעהלען. געוואַלד האט רחמנות זייא וועלען איהם דארטען

זאָרושען! האט רחמנות אויף מייע קינדער, זיי וועלען ניט האבען וואס צו עסען.
 געוואַלד ראַטעוועט!

וועקער (שטאַרק צו מיט) נאט אייך צעהן גראשען און קויפט א שטריק!

טויבע לאה. וואָס זאָגט איהר? פאַני וועקער, וואס רעדט איהר?

וועקער. קויפט א שטריק! זאָג איך. עס קומט אונז איצט אויס, טאַקע זיך נאָר א
 מעשה אָן צוא טאָן! בעסער דער טוירט איידער צוא זעהען אַזעלכע צרות,

איידער צו ליידען פון דעם שווערען יודישען גלות!....

טויבע לאה (וויינט אויף א קול, וויא איבער א טידישען) אַז אָך און וועה און ווינד איז

• מיר פינסטער איז מיין וועלט, ניטאָ אייזיק!....

וועקער (מיט גרויס רחמנות) וויינט ניט, טויבע לאה! גלויבט מיר וואס עס וועט נאָר
 מעגליך זיין וועל איך טאָן. נישקשה, וויינט ניט! געהט זאגט אייער מאַן,

איך וועל טאָן אַלסדינג, וואס איך וועל נאָר קענען.

טויבע לאה. איך פערלאָז מיך נאָר אויף אייך; נאט זאָל אייך בעצאָהלען פאַר
 אייער נוטסקייט! (זיא געהט אַרויס מיט א געוויין און איין ארעמע אידענע

קומט אַרײַן).

דיא יודענע. אַך דער באַרעמט אייך, האט רחמנות! איין קינד איז ערשט ביי מיר
 געשטאַרבען פון צרות, היינטיגע נאַכט איז איינגעפאלען מיין מאַן, מען

האט איהם קוים דערראַטעוועט, ער ליגט איצט וויא א טוידטער, אין שטוב איז
 ניטאָ, איהר זאלט זאָגען, אפילו א ברעקעל ברויט, דאס גאַנצע עסען אונזערס איז

עטליכע קאַרטאָפּע פריה און אויף דער נאַכט. אַ רבונן של עולם, מיר זאלען אזוי
 ניט וויסען פון קריינג וויא מיר ווייסען ניט דעם טעם פון פלייש מיר דאַרבען, מיר

געהען שטיכערדייד אויס וויא א ליכט, דיא כחות וועלען אונז אזוי אויסגעהן פאַר
 הינגער, פאַר נעץ און פאַר קעלט! אַ, האט רחמנות, לאָזט מיך ניט פאלען! איין

מאָל האט איהר שוין מיין מאַן געהאַלפּען, האט נאָך אַמאָל רחמנות אויף איהם און
 אויף מיר מיט מייע נאַקעטע הונגעריקע קינדערקעך, מיר זאלען חלילה ניט אויס-

געהן! (זיא וויינט אויף אַ קול).

וועקער (מיט א צובראָכענעם האַרץ) וואס אַמאָל איז געוועזען, איז שוין היינט ניטאָ !
 דיא קליינע חברה, וואס איך האב אַמאָל מיט שווערער מיה געמאַכט צוא
 שטיצען נויטה בעדערפטיגע איז שוין מעהר ניטאז גאט ווייסט וניא אזוי איך וואָלט
 אייך געוואָלט העלפּען. נאָר, אַך, וואס אַמאָל איז געוועזען איז שוין היינט ניטאָ,
 אויס, מעהר ניטאָ !

דיא יודענע (ברעכט דיא הענד) היינט וואוהין זאָל איך שלימוזליגע געהן ? צו וועמען
 זאָל איך מיך קעהרען און ווענדען ?

וועקער. געהט צו דיא נגידים ! געהט צו דיא בעלי טובות !

דיא יודענע. אָ, שיקט מיך בעסער אין דער ערד אַריין ! בעסער זיך אין וואַסער
 אַריין צוא וואַרפען איידער געהן צוא דיא בעלי טובות ! מען קען דען
 א פנים צו טרעמען צו זייא ? אז מען געהט זיך שוין גוט אָפּ דיא פים און מען איז
 זוכה זיי צו דער טאַפען אויף א מינוט, קוקען זייא אָן קרום, לאָזען ניט אויסריידען
 קיין וואָרט און שרייען מיט כעס : וואס ווילט איהר פון אונז האַבען ? געהט אייך !
 וואָס ווילט איהר פון אונז האַבען ?—אוי אויף מיין מעמד זאלען זייא איבערקומען !
 אוי, וויא קומט מען אזוי א היים ? ! דיאָ קינדער זיינען הונגעריק, אין שטוב איז
 נאָס און קאַלט, קיין שייטעל האַלץ איז ניטאָ, פון דער שטעליע קאַפעט, דער מאַן
 ליענט שלאָף. ער פלעגט נעבעך דאַרען, קוואַרען הונגערען שטילער הייד (זיא וויינט
 ווייטער) ער פלעגט נעבעך דאַרען, און מאַכען א פרעהליך פנים, מען זאָל דאָס ניט
 אַרויסזעהען ! קיין לעפעל געקעכץ, קיין שטיקעל פלייש איז שוין א לאַנגע צייט
 אין זיין מויל ניט געקומען. א שבת, א יום טוב, אז מען האט שוין אַמאָל געקאַכט
 דאָס פּיצעל קונגע לעבער פלעגט ער עס דיא קינדער אוועק געבען, דעם לעמזעמן,
 דעם בעסטען ביסטען דיא קינדער אוועק געבען ! ער איז נעבעך געבליעבען אָן
 כוחות, ער איז נעבעך שלאָף פאר הונגער פאר צרות ! אוי, וואס טהוט מען ? וויא
 קומט מען ליידניג א היים ? עס קומט מיר נאָר זיך אין וואַסער אַריין צו וואַרפען ?
 (זיא וויל געהן).

וועקער (שטאַרק געריהרט) וואָרט, זייט מוחל, וואָרט ! (ער זוכט אין קעשענע און געפינט
 ניט, ער זוכט אין מיט קעסטעל, געפינט אויך גאָר נישט, ער געהט צוא צום ווייבס
 בעט געהט אַרויס פון איהר קעשענע און קעהרט זיך צוריק) נאָט אייך ! וועט איהר
 קויפען פאַר אייער מאַן א הוהן. אָט דאָס האט איהר אויף א הוהן, און דאָס אויף
 שחיטה געלד.

דיא יודענע. שחיטה געקד איז היינט דאפעקט טהייערער... נאט זאל אייך געבען
 געזונד און לעבען, איהר זאקט ניט דארפען צוא קיין מענטשענס נאָב!
 (זיא געהט אוועק).

וועקער (זעהר אויפגעבראכט, האַזערט איבער דיא יודענעס ווערטער), "זיי שרייען מיט כעס
 וואס ווילט איהר פון אונז האבען?" נאַראַנים! דאס איז דאָ אייערע
 שאַף! אייערע שעפעלעך, וואס איהר שערט זיי, זיינען צוא אייך געקומען, אייערע
 שעפעלעך, וואס טראגען אייך אזוי פיעל איין! זייט זשע ניט קיין נאַראַנים, פער-
 מאַרעט ניט אייער שטאדע! וואַרפט זייא אַמאָל אונטער אביסעל הייא, מאַסע פון
 אייער טובה ווענען, כדי עס זאָל דער נאָך זיין וואס צוא שערען! (ער געהט א מופ
 מיט דעס פוס אין דער פאָדלאַגע) ניין! דיא נאַל ווערט צוא זעצט, מען קען זיך שוין
 ניט מעהר איינהאַלטען! פערפלוכט זאל זיין דער וואס זעהט אזעלכע עולות און
 שווייגט! פערפלוכט זאל זיין דער וואס איז א טרום, וואס האט מורא צוא זאנען
 דעם אמת! פערפלוכט זאל זיין דער וואס פערשטאַפט דיא אויערען ניט צו הערען
 דיא יכלות און דאס קרעכטצען פון דיא אומגליקליכע, פון אַבידעטע און גויטה בע-
 דערפטיגע, פערפלוכט, פערשאַלטען אלע, וואס פערקויפּען זייער סאָוועסט, זייער
 געוויסען, אלע וואס זיינען אין שטאַנד צו העלפען מיט א וואַרט, מיט דער פען און
 שטעהן פון ווייטען, טאַמער וועט זייא חלילה עפעס דאס מינדעסטע שאַדען!....
 וואס זאל אייך מיך בעהאַלטען? אייך האב א האַרץ, אייך האב געפיהל, אייך קען
 זיך נישט מעהר איינהאַלטען. אייך קען ניט שווייגען! אייך מוז געהן ארויס זאָנען
 דעם אמת נאנץ פריי, זאל האטשע דיא וועקט וויסען!

זעקסטע סצענע.

שלמה וועקער טהוט זיך אָן אויף ארויס צו געהן אין גאָס
 בתיה קומט ארויס פון אונטער דיא ווענטלעך.

בתיה. וואס טראכסט דוא זיך שלמה? דוא האסט היינטיגע נאכט וויעדער ניט
 געשלאָפען!

וועקער (מיט א פארכיטערט האַרץ) אין דער שטאָרט זיינען דאָ זעהר פיעל נגבים. עס
 איז אַפּאָסנע צו שלאָפען!..... פערשטעהסט דוא מיך בתיה?
 בתיה (מיט האַרץ) דאס פערשמעהן קאסט מיך גענוג רבי געלם! פון וואנען געהמט
 זיך אונזערע צרות, ווען ניט פון דעם, וואס דיר ליענט אלץ אין זינען דיא

שטאָרט! געוואַלד שלמה וואָס געהערט זיך מיט דיר אָן פרעמדע זאַכען? האָב בעסער דיך אין זינען!

וועקער. אַט דאָס איז דאָך טאַקע דיאָ גאַנצע צרה בייאָ אונזערע יודען, וואָס אַיט-ליכער האָט נאָר זיך אין זינען. דיאָ גאַנצע וועלט מעג אונטערנעהן אַבי ער זאָל בלייבען.....

בתיא (מיט אַ וויינענדיק קול) דער ווייך קויפסט דואָ דיר נאָר שונאים, דערווייך מוט-שעסט דואָ זיך, וועלסט פערשוואַרצט און מען לאָזט דיך ערגעץ ניט אויף קומען..... אוי, קוק זיך נאָר אָן, וואָס פאַר אַ פנים דואָ האָסט! דואָ ביזט גע-וואָרען הויט און בייך!—

וועקער (געריהרט) וויין חלעבען ניט, מיין האַרץ, גאָט איז מיט דעם גערעכטען. ניט תמיד וועלען מיר זיין אין גלות ביי דיאָ פאַלשע מענטשען.

בתיא. בעטראַכט זיך נאָר. זייאָ זיינען רייף, זייאָ האָבען מיטעל און כל התחבולות, זייאָ האָבען פאַר זיך מלאַכבי מליצים, זייאָ האָבען אַ דריסת הרגל אומעטום, וואוהין מען דאַרף.... און דואָ ביזט איינער, דואָ ביזט אַרעם!

וועקער. איך בין ניט איינער, איך בין ניט אַרעם. איך געה מיט דעם אמת און האָב נאָט אין האַרצען, דיאָ רעגירונג, חלעבען, זוכט דעם אמת, וויל דעם אמת, האָט לייעב דעם אמת, קוק ניט אויף גופסק....

בתיא. געוואַלד, מיר זיינען אזוי אַרעם, מיר קומען נעבעך אָפּ און לעבען ניט וויאָ אונז וואָלט אָנגעשטאַנען. האָב רחמנות אויף דיר, אויף דיין ווייב און קינדער, קוק נאָר אָן שלמה דייען קינדער!

וועקער (הויבט אָן אויס צו דראָזשען און קוקט מיט לייעכשאַפט אויף דיאָ קינדער. וואָס שלאָ-פען אַרומגענומען אויף דעם געלעגער) שלאָפט פייגעלעך! שלאָפט מיינע טהיר-ערע קינדערלעך! איך בין שולדיג, וואָס איהר שלאָפט נעבעך אלע אין איינעם, אין איין ענגער ספּאַלניע! וואָס איהר האָט ניט קיין ווינאָדע, וואָס איהר מוזט שטענ-דיג זיטצען מיט דיאָ גרויסע אין איינעם און האַפען אַ זעטץ, אַ קלאַפּ, ווען איהר ניט אמאָל זיי אַ קאַף וויאָ קינדער! איך בין שולדיג, פאַר וואָס אייער יוגענד איז ניט וויאָ דער חדש מאַי, שעהן, לויטער, פּרעהליף, מיט בלומען און רויזען! פאַר וואָס זייער יוגענד נעבעך איז וויאָ דער אַסיען, מיט טרעהרען, מיט שטורעם, מיט חמאַרעם און מיט כל הצרות! ווען איך זאָל ניט האַבען קיין האַרץ, קיין געפיהל, וואָלט איהר אַ סך בעסער געקענט לעבען וויאָ איצט, ווען איך זאָל קענען צו זעהן עזרות, זיך ניט מישען און שווייגען, וואָלט איהר געלעבט אַ סך ראָסקאַשנער וויאָ

היינט!..... זייט מיר מוחל מיינע קינדערלעך! שלעכט, זעהר שלעכט צו האבען א מאטען מיט האַרץ, מיט נעפיהל, מיט אזא האַראַקטער! בתיא (ווישט זיך דיא אויגען) נו, האָב זשע רחמנות שלמה! ווער מיט זיי שלום, וועט אונז זיין גוט....

וועקער (זעהר פערטראַכט) האַ, וואס וויכט דוא? בתיא. האָב רחמנות אויף דיר, אויף מיר און אויף אונז אַלע, ווער מיט זייא שלום, וועט אונז זיין גוט!.....

וועקער (גיט זיך א האַפּ) האַ, האב רחמנות אויף מיר, אויף דיר, ווען טויזענדער מענטשען ליידען!.... ניין, ניין, טויזענד מאל ניין! וואס איז, דוא קומסט אָפּ? נוא, לייד אויך! מענסט אויך, חלעבען, א ביסעל ליידען! (ער געהט דעם שטעקען און געהט געשווינד אַרויס).

ז י ב ע ט ע ס צ ע נ ע .

בתיא חליפעט און רוימט אויף אין שטוב. טויבע לאה קומט אַרײַן.

בתיא. אָט איז ער שוין אוועקגעגאַנגען, און גאָט ווייסט ווען ער וועט קומען נעה- מען עפעס אין מויל! ער שלאָפּט ניט, ער עסט ניט, ער געהט נעפעך איין קוקענדיג אויף אונז, עס טהוט מיר חלעבען באַנק וואס איך עס איהם אָפּ דאס האַרץ. איך ווייס, אז איך דערמאָהן איהם פון אונזערע ליידען, צאַפּט זיך איהם אָפּ דאס בלוט. נאָר פאר צרות אבער האפט מען זיך אמאָל נישט ווילענדיג, ארויס א וואָרט..... וואָס איז ער נעבעך שולדיג? ווען ער זאָג ניט האבען אזא גוטע נאָטור וואָלט איהם נעבעך א סך בעסער געוועזען.... (טויבע לאה קומט אַרײַן).

טויבע לאַה (אויף א וויינענדיג קול) ניטאָ אייער מאַן?

בתיא (ווישט זיך אויס דיא אויגען) ניין! וואס וויינט איהר אזוי טויבע לאה? טויבע לאַה. פינסטער איז מײַן וועלם! זיי האבען איינגעזעצט מײַן מאַן. זיי האבען האבען אויף איהם אויסגעפיהלט א וועקסעל! הלואי וואָלט מיר מײַן אַייזיק געפאַלגט. איך האב איהם לאַנג געבעטען, ער זאל זיך ניט מישען, עס זאָל איהם נאָר ניט אָנגעהן וואס זיי טהוען, זיי זיינען שטאַרק, אנטקעגען זייא קען מען נישט בעשמעהן.....

בתיא (זעהר איבערגעשראקען) הלוואי וואלט מיך מיינער געפאלגט! איך טענה דאס אייגענע אויף מיט איהם, וואס טויג דיר זיי האבען פאר שונאים מען טאג היינטיגע צייטען ניט זאגען דעם אמת. ...

טויבע לאה. מיינער איז נאך ערגער! זי ווילען זיך מיט איהם מירען, זי ווילען שלום ווערען און איהם געבען געלד. אבי ער זאל שווייגען, און ער בשום אופן ניט. בעסער, זאגט ער, זאל איך שטארבען, בעסער זאל איך געשוואלען ווערען וויא א בארג און פארפולט ווערען אין אסטראג איידער איך זאל פערקוי-פען מיין נשמה, מיין געוויסען, מיט א שטארט מענטשען! וואס איז? זאגט ער, דוא וועסט ניט האבען מיט וואס א טאג איבערצוקומען? פערקויף דאס הויז, וועט מען דאך אפגעבען דיא ק"ן קערבלעך אויף דעם פאלשען וועקסעל, און מיט דעם איבעריגען קען מען לע"ע וויא עס איז לעבען.

בתיא. אז איהר האט א הויז, פאר וואס זשע זיצט אייער מאן?

טויבע לאה. אז זיי ווילען איהם אבער מוטשען ווער וועט זיי דען ווערען? אז אלע זיינען מיט זיי. ... מען וויל דאך פאר איהם ניט אָננעהמען קיין פאר-רוק. איך טענה מיט איהם, איך האלעש פאר איהם; גולן נעהם געלד און זיין אָפּו געוואלד, גולן, שווייג און נעהם געלד! און ער אלץ דאס זייניגע: בעסער זאל איך שטארבען, בעסער זאל איך ווערען דיא כפרה. ... געה זאג זיין; אייזיק געריסט אייך פון אסטראג! אייזיק דאנקט אייך פאר אייער ברויט און זאלץ! אייזיק וויל זיך ניט פערקויפען! אייזיק וויל שטארבען מיט דעם אמת! אייזיק וויל זיין דיא כפרה פאר דיא אומגליקליכע געבעך און קומען אויף יענער וועלט ריין אייזיק וועט דארטען זוכען א סוד א ספראווע, אויב ער וועט איהם ניט געראָמען עס צו געפיר-נען אויף דער ווערט! איך האב געוואלט בעטען אייער מאן, טאָמער וואלט ער ביי מיין משוגענעם געפועלט. אז ער זאל נעהמען געלד און אָפּזיצען!

בתיא (לאכט מיט טרעהרען) געפונען, חלעבען, א גומען בעקן II.

טויבע לאה. נוא, וואָס איז? אייער מאן חלעבען וועט האבען א מצוה. איך בעט אייך, בתיא סערדציע, העלפט מיר אויך בעטען אייער מאן, ער איז דאך אזא גומער א דימענדיקער, מענטש! ער וועט אייך חלעבען פאלגען!

בתיא (מיט טרעהרען אין דיא אויגען) אך. אז מיין מאן זאל מיך פאלגען!

טויבע לאה. נישקשה, ער וועט אייך פאלגען! איצט מוז איך געהן א היים אָנגריי-מען עפעס מיטאג. איך וועל קומען שפעטער. (זיא געהט אַוועק).

בתיא (צו זיך אליין) איך מוז אויך עפעס אָנגרייטען מיטאג, א רחמנות נעכעף אויף דיא קינדערלעך! איך האב נאך בייא מיר א פאָר גילדען (זיא לויגט אריין דיא האַנד אין קעשענע) הא, וואו איז דאס געלד? איידער איך האב מיך נעכטען געלייגט, האב איך עס דאָף אריינגעלייגט דאָ! (זיא זוכט אין דער קעשעניע) דיא קעשעניע איז גאַנץ! נישטאָ קיין פיצעל לעכעל, וואו זשע איז דאס געלד? (זיא זוכט אין שטוב) אָך, פאַרפאַלען, נישטאָ! דאָכט זיך, אז איך האב עס נעכטען זיכער אריינגעלייגט אין קעשעניע! אוי, וואס טהוט מען איצט? מיט וואס קאָכט מען מיטאג? אין קליי-טעך קומט שוין זעהר פיעל. וואס זאל איך טאָן? מען מוז ווייטער געהן באַרגען, ווייטער שוואַרצען דאס פנים. א רחמנות אויף דיא קינדער, אויף איהם אויף נע-בעך! ער האט א גאנצע נאָכט קיין אויג נישט צו געמאכט און איז אוועק געגאַנגען גאָר נישטער- (זיא בעוואַשט זיך מיט טרעהרען, ברעכט דיא הענד און געהט אַרויס).

אכטע סצענע.

אויף דער נאָס. פיאָווקין געהט מיט א פאָפיער אין דער האַנד. עמליכע רעדלעך בעלי-בתים און בעלי-מלאכות שטעהען און רעדען שטיכער הייד, שלמה, וועקער, א נאָרד. פרעכמאן, מענדעל דער געלער, פיקהאַלץ און אייזיק זאָאיקע.

איין בעל מלאכה פיאָווקין טראַגט שוין דארט וויעדער א פאָפיער! עס וועט שוין אונז מסתמא קיין נוטס דערפון נישט ארויסקומען.....

דער צווייטער. שא, שטילער! רייך ניט אזוי הייך, מען וועט דערהערען.

דער דריטער. נישקשה, אָן סכנות, ער איז שוין ווייט. דער רוח האט איהם אוועק-געטראָגען, איהר מעגט רעדען, ער וועט ניט הערען. זאָגט נאָר, איך

בעט אייך, איהר ווייסט ניט, וואס דאָס איז פאָר א פאָפיער?

דער פּערטער (קוקט זיך פרייער אום אין אלע זייטען) דאָס איז אַ פּרינגאַוואָר, נאָר אַ מיין נייא-מאָדער פּרינגאַוואָר.

אלע בעלי מלאכות. וואס שטעהט דאָרטען? וואס שטעהט דאָרטען אין דעם פּרינגאַוואָר?

א נאָרדשמידעל (קוקט זיך אום זעהר אסטראזשנע) דארט שמעהט אודאי גומע זאָ-
 כען! דארט שמעהט, אז דיא פיינע בריות מעגען זיך טאָן אין דער
 שטאָרט וואס זיי ווילען, זיי מעגען מאַכען נאלאָגען, מעגען תמיד אַרויסנעהמען פון
 פריקאז אַבשטשעסטווען געלד און צונויפנעהמען אין שטאָרט נאָר פריש געלד, ווי-
 פיער זייער האַרץ געלומט. קורץ, זיי מעגען איסדינג טאָן און זיך ראָספאריאזשאַ-
 יען נאָר פריי פון חשבון. בשעת וויבאַרעס האבען זיי, נאָר זיי, דאס רעכט אויס צו
 ערוועהלען טשלענעס. חוץ דעם מעגען זיי דערווייטערען פון זייערע אויגען דיא אלע
 מענטשען וואס וועלען זייא ניט טויגען. פשוט איז פשוט, זייא ווערען דיא דאזיגע
 מענטשען משכח זיין פון גלופסק און וועלען זיך פראַקסט זיין שררות, זייא וועלען
 זיך לעבען וויא נאָט אין פראַנקרייך! ...

אלע בעלי מלאכות. אָך, וועה איז אונז דאס איז דאָך א ביטערע גזרה! דאָ וועט
 מען דאָך אונז נאָר אויף דאס נייע לופען דיא הויטו נאט זאל
 זיך דערבארעמען! ...

אין בעל מלאכה. איך ווייס חלעבען ניט צו וואס האבען זייא היינט געמאכט דעם
 דאזיגען פריגאָוואָר? א פנים פריהער האבען זייא נישט געטאן
 דאס אייגענע? א פנים פריהער האט עמיצער דען ווי געווערט, זיי זאלען אונז ניט
 צופען, רייסען? ווער א שטייגער וועט זייא איצט צו מוטשען אייזיק זאאיסען? היינט
 האבען זיי איהם איינגעזעצט, מארגען וועלען זייא אונז איינזעצען, ווער וועט זיי דען
 ניט לאָזען?

א צווייטער. שא! אט געהט וועקער, מען דאַרף איהם פרענען, וואס זאגט ער אויף
 דער גזרה. ... עפעס איז ער שטאַרק אויפגעבראַכט!

דאס גאַנצע רעדעל (לאָזט זיך צו צו וועקערען און קוקט זיך אום מיט מורא אין אלע פיער
 זייטען) האט איהר געהערט פאַני געקער, שוין וויעדער א

פריגאָוואָר!

וועקער (זעהר אויפגעבראַכט) וואס האט איהר מורא? שאף! ביז וואגען, אָך, וועט
 איהר זיך לאזען פערפיהרען, מען זאל מיט אייך טאן וואס מען וויל? זעהט,
 דיא רעגירונג איז גוט, איז באַרעמחאָרציג, זיא האט בעפרייעט עטליכע און צוואַנ-
 ציג מיליאן בויערען, זיא ווינטשט איטליכען גליק, אויך אונז יודען ווינטשט זיא גליק
 זיא זוכט אַכץ מיטעל צו פערבעסערען אונזער צושטאַנד, זיא וויל יודען נעבעך זא-
 כען עסען. זאלען געזונד זיין, זאלען א פנים האבען וויא מענטשען. איהר אבער

דערשלאגענע, פערוואגעלטע, פערוויסטע יודען לאזט זיך פערפיהרען, מען זאל אויף אייך ריימען. מען זאל אייך צופען, רייסען!
 צווייטער בעל מלאכה. שא, שא, שטילער אביסעל! אט געהען צוא א סך מענט-
 שען. מען וועט נאך חלילה דערהערען! (דיא מענטשען
 געהן צוא).

וועקער (הויך אויף א קול) ווער איז דען שולדיג, וואס איהר האט אזא פנים וואס
 איהר לייזט, וואס איהר קרענקט, וואס אויף אייך ליענט דיא ערד, וואס
 אויף אייך איז אויסגענאסען דיא תוכחה? ווער איז דען שולדיג? ווען ניט איהר
 טאקע אליין! — אומגליקליכע מענטשען! מען מוז יאמערען, וויינען קוקענדיג אויף
 אייך!

דער נאראד. שא עולם! זאל מען הערען, וואס רעדט ער דארטען אזוינס!
 וועקער. (אלץ וואס ווייטער מעהר אויף געבראכט) זייט איהר בלינד? זעהט איהר ניט
 וויא פיעל טויזענדער מענטשען געהן ארום אן קעפ, וויא דיא בלודנע שאף
 און האבען ניט מיט וואס א טאג איבער צו קומען? זעהט איהר ניט, וואס פאר א
 פענימער נעבעך זיי האבען, גלייך וויא דיא טוידטע, וויא פינסטער, וויא וויסט, ווי
 דער שלאנגען נעבעך? זעהט איהר ניט וואס א טאג מעהר קומען צו אביונים, גע-
 פאלענע אומגליקליכע, הונגעריקע און קראנקע? יא, וואו איז נאך ערגעץ וויא דא
 אזוי פיעל קראנקע? — זייט איהר טויב? הערט איהר ניט דיא קכות פון דעם בית
 עולם, דיא קולות פון טויזענדער ארעמע פאמיליעס, מענער, ווייבער און קינדער,
 וואס זיינען אויסגעשטארבען, געפאלען וויא דיא פליענען, ערשט אין דער האלעריע
 פאר הונגער און פאר קעלט? הערט איהר ניט דיא קולות פון דיא אומגליקליכע,
 וואס האבען נעבעך ניט געוואוסט דעם טעם פון פלייש, האבען אין זייער לעבען
 שטילער הייד געהונגערט, געדארט, געקריינט, געליטען, ביז דיא ביטערע שלאפ-
 קייט האט מיט זיין איין עק געמאכט? ... זייט איהר בלינד? זייט איהר טויב?
 האט איהר ניט געזעהן, ניט געהערט דיא שרעקליכע סצענעס און גרויסע צרות,
 וואס זיינען פערנאנגען ערשט בשעת דיא האלעריע, אין דעם חלק פון שטארט,
 וואס דארט וואוינען דיא ארעמע לייט? וויא איין וואקף צווישען שאף האט זיך א
 הין צו אריינגעזאפט דיא הונגעריקע האלעריע! זיא האט געריסען, געפרעסען, גע-
 געסען, נאר אהן רחמנות, נאך איידער מען האט אוספעיעט זיך ארום צוא קוקען.
 שפיזן האט זיא דארטען געפונען זעהר פיעל, מעהר וויא אומעטום. דען וואו נאך
 ערגעץ שטיקען זיך צוא נויף אזוי פיעל מענטשען אין איין ארט וויא דיא מוראשקעס

נעבעך, וואו נאך ערגען, אזוי וויא דא, וואלנערען זיך אין אייניגע לעכער, אין נעץ
און אין קעלט, הונגעריקע נאקעטע מענטשען? וויא א הונגעריקער וואלף האט זיך
דיא ביזע שלאפקייט דארט צווישען דיא אומגליקליכע אריינגעהאפט און האט גע-
ווארען יונג און אלט, טאטעס, און מאמעס מיט זייערע קינדער, קינדבעטערענס
און כלות. מענטשען זיינען געפאלען וויא שטרוי ואין בית אשר אין שם מת 1 אין
איין שטיבעל האט גענוסעט א פאטער פון קינדער, באלד טאקע לעבען איהם איז
געפאלען זיין ווייב, האט אויסגעבראכען דיא נאך און געבלעבען ליגען קאלט וויא
איין, דארטען אין איין ווינקעל האט געהארעלט א בריליאנטענע קינד, אנטקעגען
אין דעם אנדערען זייט האט זיך געראנגעקט מיט דעם טוידט א געטרייע מוטער,
ביידע האבען צום סוף א חראפע געגעבען און אנטשלאפען געווארען אויף אייביג 1
מען נוסעט, מען הארעלט, מען פאלט איין, מען פאכט מיט דער נשמה, מען
שטארבט און דיא האלעריע גייט פון שטוב צוא שטוב, קילעט, שעכט הונגעריקע,
ליידענדע, ארעמע געבאך, וויק נאר ניט אויפהערען, וויל נאר ניט אפלאזען 1

א קוק פון דעם נאראד. אוי, מיין טאטע 1 אוי, מיין מאמע 1

נאך א קול. אוי, מיין קינד 1 אוי, מיין מאן 1 זיי האבען נעבעך שטילער הייד געלר-
טען, געליטען הונגער, געליטען קעלט, תמיד געליטען 1

א סך קולות. עס האט שוין ניט געהאלפען קיין רחמנות, עס האט שוין ניט געהאל-
פען קיין טובות, בשעת דער חלף איז געלעגען אויף דעם הארדז און דיא
האלעריע האט אָנגעהאפט ביי דעם גאָרגעל... אוועקט מיט דעם רחמנות 1 האט
געוואָרטשעט דיא האלעריע, מען האט מיר פריהער אליין געוויזען אהער צו א וועג
אוועקט מיט דיא טובות 1 מען האט מיר פריהער אליין דאָ אָנגעגרייט אזויא פיעל
שפייז מען האט מיך אהער געבראכט. דאָ איז מיין אָרט 1 אוועקט, אוועקט, לאָזט
מיך געהן 1 לאָזט מיך געהן 1

וועקער. גיט נאָר א קוק אויף דעם בית עולם 1 פראוואוס נאָר איבערצעהלען דיא
נאָיע קברים, זיי זיינען וויא דיא שטערען אין הימעל 1 דאס האַרץ ברעכט
צו פאלט אויף שטיקער, מען קען זיך ניט איינהאלטען, מען מוז יאָמערען, און קאָ-
גען אויף אויף אומגליקליכע ברידער 1 (אין דעם נאָראד הערט זיך איין געווייזן יאָ, יאָ 1
קלאָגט אויף דעם חורבן, אויף אייער חורבן) אויך זאָל קענען וואלט אויך זיי גערופען
דיא הייניגע אבות, אונזער מוטער רחל און ירמיהו הנביא, זיי זאלען טרויערען אויף
זייערע פערואַגעלטע קינדערלעך. זייא זאלען פאר אייך נאָט בעטען, ער זאל אייך
אויסלייזען פון דעם יודישען גלות, ער זאָל עפענען אייערע אויגען איהר זאלט זעהן,

און עפענען אייערע אויערען איהר זאלט הערען, און עפענען אייערע מיילער איהר זאלט ריידען און זיך בעפרייען פון אייערע פאלשע שטאָרט בעלי טובות.
 א קול. שאַ אביסעל שקילער! זייער מענדעל דער געלער געהט!
 נאָך א קול. שאַ! זייער פרעכמאַן איז אויף ניט ווייזט ער וועט דער הערען!
 עטליכע קולות. נישקשה, נישקשה, רעדט ווייטער! רעדט, רעדט, זאָלען זיי טאָקע
 הערען!

וועקער. איך פרעג אייך: איהר האט אזוי פיעל חברות, אזוי פיעל צדקה און עולמות געלד, וואו טאָמער ווייסט איהר, קומען זייא אַהין? האָבען דען בייא אייך גבאים אָרענטליכע ביכער? אדער קומט זיך ביי אייך אמאָל צונויף טראַכטען וויא אזוי צו פערבעסערען דיא שטאָרט, וויא צו העלפֿען ניט בעדערפטיגע. אָדער נאָר זוכען מיטעל צו פערמינערען דעם צאָל פון דיא אָרעמע לייט? וואס טויג דען אזער כע צדקות, וואס מען ניט קלוימערשט יענעם אויף דעם קראַנקען בעט, בשעת ער איז שוין נוטה למוות? זאל מען עס בעסער ניט בערייסען בשעת ער איז געוונד, זאָל מען איהם דענטמאָר קאָזען זשיפען, אטהעמען, ניט אויסדרעהען דאס וואַסער, וועט ער דאָך ניט קראַנק ווערען! ... שוין צייט צוא וויסען דעם ריכטיגען, דעם אמתען זין פון צדקה, שוין צייט צו וויסען, אז דער מיט, וואס מען וואַרפט אונטער פאַר א מונטשען, פון צייט צו צייט, א ביסען ברויט מאַכט מען איהם טאָקע פאַר א הונד, פאַר א בטלן, פאַר איין לאַ יוצלה, מען ערנידעריגט איהם. מען שאַדעט זיך און מען שאַדעט אויך דעם גאַנצען לאַנד. שוין צייט צו וויסען, אז צדקה וואס ווערט ניט פאַרווענדעט מיט שכל, שאַדעט פונקט אזויא פיעל וויא אכזריות. שוין צייט צוא פערשטעהן אז האַרץ אליין אָהן שכל האט ניט קיין שום ווערטה, מען קען אמאָל שטאַרבען בנשיקה אזוי וויא פון א פאַטש. וואס טויג אייך בעלי טובות, וואָס נאָגען אייך אויס דעם מאַרץ פון דיא ביינער. וואס פאַרפיהרען אייך אין דער בלאָטע, אין דיא הרי חשך אַריין? ביז וואַגען וועט איהר איבער אייך האבען באַהעלפֿערס מיט לאַנגע פאַרעווע קעשענעס, וואס לאַטכענען אַראָפּ פון אייער מי-טאג, פון וואַרעמעס? ... ווער איז דען שולדיג, וואס ביי אייך זיינען דאָ אזעלכע שטאָרט מענטשען, אזעלכע פיהרער, אזעלכע פאַפּעטישטעליעס? איך מיין חלעבען ניט זיי. ניט זיי זיינען שולדיג! שולדיג זיינען דיא אומשטענדען, וואס האבען פריער געבראַכט דער צו, עס זאל ביי אייך זיין א טאָקע וכדומה אזעלכע פאַריאַדקעס, שולדיג זיינען דיא אומשטענדען, וואס האבען אייך פאַרשלאָגען דעם קאָפּ, וואס האבען אייך געמאַכט צום נאַרען, צוא גענומען דעם מוטה, וואס האבען אייך פאַר בלענדט און פערשלעפֿערט, דיא אומשטענדען האבען זיך, מיט נאטס הילף היינט

געענדערט, שטייט-זשע אויף יודען, שטייט אויף פון דעם לאנגען שלאָף! גענוג צו זיין פערפיהרט, פער בלענדעט, גענוג זיין נאָראַנים! ... זייט מענטשען מיט שכל, מיט מוטה, וויא נאט און דיא טהייערע רעניערונג האט געבאָטען. דאָלאַי דאס קע-סטעלע! דאָלאַי דיא אָנגעוואָרפענע בעלי טובות! דאָלאַי זייערע פינסטערע, ביטער-רע פאריאדקעס! גענוג צוא שאַפּען, גענוג חלומות, פאָלגט דיא רעניערונג און שטעהט אויף יודען, שטעהט אויף! ...

פרעכמאנס קול פון דעם נאָראַד. הערט יודען דאס עזות! הערט, וואס דער אפיקורוס זאָגט, וואס ער וויל! (ער מאַכט א קולאָק).

מענדעל דעם געלענס קול. נישקשה, איך האב געזעהען. דאָ זיינען אלע שקצים!
 איין בעל מלאכה. אוי, איך האב מורא חרעבען, מען זאל מיך ניט דער זעהען!
 א צווייטער. מען קען אונז אַנטאָן פאקאסטען!
 א דריטער. מען קען אונז אריינשטעלען סאנדראטען... דער סבארשיק קען אונז וויעדער מאנען צום רייסטער...
 א פיערטער. ברידער, לאס מיר מאַכען א פליטה!
 איין סוחר. איך קען נאָך חלילה אָנווערען דעם קרעדיט!
 צווייטער סוחר. איך דאַרף מאָרגען נעהמען ביי שטאַנדהאָפּטען איין אָנווייונג!
 דריטער סוחר. מען קען מיר אָפּטהאַן א שפיטצעל!
 פערטער סוחר. מען קען אויף מיר אויספיהלען וועקסלען!
 א בעל הבית. עס וועט מיר חלילה שאַדען צום שידוך מיט מיין בתולה!
 נאָך איינער. מען קען מיך מאַכען פאַר א דאַנאָסטשיק!
 א דריטער. קומט אַוועק ניכער! (דער עולם צו געהט זיך, וועקער בלייבט שטעהן איינער אַליין מיט צו נוף געלויגטע הענד).
 פרעכמאן. עולם. הערט עולם, וואס ער וויל מאַכען! (נייע אַנדערע מענטשען געהען צו).

קולות פון דעם נאָראַד. ווער מאַכען ווער וויל מאַכען?

פרעכמאן. ווער וויל מאַכען נימנאָזיעס!

מענדעל. שקאַלעס!

עטליכע קולות. (פון דער זייט) ער וויל מבטל זיין דיא תלמוד תורה!

א קול פון איין זייט. ער וויל אָפּ שמאַרען יודישע קינדער !
 א קול פון דער אנדערער זייט. ער איז א ווילדער אפיקורוס !
 פרעכמאַן. (צו ווישען דעם נאַראָד) שרייט יודען, שרייט !
 א געזונטער סוחר מיט א פופיק. ווער בעט אייך וועקער, איהר זאָלט זיך מישען ?
 איהר זייט דאָך ניט קיין היגער ?
 נאָך א סוחר. נישקשה, שמאַנדהאַפט איז אונזערער, אונזערער !
 א ליאָדער פאַבריקאַנטעכ. וועקער ! ספּאַדיק, חלעבען, הערט אייך וויא דעם
 קאָטער !

עטליכע קולות. עס זאָל טאַקע לעבען און געזונד זיין ר' איצע וואָלף ספּאַדיק !
 נאָך עטליכע קולות. עס איז דאָך אַ האָזע צו ריידען אויף אזעלכע גוטע און פרומע
 מענטשען אויף אזעלכע בעלי צדקות, וואס זאָרגען זיך לטובת
 הכלל און זיינען זיך נעבעך מקריב תמיד פאַר יודען... וואו איז ער דער אפיקורוס?
 (וועקער שטעהט שטיל אין מיטען דעם רעדעל, און קוקט אָן דעם עולם מיט א פאַר פייערדיגע
 אויגען).

א קול (פון דער זייט) אָך, שלמה ! וואו ביזט דוא שלמה ? ...
 קולות אין דעם נאַראָד. מאכט איהם אַ וועג ! איין אָפיציער געהט, איין אפיציער
 מיט פאַלעמען !

דאס פריהערדיגע קול. אָך, וואס הער איך, וואס זעה איך, שלמה ?
 עטליכע קולות. הערט נאָך, הערט, דער אָפיציער רעדט אידעש !
 וועקער (קוקט זיך צו און טהוט א געשריי) אַך גדליה ! ... מיינ טהייערער גדליה !
 (ביידע פריינד קושען זיך און וויינען).

פיקהאַלץ. געשווינט שרמה ! אוועק פון דאַנען ! אוועק, אוועק פון דיא אידען. פון
 דיא פרומע, פון דיא עהרכיכע יודען !

וועקער (קוקט שאַרף אָן פיקהאַלצען, פון אויבען ביז אַראָפּ, טרעט אָפּ פון איהם עטליכע
 טריט און ווייזט איהם אויף זיינע פאַלעמען) גדליה וואס איז? ... אָך, וואס איז
 אָט אַ דאס ? ! - דוא זאנסט, איך זאל אוועק פון דיא יודען ! ...

פיקהאַלץ (נעהמט אָן וועקערען ביי דער האַנד) נישקשה שלמה, איך בין איין יוד ! איך
 שטאַלציר מיט דעם נאמען איר, און האב ליעב דעם כולל אידען, א סך
 בעסער חקעבען וויא דיינע היגע אלע בעלי טובות. איך האב זעהר גוט געוואוסט,

אז כל זמן אידען וועקען ביי זיך האבען בעלי טובות, וועט אונזער איינער ניט קענען אויפהייבען דעם קאפ, עס וועט נאר אומזיסט זיין דיא מיה צו פארבעסערען זייער צו שטאנד, דיא בעלי טובות וועלען אלץ דינג נובר זיין, און שטעלען אויף דאס זייעריגע. ... געדיינקסט דוא שלמה, איך האב דיר געזאגט, בשעת איך בין געוואר-
 הען אויס רב, איך וויל ניט ווירקען. בייא יודען, האב איך געזאגט, וויל איך ניט ווירקען. און באלד בין איך פון טונעיאדעווקע גלייך אוועקגעפאהרען אין דער אונ-
 ווערזיטעט. איך בין איצט דאקטאר אין וואיענעם האספיטאל, איך נוץ איצט פאר מיר, פאר מיינע קראנקע מענטשען נעבעך, און פאר מיין טהייער פאטערלאנד.
 מען האט מיך ליעב האטשע איך בין א יוד! הלואי שלמה, וואלסט דוא דענסט-
 מאכ נעפאלנט מיינע ווערטער און דיר ניט אריינגענומען אין קאפ צו ווירקען בייא יודען, וואלסט דוא נעבעך היינט אזוי פיעך ניט געליטען, ניט געוועזען אזוי ארעם נישקשה, איך בין שוין געוועזען בייא דיר אין דער היים און האב אלסדינג געזעהן!
 (ער ווישט זיך דיא אויגען).

וועקער. אף גדליה, גדליה! למאי האסט דוא מיר דענסטמאל געפענט דיא אוי-
 גען, גדליה!

פיקהאלץ (אויפגעכראכט) נעהם שלמה דיין פעקעל אויף דיא פרייצעס, א שטעקען
 אין דער האנד און געה אוועק געשווינד, וואוהין דיא אויגען טראגען!
 ביי יודען, זאג איך דיר נאך אמאל, ביי יודען וועסט דוא נאר נישט מאכען. פאר
 דיא דאזיגע וואס דוא נעהמסט זיך אן, דיא אליין טאקע וועלען דיר זיין שונאים!
 אידען שלעפען אויף זיך אליין ארויף דעם דכות, דעם גלות! ... און אז זאאיקע,
 וויא איך האב געהערט, האט זיך באמת מקריב געוועזען, רופט זיך דען איינער אן
 איין ווארט, פאר וואס מוטשעט מען איהם? ווארט, עס וועט נאך אנקומען מען
 זאל דעם טהריריזען זאאיקען פארשיקען! ... קום שלמה! קום, מען דארף טראכ-
 טען אז דוא זאלסט נאך בעצייטענס אנטלויפען פון גלופסק! (זיי געהן אייזיק
 זאאיקע רוסט פלוצלים אן מיט סאלדאטען).

אייזיק (שרייט פון דער וויטענס נאך וועקערען) פא-פא-פאני וועקער! א, ווער-ווע-
 טער, פא-פא-פאני וועקער!

פרעכמאן (לאכט און פערשרויט איהם, כדי וועקער זאל ניט דעהערען). חא, חא, חא!
 איין עבירה אייער שרייען, רי אייזיק, מען וועט
 אייך ניט דער הערען! ...

עטליבע ווייסע חברה/ניקעס (קרימען זיך נאך זאיקען) נוא, ווע-ווע-ווער איז שטאר-
קער: צו א דאָ-דאָ-דאָנאָסטשיק אָדער דיא שמע-שמע-
שמערט? ...

מענדעך דער געלער (צו דיא סאָלדאטען) וועריטיע יעהאָ אוב טיורמו!
אייזיק (פארביטערט) בע-בע-בעסער חלעבען אין דער טיורמע, איידער צו שמעהען דאָ
פֿ-פֿ-פרעכמאָן, מיט מע-מע-מענדעל דעם געלען און מיט נאָך אזעלכע פֿא-
פֿא-פֿארשינען! ... אין דער טיורמע חלעבען, זיינען ניטאָ אזעלכע אָפֿ-פֿא-פֿאסנע
מענטשען. ... (ער געהט אַוועק מיט דיא סאָלדאטען).

פרעכמאָן (שרייט איהם נאָך) עזות-פנים!

מענדעך. שייגעץ!

ווייסע חברה/ניקעס (מאכען זאיקען איין הורא און לאכען) הורא, דאָנאָסטשיק! חא,
חי, חי, חי! ...

ניינטע סצענע.

לעבען דער ראגאטקע. אויף א וועגעלע ליעגען אָנגעלייגט.
איין אלט בעט, א צו פראַכענער שרייב טיש, א קופערט,
עטליכע מולטערלעך מיט קלומקעס. דאָרויף זיצט בתיה
מיט דיא קליינע קינדער. וועקער הייסט זיך שמעלען,
קריכט אַראָפּ פון דעם וואגען, דאָביוועט ארויס עפעס
א קליין זעקעלע, קעהרט זיך דער נאך אום מיט דעם
פנים צו דער שטאדט און זענענט זיך מיט דיא ווערטער.

זיי געזונד גלופסק, דוא גרויסע אידישע שטאָדט, פון דעם גאנצען ווינקעל!
וואס אין דיר בענענענט מען טויענדער מענטשען מיט בלייכע, אויסגעזויגענע פֿע-
נימער אזוי וויא דיא מתים, וואס אין דיר באנענענט מען זעהר פיעל אביונים, אויס
געדארטע, איין געהויקערטע, קרענקליכע, אומגליקליכע מענטשען, דער פֿאר וואס
ביי זיי זיינען ניטאָ קיין גוטע פֿאריאדקעס און זיינען נעבעך פערפיהרט, פערבלאנד-
זשעט, פֿאר מאַראַטשעט און איטליכער בלאנדזשעט זיך ארום וויא איין בכודנע
שעפעלע! זיי מיר געזונד, דוא אומגליקליכע שטאָדט! וואס אין דיר זיינען דאָ א

סך חברות, א סך פושקעס, א סך נפאים, א סך מיוחסים, א סך בעלי טובות, און א סך יודען קבצנים! ... זיי געזונד אויף דוא חלק שטארט, וואס דארטען זיטצען דיא ארעמע לייט אין קיינע ניעדריגע חורבות, אין לעכערס, אין קעלערס, ביז דעם האלדז אין בלאטען זיי געזונד דוא וויסער חלק שטארט, וואס דארטען פלעג איף עפטער געהן צוא זעהן, וויא אזוי מענטשען קומען דאס אביסעל אפ, ערגער נאך אפשר וויא אין גיהנום! צוא זעהען דיא ביטערע לאגע פון דעם ארעמאן, וויא אזוי נעבעך ער זיצט, וויא אזוי ער שלאפט, וואס ער עסט. וויא אזוי זיין ווייב לינגט אין קינפעט, וויא אזוי זיינע קינדער וואלגערען זיך, וויא אזוי זייא געהען אנגעטהאן און וויא אזוי זיי ווערען אויפגעצויגען! ... זיי געזונד נאך א מאל, דוא גרויסע יודישע שטארט, וואס אין דיר ליידען אלע עהרליכע לייט, וואס אין דיין טורמע זיצט דער עהרליכער זאאיקע און אין דייע גאסען פאהרען ארום אויף דראזשקעס, שיני דער, שיפרעס, מענדעל, פרעכמאן, מיט זייער גאנצע האפטע! וואס אין דיר האב איך געליטען שנאה, קנאה, רריפות און דחקות, וואס אין דיר האב איך בעגראבען מיינע יונגע יאהרען מיט אלע מיינע גוטע האפענונגען, וואס אין דיר האב איך ארבערגעלאזען אלץ דינג און פיהר ארויס א הארץ פול מיט וואונדערן און אויף דאס קליינע זעקעלע! (ער הויבט אויף דאס זעקעלע אין דער הייד) אין דעם זעקעלע לינגט דיא בלאטע, וואס איך האב אפגעשאבען פון דער פאדראגע, אין מיין קליין שטיבעלע, דיא בלאטע איז געווארען פון דיא ריקעס, טרעהרען, וואס ליידענע, געפאלענע, הונגעריקע, גערודפטע, בעריסענע, פלעגען פערגייעסען, און וויינען בייא מיר אין שטיבעל! דא לינגען דיא טרעהרען פון אייזיק זאאיקעס. ווייב, דיא טרעהרען פון זיין מיידעל, דיא טרעהרען פון א סעמייסטווע, וואס מען האט פערשיעקט זייער טאמען און דיא טרעהרען פון נאך אנדערע פעררויסטע און פערוואגעלטע! ... (ער קומט דעם זעקעלע, און זעצט זיך אויף פארען, פלוצים זעהט מען איין פלאס פייער איבער דער שטאדט, א שרעקליכער רויך ביז דעם וואלקען, פונקען און גאנצע האלעוועסקעס פלוצען, דער הוימעל איז רויטה, דיא גלעקער קלינגען, וועקער שטעלט זיך אויף דעם וואגען, דיא אויגען פאיייערען איהם, דאס גאנצע פנים איז שרעקליך, פאר גרויס עגמת נפש הייבט ער אויף דיא האנד אויף דער שטאדט און זאגט מיט א ציטערדיק, און וויינענדיקען קול).

אך, גלופסק! א צארען פון נאט איז אויף דיר אויסגעגאסען, ער שטראפט דיך מיט זיינע פייער שרעקליכע שטראפען. ער שטראפט דיך פרעב, מיט הונגערה, ברבר ומנפה, מיט האלעריע, באש, מיט פייער, מיט שרפות, ובחיות רעות, מיט שטארט בעלי טובות! ... נאט האט דיך געשטראפט, נאט זאק אויף דיר רחמנות האבען! נאט זאל געבען אין הארצען פון דער גוטער און פרומער, און בארעמאהר

ציגער רעגיערונג, אז זיא זאל אויף דיר אבליק טהאן מיט חסד, און מיט רחמנות!
זיא זאך סליעדעווען, נאך פארשען און דער ווייטערען פון דיר דיא אומנערעכטיג-
קייט, זיא זאך דיר געבען מוטא און דיך נעהמען אונטער איהר שומץ! זיא זאך
מאכען אין דיר גוטע ארדענונגען, עס זאל מעהר ניט געהערט ווערען אין דיר דאס
געוויין, דאס קרעכצען פון ארעמע לייט. פון געמוטשעמע און גערודפטע מענטש-
ען. . . . אימליכער אין דיר זאל זיין צופריעדען און זאלסט דיענען צום ביישפיעל אלע
אלע אנדערע יודישע שטעדט, לעת-עתה געבען, איז דיר ניט גוט, זעהר ניט גוט. . .
(ער מדהט א שמיץ דיא פערדלעך און פאָהרט אַוועק ווייטער).
